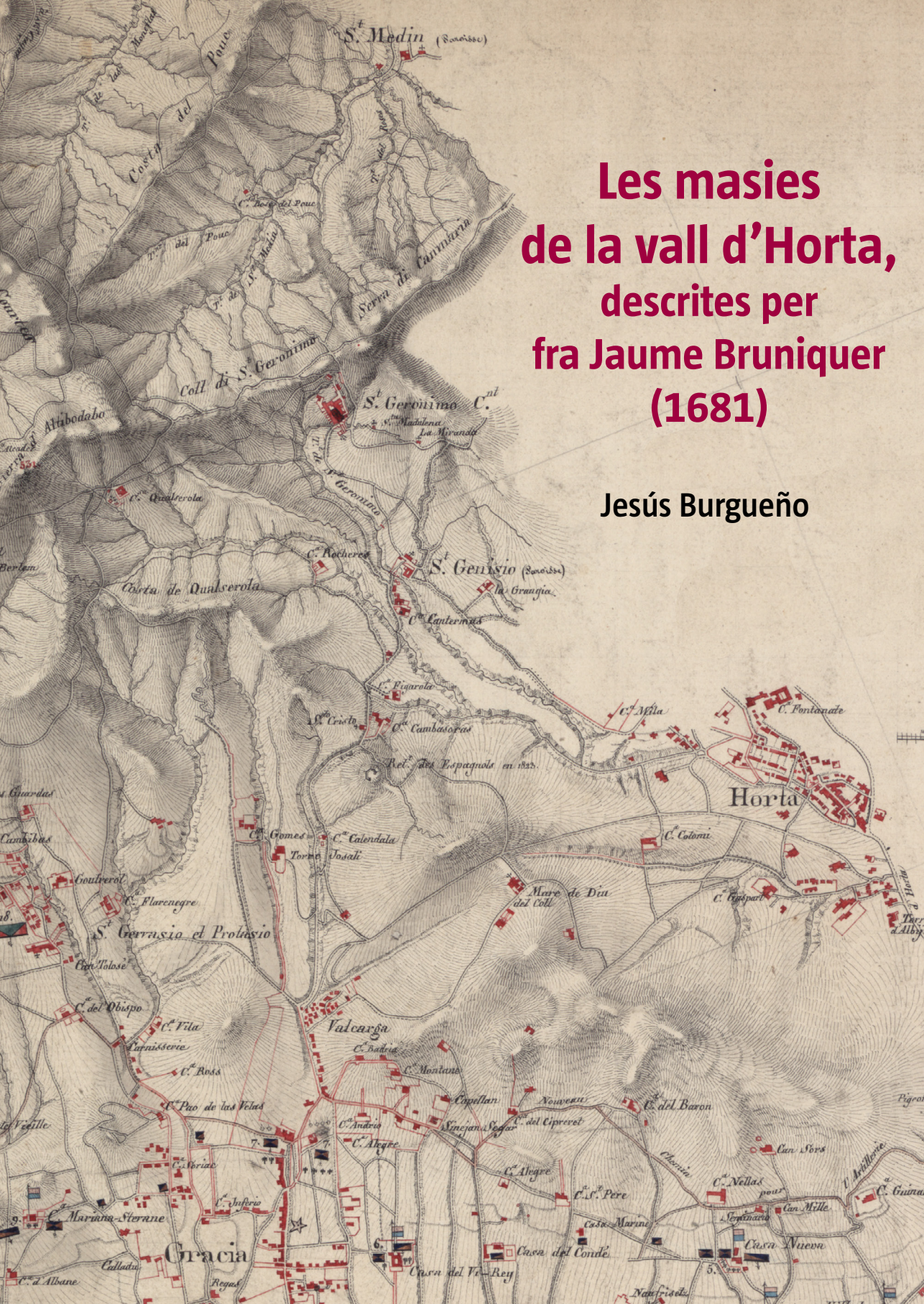

Les masies de la vall d'Horta, descrites per fra Jaume Bruniquer (1681)

Jesús Burgueño

**Les masies de la vall d'Horta,
descrites per fra Jaume Bruniquer
(1681)**

Jesús Burgueño

Universitat de Lleida

Treball desenvolupat dins el projecte de recerca PID2021-126835NB-I00 del Ministerio de Ciencia e Innovación “Cartografia, delimitació i geopolítica a Espanya (s. xvii-xix)”.

© Del text: Jesús Burgueño, 2025

© D'aquesta edició: Universitat de Lleida, 2025

Portada: detall del *Plan du blocus de Barcelone*, 1:20 000, realitzat per l'exèrcit francès el 1823.

© Service historique de la Défense, GR 6 M. Vegeu: Francesc Nadal i Piqué, Carme Montaner i Garcia (2016) «El *Lever-nivelé de la place de Barcelone* (1823-1827): un gran salt qualitatiu en la representació cartogràfica de l'espai barceloní», a R. Grau i C. Montaner (ed.) *Mapes i control del territori a Barcelona. Vuit estudis*, Ajuntament de Barcelona / ICGC, p. 47.

Procedència de les fotografies antigues i acrònims respectius:

Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC)

Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB)

Arxiu Municipal del Districte d'Horta-Guinardó (AMDHG)

Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)

Maquetació: Geotec, Estudis i Projectes Geogràfics

Agraïments: A la historiadora M. Mercè Gras i Casanovas per resoldre'm dubtes de la transcripció (però les errades només són imputables a la meua imperícia). A l'Arxiu Diocesà de Barcelona, per les facilitats donades per a la consulta i reproducció de la documentació. A Francesc Nadal i Carme Montaner per facilitar-me la imatge de la portada. A Lluïsa Cases per fer i proporcionar-me l'inventari dels plànols adjunts als protocols notariais antics. A Jordi Casas i Roca per comunicar-me la seva recerca. Als arxius d'on procedeixen els mapes reproduïts, en particular a l'Arxiu de la Corona d'Aragó per haver procedit a fer una excel·lent nova digitalització del mapa.

ISBN (electrònic) 978-84-9144-579-1

DOI: 10.21001/9788491445791

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

NOTA INTRODUCTÒRIA

Dels antics municipis integrats en el terme de Barcelona, probablement el d'Horta és el que compta amb una documentació històrica més avinent per tal de conèixer la seva conformació geogràfica i l'evolució en el temps. En aquest sentit, cal destacar el plànol parcel·lari d'Horta de 1861, obra del geòmetra Joan Serra i Bonet,¹ que ens serveix de base per a situar les cases de la vall i antic terme de Sant Genís d'Agudells (vegeu al final del llibre). A la circumstància favorable de la relativa abundància documental s'afegeix l'existència d'un excel·lent i productiu grup d'estudiosos locals, articulats al voltant de l'associació El Pou. Per la seva banda, l'Associació d'Amics del Monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron malda per posar de relleu el valor patrimonial del malaurat monestir jerònim. Certament, l'antic municipi d'Horta no es pot entendre sense la parròquia de Sant Genís, i aquesta tampoc s'entén sense el desaparegut monestir, perquè durant la seva existència va tenir al seu càrrec la rectoria.

Aquest envejable activisme cultural i riquesa documental ens animen a publicar la transcripció d'una documentació manuscrita que considerem cabdal per a la geografia històrica de Sant Genís d'Agudells-Horta. Ens referim a la relació i descripció de cases i propietats del terme, redactada entre 1680 i 1682 per fra Jaume Bruniquer, monjo del monestir de Sant Jerònim de la Vall d'Hebron i rector de la parròquia de Sant Genís durant un sexenni. Aquest document es conserva a l'Arxiu Diocesà de Barcelona (en endavant ADB) i fins ara roman inèdit i aparentment ignorat.

No ens consta que l'obra de Bruniquer hagi estat emprada directament en les darreres dècades, però sembla clar que va ser coneguda i consultada pels qui, temps enrere, es van ocupar de descriure les cases del terme d'Horta.

La primera descripció geogràfica del municipi, obra de l'hisendat Bernat de Bransí,² va ser redactada com a resposta al cèlebre qüestionari del magistrat Francisco de Zamora, el 1789. Aquest text manuscrit, prou conegut dels estudiosos locals, va ser editat per la Societat Catalana de Geografia fa pocs anys.³ És clar que

---

1. Francesc Nadal, Luis Urteaga, José Ignacio Muro (2006) *El territori dels geòmetres. Cartografia parcel·laria dels municipis de la província de Barcelona (1845-1895)*, Diputació de Barcelona, p. 175-176.

2. Adoptem l'accentuació habitual en la bibliografia d'Horta perquè així figura també en el nomenclàtor de 1860, que empra una grafia molt acurada. La mateixa font certifica Travi (no pas Travi) i Llachsali.

3. Jesús [Burgueño](#) (2016) *El Pla de Barcelona a la fi del s. XVIII: respostes al qüestionari de Francisco de Zamora*, Societat Catalana de Geografia.

Bransí va tenir accés a la documentació de l'arxiu del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i en particular a l'obra redactada per Bruniquer el 1681. Entre altres detalls que permeten deduir-ho, citem un exemple referit a can Querol (contrasteu amb la descripció de la casa núm. 20):

Esta casa antiguamente fue cuna de todos los Saladrigas del presente término, y de bastante labranza, pero los contratiempos y guerras la tenían reducida en 1681 a tres mojudas de tierra campa unidas a la misma solamente.⁴

També els primers treballs sobre les masies d'Horta, obra de Desideri Díez i Quijano, contenen anotacions obtingudes, de forma directa o indirecta, de Jaume Bruniquer. Vegem com a exemple, la relació d'antics propietaris de can Besora (compareu amb la casa 65, de Jaume Calvet, en el text de Bruniquer):

La finca havia comptat amb dues heretats. La primera fou primer de Travesset; després, dels Clos; després, de Gironella; després, de Balaguer; després de Millars; després, de Vila; després d'Hortolà; després, del monestir de la Cartoixa de Montalegre; després, de Germà Pastor; després, d'Amador Orlau i Mariàngela Orlau i, finalment, de Jaume Calvet.⁵

Tot plegat convida a donar a conèixer l'obra de Bruniquer en la seva integritat, principalment per a ús dels estudiosos de l'antic terme d'Horta,⁶ encara que esperem sigui també profitosa per a historiadors de l'època moderna i del món rural català en general. Certament amb un matís important: la realitat rural d'Horta no ha estat mai la d'una parròquia remota i exclusivament pagesa, perquè el terme de Sant Genís sempre ha estat molt condicionat per l'estret veïnatge amb la ciutat de Barcelona, on vivien bona part dels seus propietaris. Una altra singularitat que cal destacar d'aquest cas és la presència i tutela parroquial exercida per una institució eclesiàstica de primer ordre, com ho fou el monestir de la Vall d'Hebron.

Els documents

El nostre treball té com a base principal el llibre manuscrit de gran format que es troba dins el lligall 13 del fons de Sant Jerònim de la Vall d'Hebron de l'ADB, el qual s'inicia amb la frase: *Recopilació de algunas advertències, y notas fahents per a recuperar algunas de las muchas pèrduas de drets parrochials de la iglesia de St. Genís de Agudells àlies de Orta, bisbat de Barcelona*. La part corresponent a les cases i finques (f. 1-101) s'ha transcrit en la seva totalitat. De la resta de textos, que precedeixen i clouen el cos central

4. Burgueño, 2016: 98.

5. Desideri Díez i Quijano (1986) *Les masies d'Horta*, El Tinter, p. 32.

6. Exemple recent de la continuïtat en la recerca sobre les masies d'Horta és l'exposició realitzada per l'Associació d'Amics del Monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: *Frases, pagesos y senyors. Les masies de la Vall d'Hebron* (2025). Inclou una localització de les propietats del monestir segons la subhasta de 1822, representades sobre el plànol parcel·lari de 1861.

de l'obra, n'hem fet un extracte. Hem inclòs aquelles parts que aporten dades que no apareixen també en la descripció particular de cadascuna de les cases, mirant d'evitar reiteracions. El document es va elaborar amb una finalitat última, explícita en el títol, que avui dia té un interès molt especialitzat i restringit, en particular tot allò referit al dret de primícies. Per tant, hem volgut fer-ho més breu. Tampoc ens ha semblat imprescindible d'incloure els textos documentals llatins annexats al final de l'obra, tot i ressenyar la seva presència perquè els pugui consultar l'investigador especialitzat.

El manuscrit data de 1681-82 i és obra de fra Jaume Bruniquer, però té algunes –poques– anotacions posteriors, de la segona meitat del s. XVIII. Aquest document fonamental s'ha complementat en una petita part (tres cases) amb la primera versió d'aquest tractat, obra del mateix Bruniquer, escrita un any abans (1680) en un llibre de format mitjà i amb coberta de pergamí, titulat al dors *Decimæ, primitiæ et alia ecclæ S.^{ti} Genesii*, el qual es troba en el mateix lligall de l'ADB. La utilitat d'aquest text previ rau en què el llibre principal té dues amputacions de planes, la segona de les quals afecta les cases numerades de la 63 a la 70. Encara i així, el text de 1680 no inclou cap dada de les darreres cases. Afortunadament, per aquestes comptem amb altres dues fonts força anteriors.

En primer lloc, alguna breu anotació existent en un altre llibre de petit format, amb cobertes de pergamí i sense foliar, aquest dins del lligall 13-continuació de l'ADB. Té el següent encapçalament o explicació:

En estos quaderns se continuaran tots los noms de les cases del terme y rodalia de St. Genís de Agudells àlies de Orta, ab los noms en lo marge dels qui las posseexen en lo present any 1627, y se posaran los qui reben los sacraments, y pagan delme, y altres advertències, ab les successions dels qui possehian abans. Y per no tenir plena notícia dels antecessors de les cases y de sos noms no-s posarà per ara en orde, sinó axí com se anirà trobant; après se treurà en *perfectio* y per son orde, que asó no serveix sinó per via de notes.⁷

El text és anònim, però com veiem es va iniciar el 1627 i conté algunes anotacions del 1628. L'atribuïm a fra Jerònim de Salbà, qui ja era al monestir el 1589. Bruniquer suposa que un escrit seu és de 1628, i també consta que el 1626 va ser dipositari

7. No ens resistim a transcriure una de les anotacions d'aquest quadern que no fa referència a una casa, sinó a un bé potser encara més preciós: l'aigua viva o de font. Relata una donació feta al convent de Sant Jeroni, i sembla referida a la font de can Borni, al peu de Collserola: "A 2 de febrer 1527, essen prior de St. Gerònym de Valldebron lo pare fra Gerònim Bezerra, profés del monestir de Ntra. Sra. de la Mejorada, en poder de m.º Pere Çaragoça, notari de Barcelona, m.º Àngel Millàs, burgès de la vila de Igualada y aleshores ciutadà de Barcelona, feu donació al dit monestir de St. Gerònym de Valldebron y al dit pare prior fra Gerònym Bezerra [...] de totas aquellas ayguas que naxen en lo seu bosch que té en lo coll de Çerola. Y més li dona a dit convent la servitut, lloch y passatge per aportar la canonada de ditas ayguas a dit monestir y a les terras y possessions de aquell o allà hont ben vist los serà, y per totes aquelles parts de dit bosch que més ben vist los sie. Lo qual bosch se té per lo priorat del monestir de Sant Cugat del Vallès a cert cens, pagador en cert termini. Termena lo dit bosch a orient y a mitjorn en les honors o bosch de la viuda Vidala de la parròchia de Sarrià. A ponent ab lo camí real que va de Barcelona a Sant Cugat. A tremontana, part ab ... Mates, y part ab ... Janer, pagesos de la parròchia de Sant Madí, y part ab les honors del mas Codonyer, lo qual és dels senyors miçer Gerònym Albanell q.º y de Jaume Bastida q.º, donzell, ciutadà de Barcelona. Lo qual bosch pertany al dit Àngel Millàs per sos certs y iusts títols. [...]"

d'un testament. La cal·ligrafia del text de 1627 és clarament diferent de l'altra que comentem tot seguit.

El segon inventari no és gaire posterior, del 1634. Es troba dins d'un llibre sense cobertes, al lligall 30A del mateix fons documental i arxiu, i ocupa els folis 4 a 14.⁸ L'encapçalament d'aquesta secció del llibre és:

Memorial de les cases y masos, y de les terres que se troben tenen los senyors de les cases de la parròquia de S. Genís, noms dels amos y senyors vells y los qui al present any 1634 les posseixen, segons se trobe en lo procés vell dels delmes.

Encara que tampoc no s'hi declara l'autoria, cal atribuir el text (i el llibre en general) a fra Joan Munts, qui va morir "en los años de 1640 o poch després, tenint de edat sinquanta años llarchs", segons afirma Bruniquer. Aquest es remet en diverses ocasions a dades tretes del text en qüestió, tot assenyalant clarament Joan Munts com l'autor.

Per tant, dos predecessors de Bruniquer de la primera meitat del s. xvii van inspirar la seva recopilació de dades de la parròquia de Sant Genís, encara que cap d'ells fos tan exhaustiu i ambiciós en l'abast de la recerca.

L'obra de fra Bruniquer també va tenir imitadors posteriors dins el monestir. Els principals textos del s. xviii són obra de fra Josep Zeferí Martí i Gassó,⁹ i ja són escrits en castellà.¹⁰ Ell és, amb tota probabilitat, l'autor de les anotacions tardanes presents en el llibre de fra Bruniquer.

L'autor

Poca cosa podem dir de l'autor de l'escrit, fra Jaume Bruniquer. El 1681 afirma que feia "pochs años que tinch de hàbit", i que durant sis anys havia regit "la cura de ànimes en dita iglésia de S. Genís". El 1674 Bruniquer exercia com a vicari en el monestir.¹¹

8. En el mateix llibre es troba una "Rodalia de la parròchia de S. Genís treta dels articles del trasllat de la causa dels delmes" (f. 3), documentació sobre el mas Erige (f. 32-37), un "Capbreu o llevador dels censos y altres pensions reb lo present monestir de St. Hierony de Vall de Ebron" (f. 49-59) i una relació de batejats a la parròquia en 1505-1612 (f. 63-88). En el mateix lligall, però separats del llibre en qüestió, hi ha diversos capbreus de terres i rendes el monestir.

9. Va professar en l'orde el 6-9-1761 (ADB, fons de St. Jeroni, llig. 20, *Llibre segon de professions*, f. 53). Va ser vicari del monestir en 1784-87 (idem, *Llibre crònica del monestir*).

10. *Colección de algunos documentos para justificar el drecho que asiste y favorece al Real Monasterio de San Gerónimo de la Valle de Hebrón para cobrar décima y primicia de los frutos de todas las tierras de la parroquia de San Ginés de Agudells llamada Horta; de la cual es el monasterio párroco havitual, y como a tal único decimador canónico y universal. Reunidos principalmente para cobrar los del manso llamado Duran, que hoy posehe el muy lltre. Cabildo de Vique, por el reverendo padre fra Joséf Zeferino Martí, monge sacerdote profeso y archivero del mismo real monasterio. En el año de 1792* (ADB, fons St. Jeroni, llig. 13-continuació).

11. Encara no ho era l'any 1669 i el 1677 ja no ocupava el càrec. Dades deduïdes de les primeres anotacions del *Llibre segon de professions* (ADB, fons de St. Jeroni, llig. 20).

El fet que el llibre que amb tanta cura havia redactat restés aparentment inacabat i sense anotacions posteriors de la seva mà fa pensar que el monjo no va romandre gaire més temps al monestir de la Vall d'Hebron, essent probable que passés a Sant Jeroni de la Murtra (Badalona) o algun altre convent dels jerònims.

Convindria explorar en la documentació històrica de l'orde de sant Jeroni per tal de recopilar dades dels monjos que, al llarg del temps, van ser al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i, entre ells, els que van tenir cura de la rectoria de Sant Genís.¹²

Per descomptat, el cognom Bruniquer evoca el cèlebre autor de les *Rúbriques* o dietaris de la ciutat de Barcelona, el notari Gilabert Bruniquer i Riera (1561-1642), síndic de la Ciutat. Només ho esmentem com a dada que no és possible obviar, en parlar d'un Bruniquer barceloní del s. XVII. Resta per esbrinar si n'hi havia cap connexió.

La transcripció

El català emprat per fra Bruniquer és el d'una persona culta i, per tant, òbviament familiaritzada amb el llatí, però també amb el castellà, del qual manlleva expressions com ara *de suyo* o *salvo error* i empra calcs com *sobredita*. És un català que assumeix progressivament formes ortogràfiques més pròpies del castellà (*ñ*, ús de l'abreviatura *S.* per sant...) però que encara empra sovint les formes més genuïnes catalanes (dígraf *ny*, abreviatura *St.*, etc.).¹³ Presenta formes ben pròpies del català d'època moderna com ara l'ús generalitzat de l'article *lo* o l'abundància de la terminació en *-e*, absents de l'actual català normatiu.

Hem mirat de fer una transcripció poc intervencionista i emprant els criteris bàsics habituals. Accentuem d'acord amb la normativa; incloem apòstrofs i guionets per tal de separar formes aglutinades (*ni* > *n'i* = *n'hi*) així com per enllaçar els numerals compostos; separem i ajuntem paraules segons la grafia actual (*mitx die* > *mitxdie* = *migdia*; *a les hores* > *aleshores*); puntuem les frases mirant de fer-les més comprensibles i regularitzem l'ús de les majúscules, prou erràtic a l'època.¹⁴ Però cal insistir: l'autor no emprava ni apòstrofs, ni punts volats ni guionets.

Per facilitar la comprensió de paraules aglutinades, quan no és factible recórrer a l'apòstrof o guionet fem –com és usual– el discret punt volat per marcar la separació i fer més entenedor el significat (*ques* > *que-s* = *que es*; *nos* > *no-s* = *no es*).

12. Al fons de St. Jeroni (ADB, llig. 20) hi ha força documentació posterior a l'època de Jaume Bruniquer: llibre d'òbits dels religiosos de Vall d'Hebron (1809-1849), llibre de professions (1669-1805) i una important crònica del monestir (1752-1835).

13. Les notes de 1627 són més genuïnament catalanes: *monestir* i no *monastir*, *Sant Francesch* i no *Sant Francisco*, major presència del plural *-es*, grafia *ny* en comptes de *ñ*, etc.

14. En els topònims, només apliquem majúscula als genèrics que són adjectivats, com ara Torre Roja.

També introduïm un punt volat en *ll* actualment no geminada quan d'aquesta manera el significat de la paraula resta més clar (*telles* > *tel·les* = *teles*). Per descomptat, no afegim ni traiem cap lletra, tret de badada manifesta de l'autor, mitjançant un afegit entre claudàtors.

Pel que fa a les abreviatures, no les hem desenvolupat totes. L'abundantíssima abreviatura *N.* indica que es desconeix el nom de fonts de la persona en qüestió; ben mirat fa una funció equivalent a l'article personal *en* (*en* Rovira = *N.* Rovira). Mantenim també l'abreviatura *q.^o* o *q.^m*, corresponent a quòndam, que fa referència a una persona que va viure en un altre temps (i per tant difunt), perquè aquesta dada generalment és òbvia i aporta molt poc a la comprensió del text, essent la forma desenvolupada un entrebanc a la lectura de més entitat que la forma original. Igualment mantenim *m.^o* (i també escrivim així *M.^o*) quan vol dir mossèn en el sentit arcaic de persona distingida (només la desenvolupem quan vol dir capellà). En canvi, desenvolupem les abreviatures de missèr, "tractament equivalent a mon senyor, que es donava a persones de molta autoritat i principalment a gent llettrada" (DCVB) i a la de doctor, pròpia dels juristes. Desenvolupem (per poc usual) *V. G.* (vicari general), però mantenim *R. A.* = Reial Audiència. En ocasions passem l'abreviatura original a l'actual: *N.^a S.^a* = *Ntra. Sra.* Finalment també hem mantingut algunes abreviatures especialment útils perquè el mot que representen és força llarg i alhora comprensible, com ara *Il·lm.* = *il·lustríssim* o *R.^{im}* = *reverendíssim*.

Les nostres acotacions a l'original figuren entre claudàtors, essent la principal l'afegit del nom modern de la casa més usual en la literatura referida a les masies d'Horta, quan l'hem pogut esbrinar.

Un lector mig de català no tindrà grans dificultats a llegir el text de Bruniquer, un cop dedueixi pel context els arcaïsmes d'ús més freqüent, com ara *fonch* (va ser, fou) o *eo* (o). Hi ha, certament, un gavadal de vocabulari de l'època que parla d'un món rural del tot oblidat, així com de conceptes jurídics d'origen medieval. La llista de mots inusuals seria massa llarga, de manera que només hem anotat al peu aquells el significat dels quals no es troba amb facilitat en el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) o bé que es podrien interpretar com a errades de l'autor. Pel que fa als conreus, crida l'atenció l'abundant *entriat*, absent dels diccionaris; en ocasions pot tenir un significat sinònim de *tira* (rengle), com en el cas de la peça 1 de la casa 52; però de forma més genèrica pensem que al·ludeix a un conreu de tipus mixt, amb cereal entre les tires d'arbres o ceps.

Posem en cursiva les expressions llatines, el significat de les quals el lector curiós trobarà fàcilment fent ús d'un traductor en línia (el suport digital del nostre text permet fer-ho fàcilment).

Pel que fa a la mujada, la unitat antiga de mesura de la terra més usual al pla de Barcelona, té una equivalència a hectàrees molt senzilla, perquè pràcticament dues mujades fan una hectàrea (1 mujada = 4.896,5 m²).

L'eterna pugna Sant Genís – Sant Joan

La història del municipi d'Horta està marcada per un contenciós i pugna permanent entre l'església parroquial pròpiament dita, Sant Genís d'Agudells, i l'església de Sant Joan d'Horta, en una situació de difícil classificació, diguem-ne sufragània (val a dir que els papers s'intercanviarien en la segona meitat del s. XIX).

Aquest debat és un rerefons omnipresent en el text de Bruniquer. Hi ha cases que es fa difícil de dir si depenen d'una o altra església, perquè la redacció del frare sempre és favorable als interessos del monestir, però alhora no pot ocultar que determinades terres tenien un vincle genètic amb les cases adscrites a Sant Joan d'Horta, en forma d'alous cedits per les antigues cases fortes.

El text es ressent en el menor detall que li és possible donar per a les cases adscrites a Sant Joan, de les quals acostuma a ignorar la composició de les terres, fet que al capdavant declara que restaven fora de la jurisdicció de Sant Genís. En cert moment Bruniquer reconeix que no ha pogut consultar els capbreus de Sant Joan.¹⁵

Sigui com sigui, el document ens ha permès tenir per primer cop una idea detallada de la complexa configuració parroquial del terme de Sant Genís/Horta. No només hi havia cases de cadascuna de les dues parròquies, sinó que també n'hi havia de Sant Andreu de Palomar, un enclavament de Sant Pere de les Puel·les (can Falcó) i diverses friccions amb altres parròquies limítrofes, a més d'alguna casa de la que es diu que només una petita part restava dins de la parròquia de Sant Genís (can Sitjar Gran).

Fruit d'aquesta informació és el mapa que presentem, fent servir com a base de referència el plànol parcel·lari de 1861 (exactament dos segles posterior al text que comentem). En els anys que escriu Bruniquer començava a ser evident que al voltant de la plaça d'Horta (aleshores la Plaça per antonomàsia, avui de Santes Creus) s'estava formant un nucli urbà. Serà aquí on s'accentuaran les tensions entre les dues parròquies, perquè cadascuna esgrimiria les seves raons per considerar com a pròpies les noves construccions. No sempre és fàcil atribuir el color d'una determinada parròquia a cada casa de l'incipient poblet. Per exemple, pot sorprendre afirmar que les tres cases de Sant Genís en el nucli (28-30) –la de l'Església o Obreria, el corral de l'Obreria i la taverna– eren de la parròquia de Sant Joan, però així es dedueix perquè hi pertanyia el sòl (la 29 paga un tant al rector d'Horta). A les cases 31-32, encara que es diu que el rector de Sant Genís hi administrava els sagraments, eren alou de la casa d'Horta.

Les tensions i plets entre Sant Genís d'Agudells i Sant Joan d'Horta eren un fet permanent i estructural dins el terme compartit. Per exemple, entre la documentació del darrer quart del s. XVII en el fons que hem treballat, hi ha notícia d'un

15. Alvit [Martínez](#) i Civit (2022) «Estudiar la propietat rural a l'Edat Mitjana: un capbreu a Horta el 1495», *El Pou*, 12, p. 47-54.

plet entre ambdues parròquies iniciat el 1675.¹⁶ És en aquest context que Bruniquer formula, en les darreres pàgines del seu text, l'agosarada idea d'absorbir el territori de Sant Joan mitjançant l'estratègia de comprar la finca de la casa que fou principal artífex històric de la seva existència, la casa d'Horta (39), de la qual altres diverses cases i terres eren alou. Sorprenentment, aquesta pensada dona peu a Bruniquer a plantejar sense recança un possible trasllat de l'església parroquial a Sant Joan, cosa que evidencia que l'arxiver intuïa clarament quina part del terme havia d'experimentar un major creixement en el futur.

No sabem si aquesta mena d'OPA va ser coneguda, però sí cap especular que el tarannà de fra Bruniquer, que intuïm poc flexible i renuent a transaccions, va acabar per aconsellar al prior a traslladar-lo a un altre convent de l'orde. Dispenseu-me l'elucubració.

Riquesa informativa

L'evolució de les masies d'un determinat territori al llarg de la història és un autèntic trencaclosques. Pestes, guerres o simplement canvis de propietat feien desaparèixer cases de llarga tradició: sense anar més lluny, el propi mas Agudells va ser absorbit per can Safont (1), i de la nissaga fundacional no va restar cap rastre al terme.¹⁷ Ni tan sols la imatge de la segona meitat del s. XVII que aporta el document era ja la mateixa d'abans de la guerra dels Segadors. Bruniquer al·ludeix a diverses cases destruïdes arran del setge de Barcelona de 1651-52. En sentit contrari, amb el pas del temps la propietat s'anava fragmentant i es construïen noves torres de la noblesa i burgesia barcelonina. El poblament de 1681 correspon a un moment intermedi entre l'estructura medieval i la vuitcentista. És una data que permet, mercès a les anotacions sobre antics propietaris, una certa retrospectiva. L'enllaç amb èpoques posteriors sovint és factible amb l'estat actual de les recerques, i en tot cas el coneixement del document facilitarà la connexió amb posteriors troballes documentals referides a cadascun dels casals hortencs.

Pel que fa al tema central de l'escrit del monjo Bruniquer, l'inventari de les cases de la parròquia i de les seves terres, el resultat és desigual en funció del detall de les fonts d'informació disponibles per a l'autor. D'entrada, com hem dit, és evident i lògic que conegui millor les cases de la parròquia de Sant Genís que les de Sant Joan d'Horta (i no cal dir les de Sant Andreu o altres parròquies veïnes). A més, ja fos perquè no va mantenir actualitzat el text o perquè directament va restar interromput, hi ha un grapat de cases de les quals l'autor no dona cap informació més enllà del nom. Tampoc dona detalls de les terres del propi monestir de Sant Jeroni, ni comenta gairebé l'existència de propietats pertanyents a forasters: no és un cadastre.

16. ADB, fons St. Jeroni, llig. 13-continuació.

17. Agudells no es registra a Idescat com a cognom viu (sí, és clar, Agut).

Malgrat que el total de cases sigui de 70, cal descomptar aquelles que inclou però no eren del terme d'Horta (can Santgenís) o que hi tenien un vincle dubtós (can Maduxer). En realitat, s'atansa més a la veritat dir que el nombre de masies era d'unes 40 (de fet, així ho diu el propi Bruniquer) si deixem de banda les petites cases del naixent nucli urbà d'Horta, que comptaven amb molt poca terra.

La nostra localització de les cases damunt el plànol parcel·lari de 1861 ha de ser forçosament aproximada. La seva identificació amb les masies dels segles XVIII i XIX no sempre ens ha estat possible. És clar que amb posterioritat a 1682 es van construir noves cases d'importància o anomenada, com ara can Baliarda o can Glòria, per esmentar només un parell. No parlem ja de la densificació que es produiria al nucli urbà d'Horta, a penes insinuat en l'època de Bruniquer.

Encara que el pseudocapbreu de Bruniquer sigui un document eclesiàstic, també serveix per donar fe de l'existència paral·lela de la batllia d'Horta. Sovint llegim que els municipis del Pla de Barcelona, el d'Horta entre ells, deuen la seva existència a la Nova Planta. Això és un disbarat. Sant Genís d'Agudells té una història secular com a ens local (comú o universitat).¹⁸ El propi Bruniquer assenjala la pertinença al municipi com una demostració de la vinculació parroquial d'un determinat edifici amb Sant Genís. Així ho assenjala, per exemple, en relació als alous formats per l'església de la Mare de Déu del Coll:

Y ultra de la sobredita jurisdicció dels rectors de St. Genís han los balles de Orta, de temps immemoral exercida la sua en las ditas casas [del Coll] manant-los assistir al servey del rey ab pallas, contribucions, terralloners, sometents y altres servituts semblants. (f. IV)

De fet, el propi inventari de Bruniquer evidencia que la unitat del terme de Sant Genís residia més en el terreny civil que no pas en l'eclesiàstic, atesa la diversitat d'adscripcions parroquials de les cases que formaven la rodalia, no només (la majoria) a Sant Genís i a Sant Joan, sinó també diverses a Sant Andreu de Palomar i altres dues a parròquies de la ciutat de Barcelona, tal com indiquem mitjançant símbols puntuals en el mapa situat al final del llibre.

El text de fra Bruniquer forneix dades rellevants referides a molts aspectes de la vida en època moderna, particularment, és clar, en relació a la qüestió del delme. Tanmateix, el que ens sembla més rellevant són les informacions referides a la vall d'Horta en particular. Per exemple, en relació als conreus: vinya (n'hi ha per tot arreu), oliveres, evidentment terra campà (fonamentalment cereals), horts i, excepcionalment, algun camp de tarongers. Els forns de calç sovintegen, però no les bòbiles.

18. Certament no és freqüent que es conservi documentació municipal anterior al s. XVIII a la majoria de pobles (és més normal a viles i ciutats), però els testimonis documentals indirectes de la seva existència són innumerables. En el cas de Sant Genís d'Agudells àlies Horta, sempre és present en les llistes antigues de les localitats integrants de Catalunya, per exemple en els fogatges.

També destaca l'interès de les anotacions referides als principals camins del terme (camins rals), als quals s'afegeix l'esment a algun camí missader (d'anar a missa) o al camí per on passen *los cossos* (és a dir, de dur els morts cap al cementiri de Sant Genís). Tangencialment també ens assabentem que per la Segona Pasqua es celebrava una professó que potser arribava fins a la Torre Sobirana. També s'esmenta el ritus pasqual del salpàs: suposem que els respectius rectors de Sant Genís i Sant Joan devien visitar i beneir aleshores totes els masies del terme. La disputa territorial amb les parròquies veïnes s'expressava en la competència per fer-hi salpàs.

Pel que fa a les creus de terme, el text n'esmenta tres: la creu de Collserola,¹⁹ la creu de l'Olla i la creu de Sant Joan. Les dues primeres serien pròpiament creus situades en límits de terme, la primera amb Sant Cugat del Vallès i la segona amb Barcelona.

El text també testimonia una determinada cultura, feta de privacions i d'esforç, en la qual obtenir i poder gaudir a taula d'un pollastre (com exigia la vinculació parroquial i Bruniquer reitera d'una manera que ens pot semblar obsessiva i fins i tot còmica) era tot un luxe propi dels dies més assenyalats de l'any.

En definitiva, cada investigador podrà trobar elements d'interès, encara que sovint calgui garbellar enmig de dades àrides i bon tros repetitives.

Fotografia presa des del palau del marquès d'Alfarràs. D'esquerra a dreta, can Santgenís, cal Notari i can Glòria, al fons St. Andreu de Palomar i el psiquiàtric de la Santa Creu. Domini de la vinya, amb alguns fruiters de secà.
ANC, Arxiu de la família Desvalls, ca. 1890, ANC1-1087-N-178

19. Situada al camí de Sant Cugat. Cal reiterar que el suposat coll s'Erola no és tal, i que el nom més correcte i històricament escaient és coll de Sant Jeroni, tal com veiem en el mapa de la coberta.

Toponímia

Un dels aspectes interessants del relat de Bruniquer és la presència de nombrosos noms propis i de lloc, ambdós aspectes força entrelligats, perquè molts noms de riu, muntanya o partida de terres tenen el seu origen en noms de persona. Sense anar més lluny, és el cas d'Agudells i d'Horta.

La documentació del monestir de Sant Jeroni a l'Arxiu Diocesà ja ens ha permès assenyalar la presència del topònim Tibidabo (originalment *Omnia Tibi Dabo*) en un dels textos de fra Joan Munts, el 1634.²⁰ També Bruniquer emprà la denominació extensa, el 1682 (casa 61). Vall d'Hebron i Tibidabo són les dues grans aportacions del monestir a la toponímia barcelonina.

El text de fra Bruniquer (i els altres documents del monestir redactats en el mateix segle, que utilitzem només parcialment) inclou alguns dels primers esments documentats d'altres topònims que s'han mantingut fins l'actualitat, com ara turó de la Rovira, coll de Portell, les Fontanilles... D'altres s'han perdut (com el puig Bernat) o deformat, i alguns de molta anomenada no hi apareixen encara, com ara la Clota o Vallcarca. Entre els que van desaparèixer cal destacar *el Call*, profusament emprat per l'autor de l'inventari per referir-se a l'agrupament de cases de la Torre Sobirana (l'actual Laberint). Es tracta d'un mot medieval derivat del llatí *calles*, que en català es va tendir a aplicar per antonomàsia als barris jueus (possiblement per tractar-se de carrers estrets), però que originalment tenia un sentit genèric, com indica Coromines: "*call* també hi deu estar aplicat a una entitat important, que s'acostaria al rang de barriada, com ens ho ensenya ara encara el nom del poble de Calldetenes".²¹

Entre els topònims que van evolucionar destaca Montbau, deformació del cognom Gombau, diverses vegades esmentat per Bruniquer. En els plànols de construcció del passeig de la Vall d'Hebron, del 1873, encara trobem el torrent Gombau.²² El cartògraf Eduard Brossa introduí la grafia errònia Mombau en tota la seva producció (1888-90). El plànol Martorell la va transformar en Monbau, i així va ser oficialitzada en la urbanització dels anys 1960.²³ Ja només calia el toc de gràcia: els autors del mapa de l'editorial Alpina *Alrededores de Barcelona* (1948)²⁴ van determinar que Monbau era

20. Jesús [Burgueño](#) (2024) «Tibidabo, Collserola... i turó de l'Àguila? Els noms de la muntanya de Barcelona», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 97, p. 7-37.

21. Joan Coromines (1980) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, vol. II, p. 431

22. Arxiu General de la Diputació de Barcelona, R. 6321.

23. La hipòtesi de l'origen de Montbau en Gombau ja la va proposar Desideri Díaz (1986: 141).

24. El mapa va ser format per Josep M. Puchades Benito, enginyer del Servei Cartogràfic de la Diputació provincial de Barcelona, en col·laboració amb els cartògrafs Antoni Bescós i Xavier Coll.

un orònim mal escrit, i no van dubtar a dictaminar que allò correcte en català era Montbau.²⁵

Un altre nom que sempre ens ha cridat l'atenció, pel seu aparent exotisme, és *la Meca*, a prop de l'ermita de Sant Cebrià (St. Ciprià, en tota la documentació antiga). El text de 1681 deixa clar que fa referència a Josep Meca i Cassador (o al seus descendents, esdevinguts marquesos de Ciutadilla). La presència de l'article pot ser un absurd postís de caire humorístic (ja sigui per la ciutat santa àrab o per l'aforisme de la Seca i la Meca), però tampoc no es pot descartar que fos una forma genuïna, perquè sovint veiem que una peça de terra és designada per Bruniquer combinant l'article femení amb el cognom del propietari: si hi ha *la Gombau*²⁶ no és impossible que hi fos *la Meca*.

En un altre terreny, la documentació de Sant Jeroni certifica que el genèric *turó* ja era d'ús habitual a la Barcelona del s. xvii,²⁷ la qual cosa ratifica, alhora, que *coll* ja només designava un lloc de pas baix situat entre muntanyes, com en el català estàndard actual (això en la parla, però la toponímia mantenia els colls arcaics referits a un cim, com Collserola i el Coll). La irrupció i èxit de *turó* és sorprenent, perquè també va arraconar molts *puig* de la nostra comarca.

Però possiblement la qüestió toponímica més rellevant referida a Horta, i que el relat de fra Bruniquer deixa meridianament clara, és que el complement determinatiu incorporat a Sant Genís no ha de dur pas article, perquè no es refereix a cap muntanya, sinó al cognom Agudells que trobem en tres dels signants de l'acta que testimonia la rogalia parroquial establerta el 1173.²⁸ La incorporació de l'article data, si més no, de 1910, dins el *Diccionari de la llengua catalana* d'editorial Salvat (v. 2, p. 798). La invenció va ser assumida en el mapa de l'Alpina abans referit (1948)

25. El torrent de Moncau que també esmenta Bruniquer es trobava força lluny de Sant Genís, a la part oriental del terme, i no tenia res a veure amb Gombau, si bé el topònim va poder influir, per imitació, en el pas de Gombau a Mombau. Jordi Casas i Roca també el troba el torrent d'en Moncau en una petició de dret d'ús de les seves aigües, feta per Onofre Glòria el 1784, segons va explicar en la ponència presentada a les Segones jornades sobre el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, 28-6-2025. El topònim obeeix al nom d'un propietari de Sant Andreu, com podem deduir del Moncaho esmentat el 1634 (vegeu nota 93).

26. Encara trobem la Gombau en un document d'arrendament de dita peça de terra el 1773 (ADB, St. Jeroni, llig. 20, Crònica del monestir, f. 117r).

27. No es coneix la presència del mot en textos medievals. Corominas (*Diccionari etimològic*), esmenta un *toró* el 1415, però també afirma que "en la nostra literatura, el mot no apareix fins a la Renaixença". És ben possible que fos una paraula gascona incorporada al nostre lèxic per la nombrosa immigració occitana d'època moderna, un fet sens dubte afavorit per la necessitat de desfer l'ambigüitat que aleshores presentava el mot *coll*. Al respecte: Jesús Burgueño (2015) «Quan les muntanyes són colls. Advertiment toponímic per a geògrafs», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 79, p. 195-215.

28. Bruniquer s'entesta a afirmar que són dos germans, Arnau i Ramon. Com es pot veure en el text de la rogalia, els testimonis i jurats són Arnau Pere d'Agudells i Raimon de Joan, i per tant no són germans. Entre els altres testimonis, sí que hi signa un Raimon d'Agudells, a l'igual que un Guillem d'Agudells. En tot cas, encara que es pugui dubtar si Agudells era cognom o bé el nom d'un lloc ja existent, quin dret hi ha a afegir-hi al topònim un article absent de tota la documentació històrica? Per la mateixa lògica podríem escriure Sant Martí dels Provençals, Sant Andreu del Palomar i Sant Gervasi de les Cassoles.

Vista del turó de Lapeira des del palau del Laberint. El turó, antigament s'anomenava de la Pòpia, forma arcaica de popa, pit femení. Fra Bruniquer no l'esmenta en cap moment. D'esquerra a dreta, can Glòria, can Sitjar Xic, can Baliarda i l'església de Sant Joan. ANC, Arxiu de la família Desvalls, ca. 1890. ANC1-1087-N-180

i pel propi Ajuntament de Barcelona en el seu primer mapa de la totalitat del terme municipal (1958). Possiblement es va establir un paral·lelisme amb les Agudes del Montseny, sense parar esment en la manca de semblança amb les muntanyes d'Horta. Després, les autoritats filològiques de la nostra època van beneir el canvi, fent cap omís de tota la història documental. Així es prenen les decisions en la “normalització” toponímica a casa nostra.²⁹ Val a dir que ni el diccionari Alcover-Moll ni Joan Coromines no en fan esment, d'Agudells.

Cadastre

En el municipi d'Horta –com a la resta del Pla de Barcelona llevat de la pròpia ciutat–³⁰ no s'ha preservat la font estadística més valuosa per a conèixer l'estructura de la propietat agrària del s. XVIII i primera meitat del XIX: la documentació cadas-

29. Vegeu un exemple aberrant de descara toponímica, referida a una localitat de les Terres de l'Ebre, en: Jesús Burgueño i Albert Aubet (2016) «Les reformes de la toponímia municipal impulsades per la Real Sociedad Geográfica (1916) i la Generalitat de Catalunya (1933). Crònica d'una errada ortogràfica: el Pinell... de Brai?», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 82, p. 35-68. Ni l'Ajuntament del Pinell ni l'Institut d'Estudis Catalans han volgut fer ni un pas per tal de corregir una errada tipogràfica comesa per l'administració de l'Estat, el 1916, que està perfectament documentada com a tal.

30. Llorenç Ferrer Alòs (2024) «Un mapa de la vinya i l'olivera a Catalunya a la primera meitat del segle XVIII», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 98, p. 7-40.

tral elaborada a partir de 1720 i, més concretament, les operacions d'inventari de terres anomenades recanacions, realitzades per geòmetres o experts locals. Aquesta documentació, cas d'haver-se conservat, permetria fer un seguiment de les finques i cases que identifica Bruniquer; el recompte també hauria estat força més exhaustiu, en donar detall de les terres de totes les parròquies del terme i de les possessions dels forasters. En alguns casos, els treballs cadastrals setcentistes contenen fins i tot una representació cartogràfica esquemàtica de cadascuna de les finques, cosa que, amb el suport del plànol parcel·lari de 1861, permetria una certa reconstrucció i seguiment d'algunes de les grans propietats d'Horta al llarg de, si més no, tres segles.

Per al Cadastre català la Intendència va formar un petit cos de geòmetres.³¹ Un d'aquests tècnics fou Mateu Puig, del qual coneixem un excel·lent plànol datat el 18 de març de 1782, referit a dues de les propietats ressenyades per fra Bruniquer: els masos Solanes (41) i Enrich (42); el 1681 ambdós eren propietat d'Hermenegild Grases, després de Fontaner i, un segle després, de Joan Antunes. El títol del plànol és:

*Pla o descripció ignogràfica dels terrenos que respectivament integràban las glevas dels dos antics masos anomenats lo un Solanes y lo altre Enrich o Rull, situats en la parròchia de S. Genís de Horta (excepto una viña que és dins de la de S. Juan) y entre la riera y camí del mateix nom, dels quals dos masos, units als últims de la centúria de 1600, ne resultà un solament denominat comunment torre d'en Fontaner, que vuy té y posseheix per sos títols lo Sr. Juan Antunes comerciant resident en Barcelona. La present demostració, feta de comú consensu dels señors directes, és per aclarar y conèixer los alous a cada qual pertaïents.*³²

Fra Bruniquer hauria impugnat de ple les afirmacions del plànol referides als límits parroquials. Manta vegades remarca que la parròquia de Sant Joan no tenia una delimitació establerta i que, en realitat, era dins la rodalia de Sant Genís (ell no empra el concepte de sufragània, però ens sembla que s'hi escau i és aclaridor). Si seguim les dades que aporta el frare, a banda i banda del camí suposadament delimitador (el que esdevindria Carrer Major i avui carrer d'Horta) totes les cases estaven adscrites a l'església de Sant Joan. El geòmetra, en canvi, posa com a rètol al camí: "Divisió de las parròquias de S. Genís ab S. Juan y camí de la creu de San Juan a la riera de Horta". Per a Bruniquer es tractava simplement de "lo camí real que de la torre del Call se baxa a la plassa de Orta". Certament la presència de la creu d'Horta atorga en principi credibilitat a la condició del camí com a línia de terme, però el relat del rector de Sant Genís ho desmenteix de manera implícita. En particular, Bruniquer assenyala can Fontaner com l'antic mas Çabufagal, un dels nou masos assignats a favor de la capella de Sant Joan d'Horta en la sentència arbitral de 1260.

31. Jesús Burgueño (2009) «Els geòmetres del Cadastre de Catalunya (1720-1815)», *Cuadernos de Geografía*, 86, p. 261-288.

32. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, 1142/1, 1790, f. 361; 55 x 43 cm.

El fet que la capella de Sant Joan (Bruniquer defuig anomenar-la església ni parròquia) fos part integrant de la parròquia de Sant Genís ho embolica tot; no és estrany que els documents notariais vacil·lin en la ubicació de les terres en una o altra parròquia, perquè segons com es miri podien pertànyer a les dues alhora.

Segons el geòmetra, només la vinya de què parla el títol del plànol pertanyia a la parròquia de Sant Joan: la gran peça (2 mujades i 2 parts en 48ns.) marcada amb la lletra L, anomenada “Carreras o Carreronas de Juan Baliarda”. Aquest topònim també el recull Bruniquer; però aleshores encara eren terres del mas d’Horta (39):

Altre pessa té nomenada las Carreronas, de tinguda set quartas, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de casa Càrcer, vuy Tamarit; a mitx-die ab dit camí real que puja a S. Joan; a ponent y tremontana ab dita viña de dit Grases.

Així doncs, la documentació de fra Bruniquer és la que ens permet tenir una imatge més correcta de l'àmbit parroquial de Sant Joan d’Horta. Amb les terres i cases vinculades per origen amb l’església de Sant Joan, es configura un àmbit geogràfic relativament ampli i coherent, on la creu de Sant Joan no exercia funció termenal sinó només simbòlica, central. Per la seva posició elevada respecte de l’embrionari nucli d’Horta, hauria estat un lloc adient per fer la benedicció de la parròquia el dia de la Santa Creu (3 de maig). Per això, quan el propietari del mas Tarrida (enclavament eclesiàstic de Sant Andreu de Palomar) procedí a urbanitzar les seves terres a la peça anomenada la Plana, el rector de Sant Joan va considerar que pertanyien a la seva demarcació, segons relata Bernat de Bransí el 1789.

La qualitat geomètrica del mapa de Mateu Puig es comprova superposant el seu perímetre i detalls principals al plànol Martorell (1935) de manera que, alhora, es pot precisar quin sector de la vila d’Horta va ser construït dins de l’antiga propietat.

Aquest mapa també és molt útil per exemplificar com havia canviat l’estructura de la propietat en un segle, amb una fragmentació molt més gran. Alhora, el nombre de cases, particularment en les proximitats del nucli urbà d’Horta, experimentava un clar creixement. La gleva de l’antic mas Solanes (“Mas Solanes ab totes sas pertinençies”) apareix ara repartida entre, si més no, una desena de propietaris. Són les peces assenyalades amb lletres:

A Recinto vulgarment dit lo Barri de Dalt, dins del qual se tròban construïts vàrios edificis moderns ab sos patis y demés concernent al antich solar y casal del predit mas [...]

C i CC terres al regar, que obtenen a cens los hereus de Jaume Blay

D viña que obté a cens Miquel Bernet, texidor

E camp ab garrofers, que obté Juan Campmany, pagès dit Ciprià

F pessas de Juan Baptista Plana, notari rezident en Barcelona

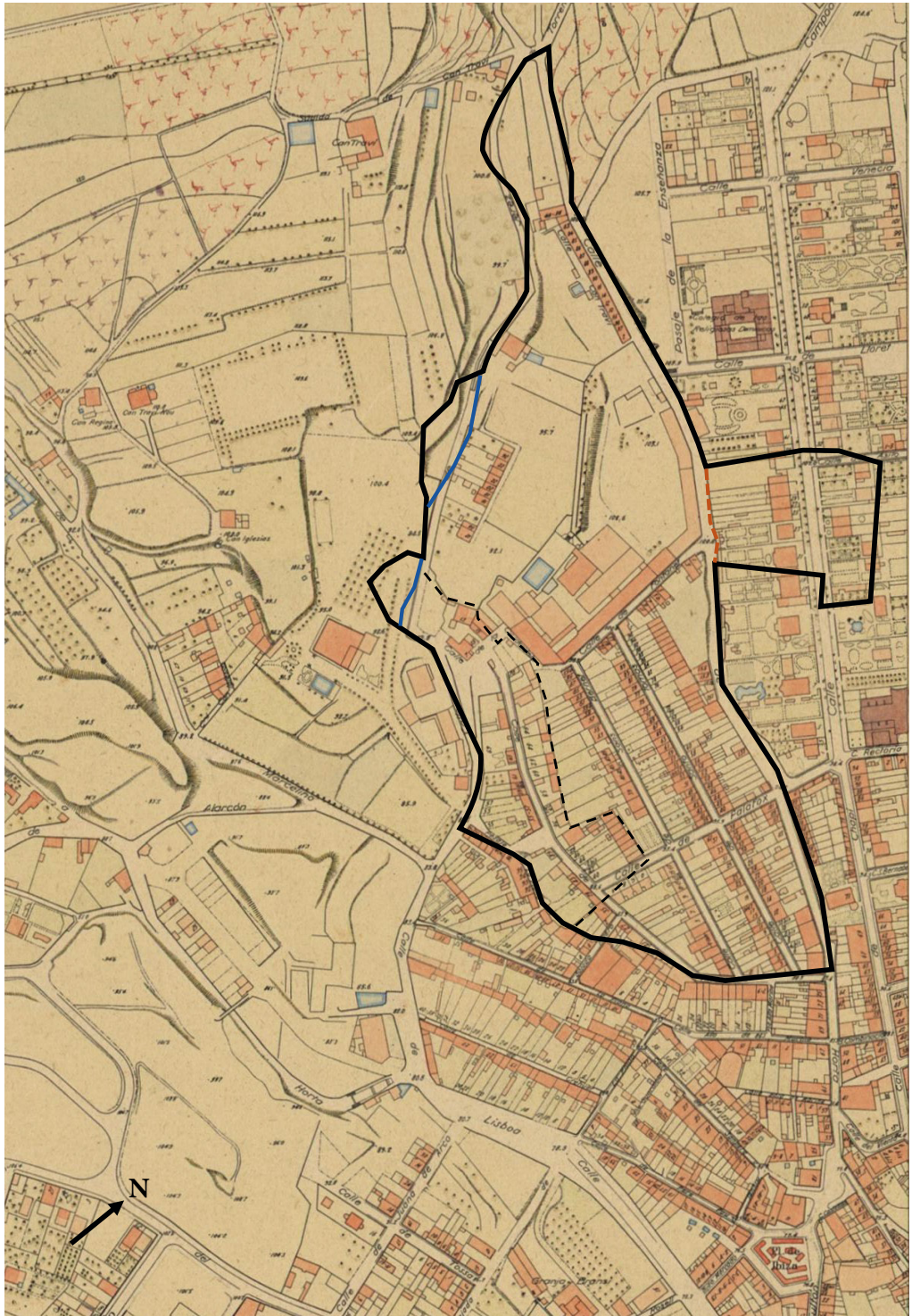
G altre camp dels hereus de Joseph Campmany, pagès dit Po de la Torre

H altre de olivers dels hereus del Dr. Andreu Jolí y Garrigó

J terra campa dels mateixos hereus de Garrigó
 K viña dels hereus de Joseph Artés de San Genís de Horta
 L altre anomenada Carreras o Carreronas de Juan Baliarda.

En tant que al “Mas Enrich o Rull ab sas pertinències” trobem:

M Recinto anomenat lo Barri de Baix, en part de ahont existia lo antich casal del dit mas, però en el dia s’i tròban construïdas vàrias casetes ab sos respectius horts [...]
 N Feixa dels hereus de Joseph Artés, pagès de Horta [...]
 O Altre de Juan Plans, en què se tròban altres emphiteotas
 P Altre dels hereus de Jaume Blay, que enclou altres establiments.

Crida l’atenció que les peces K i N es trobin a la dreta de la riera d’Horta, a diferència de la resta de l’antiga propietat. Això també es pot posar en relació amb el relat de fra Bruniquer, quan parla de “la Riera Nova”. Cal pensar que en aquest sector una forta rierada devia desplaçar el curs primitiu de la riera d’Horta més cap a l’est en ambdós sectors, sense que això alterés el domini de la terra.

Lamentable estat actual del darrer vestigi del mas Enrich, l’anomenada torre del Moro, per motiu d’una de les mènsules de la finestra.

Però tornem a la qüestió de la progressiva fragmentació de la propietat rústica. Si a tot Catalunya la propietat agrària sempre va ser una inversió atractiva, a una vall com la d'Horta, tan pròxima a la ciutat de Barcelona (i per tant a la principal concentració del país de nobles, burgesos rics i institucions religioses de tota mena) la compra-venda de propietats fou, sens dubte, un negoci importantíssim. En dona fe la ingent documentació notarial del nostre país.

Per tot plegat, resulta inabastable donar compte del detall de les transformacions històriques del parcel·lari d'Horta, ni que sigui només el de rústica. Tanmateix sí seria factible identificar algunes peces concretes del parcel·lari cadastral de 1861 i resseguir, tant la seva posterior evolució, com recular en el temps amb el suport de documentació diversa; entre aquesta, a partir d'ara caldrà comptar amb el relat de fra Jaume Bruniquer.

Vista de la vall d'Horta des del palau Desvalls. Les muntanyes, d'esquerra a dreta: el turó de la Rovira, el puig Bernat (avui turó del Carmel) i la zona del Coll. A mig camí del Coll destaca el casal de can Milà o Granja Vella.

ANC, Arxiu de la família Desvalls, ca. 1890, ANC1-1087-N-182

RECOPILACIÓ DE ALGUNAS ADVERTENCÍAS, Y NOTAS FAHENTS PERA

recuperar algunas de las muchas perdidas de Drets parrochials de la Iglesia de S. Genis de Agudells áts de Orta Bisbat de Barcelona: Ex-tretas, axi de varias observacions, que dexaren alguns religiosos de nre Monastir, recorditas en lo Arxiude aquell; Com tambe de altres noticias que alcanza lo P^{fr} Jaume Bruniquer en los ^{añs} que regi la Cura de Animes en dita Ig^{ta} de S. Genis.

Començas est treball en los Anys de MDCXXXj

Tot lo subunat está subordinat á la inconstancia y varietat del temps: Tempus eorum non est sicut vestrum. Ell ab sa pericorancia destruiu y consum tot los solicits y cuydadores affars dels homers; Y si be alguns de nres Antecessors en lo Monastir se desvelaren vigilants en reintegrar moltes de las cosas antiguas de esta Real Caya: com tambe de las prerrogativas y preeminencias de la Parrochial Ig^{ta} de S. Genis: ab tot en lo discurs de, poch menos, una Centuria nres passats han dexat perdre, y olvidat molts drets y pertinencias del pnt Monastir, en grans perjudi- cis y danys de aquell: Omisio lamentable, que per falta de negligencia y desuyt se dexen api- detenior las cosas eclesiasticas (materia de suyo gran escandalosa; pues la floxedat de las personas de la Iglesia ocasiona á los seculares coneciver repetidamente fraud, engolis, y otros graves delitos en perjudi y grans danys de las conciencias de uns y otros

Tres notables perdidas se observan, originadas de las omisiones y negligencias cometidas por algunos que nos han precedido en esta Santa Comunidad y Monastir de Val de Ebron:

1. Sea la primera, tollerar la perduda total de la Collecta Universal del Dret de las Primicias, que vein famer pagaven tots los Parrochians de S. Genis en temps passats.
2. La segona: Desuydarse de cobrar las Decimas de tots fruits, y otros Utill productos de las terras, que Dios nre Sr dona en ellas, y los dits parrochians pagaven sans constadicio alguna: lo que preten- der al pnt, seria tanta novedad, quanto dificultos de executar á causa de la floxedat en exigirlo.
3. La tercera consisteix en la Omisio de no haver conservat la possessio de las Decimas en moltes parcelas de terras transporadas, e incorporadas en diversos Mayors de la parrochia, que pretomen y allegan eixes franchises de pagar Decimas: Consistint los dits Mayors antigament en pocas possessions y terras; Porque trodantse la Parrochia de S. Genis en temps antich ab separen y tantos cosas, com se veu y lig en algunas Notas antigas de nre Arxiu, y no obstanten al pnt mes que algunas cosas: Es forsa concedir, que los Mayors en temps passat tenien pocas possessions y terras: majorment que al pnt se troban tenit algunas cosas dos y tres Mayors incorporats, com se veuen

En confirmacio dels referits gravamen que passan la Recoria de S. Genis en los Ministerios della per la inuidia y negligencia de nres passats se continuarian algunas Notas y Advertencias, que forman evidencia casi total de tot lo sobredit: procurant ab la claridad y brevedad possible, á ofrecer de que nres sucesors procuren ab maior vigilancia cuydar nos perdan las cosas de la dita Iglesia

Perduda Notable dels Drets de las Primicias
Son igualmente de Dios Divino assi las Decimas, com las Primicias; Y encavada las Decimas (per las occurrencias del temps) foren secularizadas en los Reynos de Arago, com finy al pnt se due y duea ab tot sempre las Primicias restaren intactas á favor de las Iglesias y Ministerios della; Y si be se troben

***Recopilació de algunas advertèncias, y notas fahents per a
recuperar algunas de las moltas pèrduas de drets parrochials de
la iglésia de St. Genís de Agudells àlies de Orta, bisbat de Barcelona***

(f. I) Extretas, axí de vàrias observacions que dexaren alguns religiosos de nostre monastir, recònditas en lo arxiu de aquell, com també de altres notícias que alcançà lo pare fra Jaume Bruniquer en los sis anys que regí la cura de ànimes en dita iglésia de S. Genís.

Començàs est treball en los anys de MDCLXXXI.

Tot lo subllunar està subordinat a la inconstància y varietat dels temps. *Tempus edax rerum*. Ell ab sa perseverància destrueix y consum tots los solícits y cuydadosos affans dels hòmens; y si bé alguns de nostres antecessors en lo monastir se desvellaren, vigilants, en reintegrar moltas de las cosas antigüas de esta real casa, com també de las prerrogativas y preheminèncias de la parrochial iglésia de St. Genís, ab tot, en lo discurs de poch menos una centúria, nostres passats han dexat pèrdrer y olvidat molts drets y pertinèncias del present monastir, en graves prejudicis y danys de aquell. Omissió lamentable que per pura negligència y descuyt se dexen axí deteriorar las rendas ecclesiàstiques (matèria de suyo prou escrupulosa, pues la floxedat de las personas de la Iglésia ocasiona a las seculars comètrer repetidament frauds, espolis y altres graves delictes en perjudici y grans danys de las concièncias de uns y altres.

Tres notables pèrduas he observadas, originadas de las omissions y negligèncias comesas per alguns que nos han precehit en esta santa comunitat y monastir de Vall de Ebron.

- 1.- Serà la primera, tol·lerar la pèrdua total de la col·lecta universal del dret de las primícias, que uniformes pagaven tots los parrochians de St. Genís en temps passat.
- 2.- La segona: descuydar-se de cobrar las dècimas de tots fruyts y altres útils produhits de las terras, que Déu nostre senyor dona en ellas, y los dits parrochians pagaven sens contradicció alguna. Lo que pretènder al present serie tanta novetat quant difficultós alcançar-ho, a causa de la floxedat en exigir-ho.
- 3.- La tercera consisteix en la omissió de no haver conservat la possessió de las dècimas en moltas pessas de terras transportadas e incorporadas en diversos masos de la parròchia, que pretenen y al·legan ésser franchs de pagar dècimas. Consistent los dits masos antigament en pocas possessions y terras, perquè trobant-se la parròchia de St. Genís en temps antich ab sexanta y tantas casas, com se veu y llig en algunas notas antigas de nostre Arxiu, y no trobant-se'n al present més que

algunas coranta, és força concedir que los masos en temps passat tenien pocas possessions y terras; majormanet que al present se tròban tenir algunas casas dos y tres masos incorporats, com se veurà.

En confirmació dels referits gravamens que pateix la rectoria de St. Genís eo los ministres d'ella per la incúria y negligència de nostres pasats, se continuaran algunas notas y advertèncias, que faran evidència casi total de tot lo sobredit, procedint ab la claredat y brevedat possible, a effecte de que nostres successors procuren ab maior vigilància cuydar no-s perdan las cosas de dita iglésia.

Pèrdua notable dels drets de las primícias [...]

Són igualment de dret divino, axí las dècimas com las primícias. Y encara que las dècimas (per las ocurrèncias dels temps) foren secularitzades en los regnes de Aragó, com fins al present se veu y dura, ab tot sempre las primícias restaren intactas a favor de las iglésias y ministres d'ellas. [...]

Que lo dret de las primícias, en temps antich, se pagàs y cobràs molt exactament y sens contradicció alguna per los rectors de St. Genís, consta plenament del acte e instrument de la rodalia de St. Genís, que-s troba en foleo III del present llibre autenticada, lo original de la qual és en lo arxiu del present monastir; y axí mateix de diversas sentèncias, confessions y altres instruments antichs, en los quals està expressada la quotta de dècimas y primícias, que és de trenta-quatre quarteras de gra o càrregas de verema; quatre, ço és: tres quarteras o càrregas respective per la dècima y una per la primícia [...].

És la dita rodalia una certificació jurada en presència del Il·lm. señor bisbe de Barcelona, de altres capitulars y molt nobles cavallers, en què Arnaldo y Ramon de Agudells, pagesos de la dita parròquia de St. Genís, certifiquen y atestiguan que per espay de més de trenta anys han col·lectat per la iglésia de St. Genís eo rector de aquella los drets de dècimas y primícias en y dints los límits y districtes de aquella (que especifican y declaran molt per menor y expressan axí mateix las terras que en dita parròquia són francas y exemptas de dits drets) ab quieta y pacífica possessió sens contradicció alguna. [...]

Lo pare Salbà, en un llibre de quart de algunas notas que feu, [...].

(f. II) Al present, en los anys de 1681, se està actuant y continuant una causa de primícias, començada en lo any de 1679, contra diversos de St. Genís que no pagan dècima, a relació del magnífich Joan Colomer, doctor de la R. A.,³³ notari Lluis Subirana, en la qual se trobaran exhibits tots los sobredits instruments y títols, y també altres actes.

Donàs principi a esta causa contra los que no pagaven dècima tant solament (salvant lo dret per demanar-la en son cas y lloch) perquè ni la parròquia se alteràs, ni

33. Reial Audiència.

faltassen al convent testimonis, quant los age menester. Si bé prou recelan los demés. Y axí és necessari procehir ab molt tiento y cilenci, fins se hage de demanar als demés lo dret de primícia. Y aleshoras se porà instar contra dos o tres, y després axí mateix als demés successive. Tota esta cautela devem al descuyt de nostres antecessors.

Negligència en no col·lectar dècima de moltas cosas que-s pagaven antigament

En lo dit llibre de notas del pare Salbà, se refereix que en las observacions y notas que lo pare fra Pau Cavaller dexà scritas en un llibre llarch de full stret (al present no-s troba tal llibre) se referie que los rectors de St. Genís en temps pasat cobraven dècima, y en son cas respective primícia, de moltas cosas que vuy, de moltas, per descuyt y negligència dels antecessors, no-s cobran. Y ere de las cosas següents:

Primo de Blat. De mestall. De sègol. De ordi. De civada. De spelta. De faves. De vessas. De ciurons. De guixes. De pèsols. De morens. De lletillas. De llubins. Y de tots altres grans. De verema blanca y negra. De la que-s ven en plassa o altrament. De rayms de salvar. De pansas. De figas verdas y secas. De nous, amelles, avellanas. De cànem. De lli. De cabrits, añells, porcells. De formatges. De llana un velló per ramat. De gallinas un pollastre per ramat. De vadells una gallina per cap. E finalment se pagave dècima de tots los fruyts que nostre senyor donave en las terras y, en son cas y lloch, primícia.

Apar³⁴ que voluntàriament olvido lo delme del oli, però com de dit delme ne estiga pendent una causa molt antiga (segons he entès a alguns pasats de nostre monastir), que per ser-ho tant, ni-s té notícia de hont se tractave, ni quin notari la actuave (en tot se encontra igual descuyt). Per lo tant ne he volgut fer special menció, y advertir que, cobrant-se los delmes en cosas tant menors com són moltas de las referidas, en temps antich, no dubto se dega també pagar delme de oli, y axí se porà solicitar.

Quant a las dècimas de añells, cabrits, formatges y vellós de llana per ramat de bestiar que-s pagaven antigament, al present y de molts anys atràs no té lloch la exacció de ditas cosas (si no fos cas que los parroquians per lo temps tornassen a tenir bestiar), perquè en los anys de 1555 feren donació de las herbas a favor de la iglésia de St. Genís, y per una causa pia de donzellas a maridar; y aleshoras dexaren de tenir bestiar. Y si bé en la dita donació no-s fa menció expressa de que lo convent cedís lo dret de ditas dècimas, però implícitament se ha de presumir y créurer que donà son consentiment. Ab tot, si per lo temps tornassen los parrochians a tenir bestiar, en tal cas se aurién de pagar ditas dècimas de añells, cabrits, formatges y llana.

És també prou notable lo descuyt que tingueren los passats, en no conservar la possessió de rèbrer una gallina per cadahú dels vadells o vadellas que naxien, com ere de costum. Y diversos parrochians, en un procés antich (que-s menciona en algunas de ditas notas del pare Salbà y de altres religiosos) ho tenien testificat ésser eix lo costum antich de pagar-se una gallina per cada vadell que naxie.

34. Pot semblar.

Falta y omisió de no aver notat per menor las transportacions de terras de unas a otras casas

Ab tota brevedat procuraré despedir-me de aquest grave inconvenient que pateix la rectoria de St. Genís, advertint que, en lo espay tan abreviat com ho és lo de la parròquia y terme de St. Genís, se trobaven en temps antich, després de la conquesta contra los moros, tres o quatre delmaris eo col·lectas de dècimas.

La primera y principal ere, y vuy és, la dels rectors de la parrochial iglesia de St. Genís, aleshoras y vuy matriz de dita parròquia.

Altre col·lecta tenien los senyors antichs de la casa dita per anthonomàsia la casa de Orta, que al present és de Mariano Riba (fill de Joseph Riba, mercader, succehint a Balthazar Riba q.^m, mestre de la Seca y ciutadà honrat de Barcelona) en las terras que estaven en alou de dita casa. Las quals dècimas vuy són del rector de la capella de St. Joan de Orta, en virtut de la erecció de dita capella en parrochial de la dita casa de Orta y habitants dints de ella, y axí mateix del mas del q.^m Pere Ferrer, vuy Joan Ferrer dit de St. Joan y habitants dints dit mas tant solament, privative a tots los demás parrochians de St. Genís, de las quals ditas dècimas y diversos alous y censos de dita casa de Orta fonch dotada [f. III] la dita capella y rectoria de St. Joan de Orta, iunt ab algunas dècimas y primícias que se li añadiren de las que tocaven a la rectoria de St. Genís, com és de veurer en las concòrdias fetas en los anys de 1218 y 1260, que totas se tròban en lo arxiu del present monastir, y se continuaran també autènticas en lo present llibre fol. 118 et 119.

Altre col·lecta o delmari hi avie també antigament dints la matexa parròquia de St. Genís, que al present, per incúria dels que la han administrada, resta molt confusa y de poca utilitat. Esta ere de una pabordia de la Seu de Barcelona, y per lo temps fonch permutada y transferida als señors de la Casa Juzana de Orta. Lo qual delmari al present és de la noble Sra. dona Mencia Pimentel Hostalrich, comptessa de Vila-vert, qui habita en Mad[r]it.

Lo noble don Grau de Vallseca, eo sos antecessors, señors de la Casa Subirana de Orta, que al present és de don Felip Roger y de Vallseca, en la centúria de 1400 introduhiren altre delmari dints dita parròquia de St. Genís, obligant a tots sos alovaris a los pagassen dècima de tots los f[r]uits que-s cullien en las terras y possessions de sos alous. Y si bé en los anys de 1480, instant nostre monastir, foren tots los dits alovaris ab sentència real condemnats a pagar dècima, primícia y un pollastre a nostre rector de St. Genís, proferida dita sentència als 4 de agost 1481, ab tot no per axó han dexat de continuar los amos y señors de dita casa de fer alguns nous stabliments, reservant per a si las dècimas, en perjudici y grave dañ de la rectoria de St. Genís, com se notará per avant.

Esta varietat de delmaris conduya, de suyo, a nostres passats, a desvellar-se molt més (encara que no és poch lo que han dexat observat y notat) en averiguar molt per menor las transportacions de terras y possessions, per a què restàs sempre clara

y sens disputa la col·lecta de la dècima de S. Genís; y al present no restariem tan a escuras, ignorant moltes pesas de terras transportadas, que deurien pagar dècima al rector de St. Genís. Y si bé se té notícia de algunas, no-s farà al present menció de ellas, per no allargar la scriptura, sinó que-s donarà notícia d'ellas quant se tractarà de cada una de las casas en particular.

De tot lo referit fins así, se veu lo grave preiudici que ha patit lo convent com a rector de St. Genís, y que per falta de qui cuydàs notar molt per menor cosas tant necessàries a la comunitat se sien originats tant grans danys, axí temporals com quiçàs spirituals. Per lo que continuaré est treball descrivint las casas totes que estan cituadas dints la parròquia de St. Genís, ab los noms y cognoms dels amos y señors presents y pasats (segons se porà alcançar), terras campas, viñas, hermas y bosquinas, referint mujadas, affrontacions y censos que-s pagan. Procehint en aquest treball ab informació de personas pràtiques y demés notícias que-s poran alcançar.

Per fonament principal d'èsta empresa se farà menció, en primer lloch, de la rodalia y terme de St. Genís ab la més verídica intel·ligència que-s porà, a fi i effecte de que se tinga notícia del que-s conté en y dints los límits y rodalia de la parròquia y terme de St. Genís.

Advertiràs també, en cada una de las casas que-s descriuran, los masos que tindran units, ab moltes altres particularitats de cosas vàries, dignas de saber-se, per a concervar los drets de la parrochial iglésia de St. Genís de Agudells àlies de Orta, extramuros y del bisbat de Barcelona.

Certificació autèntica y iurada de la rodalia de la parròchia y terme de St. Genís de Agudells àlies de Orta

Hoc est exemplum bene et fideliter Barchinone suptum a quodam publico et autentico instrumento rodaliæ parrochialis ecclesiæ et termini sanctorum utriusque Genesii de Agudellis alias de Orta, in pergameno exarato, non vitiato, non cancellato, nec in aliqua eius parte suspecto tenoris sequentis. Nos vero scilicet Arnaldus Petri de Agudellis, et Raymundus Joannis, verum pasiter dantes testimonium ante presentiam venerabilis Bernardi Dei gratia Barchinonensis Episcopi et aliorum nobilium virorum: Quorniam scimus et verum esse cognoscimus quod per triginta annos et amplius vidimus ecclesiam Sti. Genesii de Agudellis in pace tenere, habere et possidere omnes suas decimas et primitias de oni honore er alodiis de universo decimalæ suo. Sicut determinatur et affrontatur usque in ipsum fontem Sancti Joannis (n.º 1) et in torrentem de Morach (n. 2) et in ipsis Quadrellis (n.3) et usque ad collem Santa Maria (n. 4) et in ipsum petronem (n. 5) et descendit versus meridiem usque fontem de Albaris (n. 6) et ascendit usque in podium Bernad (n. 7) et pervadit usque alodium Sancti Jacobi (n. 8) et usque alodium quod fuit Arnaldi Petri militis (n. 9) et usque podium Adalsen (n. 10) et sic vadit per ipsam viam qua itur ad Sanctum Cucufatem usque alodium de Vilare (n. 11) et ex parte occidentali

usque vallem de Mor (n. 12) et usque in sumitatem podii de Agila (n. 13) et de Erola (n. 14) et usque fontem de ipsis Quadres (n. 15) et usque ad ipsos Erols (n. 16) ad collem Heremitarum (n. 17) et usque podium de Valle Endral (n. 18) in capite ipsius torrentis de Morach (n. 19). Exceptis alodiis Sancti Petri de Vico, Sanctique Petri Barchinona, et excepta una petia alodii de Bernardo Marcutii (n. 20, 21 et 22). [...]

[Signums:] Arnalli Petri de Agutellis; Raymundi Joannis huius rei testes et iuratores. Guillelmi Dortha; Guillelmi de Agutellis; Bernardi Ferrer; Berengarii de Collo; Joannis Vidiani; Raymundi Agutellis; Geraldı pbrı. Ego Bernardus Barchinonensis Episcopus subscribo. [...]

Esta certificació jurada fonch feta en los anys de MCLXXIII que corresponen al any de trenta-y-set del regne de Ludovico junior. [...]

(f. IV) Esta rodalia de la parròchia y terme de St. Genís, per ésser tan antiga, que tindrà més o poch menos de sinch-cents anys, necessita de grandíssima explicació, atès majorment que ningú de nostres antecessors en lo monastir de Vall de Ebron ha dextat memòria alguna, ni nota per a la averiguació de ella (floxedat que me ha sempre admirat, considerant ia la molta necessitat que de assó té nostre monastir com a rector que és de St. Genís, ia també per haver-hi agut en la present parròquia de anys atrás, y la de St. Andreu y St. Martí, personas molt antigas, de molta edat, y noticiosas de cosas particulars, axí de esta com de molta part de la antecedent i pròxima pasada centúria, com he io encara alcançat ab los pochos anys que tinch de hàbit. [...]

Advertesch, en primer lloch, que en lo temps y anys en que-s feu la certificatòria iurada de dita rodalia, no estave erigida la capella parrochial de St. Joan de Orta, com se infereix de la contextura de dita certificatòria, pues en ella no-s fa memòria de dita capella, ans bé Guillem Dortha (señor de la casa de Orta, que vuy al present és de Mariano Riba, ia atrás mencionat) se troba firmat approbant y confirmant dita certificació iurada. Yuntament, en lo n.º 8 de la concòrdia feta per Ferrario de Lauro, sacristà de la Seu de Barcelona, jutge arbitral entre los rectors de S. Genís y St. Joan, feta en juny de 1260, se fa expressa menció de que la dita capella de St. Joan, la casa de Orta, lo mas del q.º Pere Ferrer y los demás masos agregats a dita capella, tot està cituat en y dints la parròquia de St. Genís *ibi infra limittes et parrochiam ipsius ecclesie Sti. Genesii*. He volgut fer esta nota y advertència perquè en alguns actes se trobaran moltes pessas de terra que en ells se diu ésser cituadas en la parròchia de St. Joan de Orta, però com la dita capella de St. Joan no hagé may tinguts límits, ni rodalia alguna, com no la hage poguda tenir, atès lo sobre notat. Per lo tant se adverteix que lo dir-se en dits actes, ésser ditas pessas de terra cituadas en la parròquia de S. Joan, és estat imperícia o malícia dels qui informaven als notaris. Axí que totas las terras que-s diran ésser de la parròquia de St. Joan se deuen reputar per terras cituadas dints los límits de la parròchia de S. Genís y sa rodalia. [...]

Segueix-se la explicació dels números de la rodalia

[...] (f. V) Entre los molts religiosos de nostra casa de Vall de Ebron que han tingut gust de dexar-nos alguna notícia de las cosas antigas de nostre monastir, fonch un lo pare fra Joan Munts, monge sacerdot, qui morí en los años de 1640 o poch després, tenint de edat sinquanta anys llarchs, qui fonch persona que tingué molta cabuda e introducció ab alguns parrochians vells y antichs de St. Genís. [...]

[A partir del comentari del topònim núm. 3 (f. VI) els fulls del llibre on continuava l'explicació van ser arrencats.]

Casas segons lo orde del present llibre

Casas Segons lo Orde del pñt Libre. x x x	
Dinas Cafent y de Malka	N.º 1. fol. 1.
Don Joseph Masera y Caplades	N.º 2. f. 3.
Pedro Reyes y Font	N.º 3. f. 5.
Joseph Duran mercader	N.º 4. f. 7.
Carot de S. Joan de Paula	N.º 5. f. 9.
Hermana de S. Cipria	N.º 6. f. 11.
Caja Salasana de Orea	N.º 7. f. 13.
Joan Marinés del Coll	N.º 8. f. 15.
Joan d'Oliva, aty Marqués	N.º 9. f. 17.
Andreu Riuy y balhoarista	N.º 10. f. 19.
D.º Mariana Bifferrull	N.º 11. f. 21.
Catalina Salasana Vídua	N.º 12. f. 23.
Joan Pau Montaner	N.º 13. f. 25.
Ramon May may casidich	N.º 14. f. 27.
S. Clara Mayora y Pla	N.º 15. f. 29.
Teresa Marba aty Jorgens	N.º 16. f. 31.
Pere Pau Jofre aty Marçal	N.º 17. f. 32.
Ayutí Aties pagés	N.º 18. f. 33.
Juanne Marías, aty Kelas	N.º 19. f. 34.
Juan Bogues pagés	N.º 20. f. 35.
Marian N. Jacapa	N.º 21. f. 37.
Joh Nijet pagés	N.º 22. f. 38.
Joseph Corabons ferrer	N.º 23. f. 39.
Pau Man pagés	N.º 24. f. 40.
Casa dita de la hosta	N.º 25. f. 41.
Carmelita de Mariana Ribera	N.º 26. f. 42.
Corral de dit Coll	N.º 27. f. 43.
Casa de la hosta de S. Genís	N.º 28. f. 44.
Corral de la Oubena de S. Genís	N.º 29. f. 45.
Torre del Torne de S. Genís	N.º 30. f. 46.
Pere Bo peydrer	N.º 31. f. 47.
Joseph Balldonilla pagés	N.º 32. f. 48.
Joan Sargens pagés	N.º 33. f. 49.
Joan Ferrer pagés	N.º 34. f. 50.
Ayutí Marqués de la Muntada	N.º 35. f. 52.
Don Nigo Torrens y Corral	N.º 36. f. 54.
Marian Salasana de S. Joan	N.º 37. f. 56.
Capella y Residencia de S. Joan	N.º 38. f. 58.
Casa de Orea, may Mariana Ribera	N.º 39. f. 60.
Hugo de S. Joan, aty Albina	N.º 40. f. 62.
Hermanyillo Snyes mercader	N.º 41. f. 64.
Caja parca de dit Snyes	N.º 42. f. 66.
Juan Man aty Torre	N.º 43. f. 67.
S.ª Mariana Vídua	N.º 44. f. 69.
Pere d'Aties pagés, aty Jora	N.º 45. f. 71.
Pere Pau Salasana Blasques	N.º 46. f. 73.
D.º Miguel Joan Rofell	N.º 47. f. 75.
D.º Miguel Joan Rofell	N.º 48. f. 77.
Torre de S. Ferrerim	N.º 49. f. 79.
Pere Jaume Sanyals pagés	N.º 50. f. 81.
Lidia May pagés	N.º 51. f. 83.
Bonhon Descalces	N.º 52. f. 85.
Snyes, aty Marqués del Coll	N.º 53. f. 87.
Joan Ferrer, aty Torre Jofre	N.º 54. f. 89.
Marian Bonanar	N.º 55. f. 91.
Caja y Capella de N.ª del Coll	N.º 56. f. 93.
Jaume Martí pagés	N.º 57. f. 95.
Joseph Coma pagés	N.º 58. f. 97.
Corral y Casa de Miguel Bidal	N.º 59. f. 98.
Joseph Montaña pagés	N.º 60. f. 99.
Marian aty P.ª de la caponaria	N.º 61. f. 100.
Joseph Ballesca	N.º 62. f. 101.
Don Joseph Tello, aty Jorra	N.º 63. f. 103.
Don Joseph Tello casa gran	N.º 64. f. 105.
Jaume Calbes pagés	N.º 65. f. 106.
Joseph Marba	N.º 66. f. 108.
Juan Marqués de S. Genís	N.º 67. f. 110.
Capella de S. Genís	N.º 68. f. 112.
Jofre Restoria de S. Genís	N.º 69. f. 113.
Mariana Ripera Vídua	N.º 70. f. 114.

[...] Noms antichs y moderns dels parrochians de St. Genís. Noms de montañas, puigs, colls y altres llocs de dita parròchia³⁵ [...]

35. Malgrat el títol, és només un índex onomàstic, no pas toponímic.

Descriuen-se las casas de toda la parròquia de Sant Genís

(f. 1) Per a maior distinció y claredat de esta descripció, se prosseguirà en ella comensant primerament a tractar de las casas y heretats que (des de la iglésia antiqüíssima de St. Genís, dita de Agudells àlies de Orta, que al present en los anys de 1681 està entera y freqüentada de tots los parroquians) estan situadas a la part de tremontana de dita parròchia, fins a la casa y heretat de la señora Clara Masdeu y Pla, viuda, que és la última casa de dita parròquia vers orient. De esta se tirarà la línia fins a la casa y heretat de Isidro Artigues, antes Saladriga dit de la Plassa, que tira vers mitxdie. Des de esta se tractarà de todas las demás casas y heretats intermèdias, fins a la de Francesch Mariner de St. Genís (esta casa està al devant de la dita iglésia de St. Genís, vers mitxdie, mediant lo principi del torrent del Sr. Çafont). Des de la qual se tractarà de todas las demás que-s tròban al mitxdie y ponent de dita parròquia: pujant des de dita casa primerament a la capella de Ntra. Señora del Coll, y tractant de las que se encontraran en ditas dos parts de mitxdie y ponent ab la major claredat y distinció possible. Individuant mujadas, affrontacions, censos, viñas, herms y boschs, transportacions y demás circumstàncias que serà possible alcançar.

També se offerirà tractar de algunas casas que dato que al present y de anys atràs no se'ls administran los sacraments de la parrochial de St. Genís, però se tròban dints la rodalia de dita parròquia, en las quals los jurats del terme de dita parròquia exercexen *ab antiquo* jurisdicció; per tots los drets decimals y altres que los rectors de dita iglésia de S. Genís pугan pretènder en ellas, com a tals *et aliis*.

En cada una de las casas que-s descriuran, se dexarà lloch competent per a continuar las successions, transportacions y altres cosas necessàrias.

N. 1. Casa del Sor Dimas Çafont y de Malla [can Safont]

Està esta casa molt prop de dita iglésia de St. Genís vers orient, en respecte de la iglésia. Fonch antigament de N. Hornós, après de N. Coromines, après de N. Forcià, après de dona Joana ...³⁶, après de N. Rubí, mestre sastre, après dels senyors Çafonts, los quals la possehien ia en los anys de 1555 com consta en la donació de las herbas de toda la parròquia, feta en dit any a favor de la iglésia de St. Genís, que restarà continuada en folio... Y al present en los anys de 1681 és del dit Sr. Dimas Çafont, ciutadà honrat de Barcelona.

Té esta casa units e incorporats en sa heretat dos masos; çó és lo mas de Arnaldo Pere de Agudells, mencionat en la certificatòria de la rodalia atràs referida, los vestigis del qual mas se tròban encara al present sobre la font de la casa y heretat del dit señor Çafont, junt al camí que de dita casa baxa y va a Barcelona. Del qual dit mas Agudells prengué lo apellido la dita iglésia de St. Genís, perquè al que-s deu iudicar los amos de

36. Indiquem amb punts suspensius els espais en blanc a l'original.

dit mas donarien lo solo per a la fàbrica de la iglésia, y serien molt grans benefactors de aquella, com se infereix del cuydado y vigilància ab què procuraren ells y altres devots parrochians stablir, ab la firmeza aleshores possible, los drets y prerrogativas de la iglésia, com se veu en dita rodalia.

Lo mas dit antigament d'en Peres, que après fonch de N. Aleu, après de Pere Salom, après de Steve Çatorres, après de N. Oliba, y al present y de anys atràs dels señors Çafonts, està situat prop la casa gran de dit Sr. Çafont, un tant avall, vers orient y mitxdie; las ruynas del qual encara en los anys de 1681 se dexan ben conèxer, per estar altas las parets de aquell.

Com se sie originada y continuada la successió d'estos dos masos en la casa dels dits señors Çafonts no és fácil explicar-ho, per ésser cosa antiquíssima, y de més de quatre o sinch-cents anys.

Tenie lo dit mas Peres antigament algunas pessas de terra; una de las quals està cituada més avall del pont dit ab antiguo d'en Gombau, y vuy de don Joseph Meca y Cassador, a cens de sis sous ab lluyisme y fadiga; iunt ab altre pesa de terra, que està devant lo dit pont, per la qual pesa fa VIII sous de cens també ab lluyisme y fadiga en St. Miquel de setembre, com a succehint a Berenguer de Veyano; la qual pesa dit de Veyano tenie per stabliment que d'ella li'n feu mossèn Pere Grañena, rector de S. Genís, com a privada persona. Consta ab acte rebut en poder de m.^o37 Ferrer de Coromina, notari, als 12 de abril 1334. Està en lo arxiu ab señal Gra. Specta³⁸ al rector de S. Genís per dot de un aniversari. Dit senyor Çafont no paga sinó los sis sous sobre mencionats; y axí se ha de veurer per quina rahó no paga los dits nou sous.

També fa y deu fer dit Sr. Çafont altres nou sous censals per lo dit mas Peres, com a succehint a Berenguer Aleu, amo y señor del mas, que després fonch de Franci Peres. Pertañen al rector de St. Genís per llegat que dels dits nou sous li'n feu Maria Martina per la celebració de un aniversari. Consta ab lo testament de dita Martina rebut per m.^o. Bernat Costa, rector de S. Genís, als deu de nohembre 1388. És en lo arxiu ab señal MAR.

Ítem fa dit Sr. Çafont dos sous de cens ab lluyisme y fadiga per lo ort de la font. Pertany dit cens per stabliment fet per lo rector de S. Genís ab acte rebut en poder de Lluy Jorba, als ... de mars 1616.

37. Abreviatura de mossèn, tractament que s'anteposava al nom de personatges de categoria social elevada. Per evitar confusions, només la desenvolupem quan fa referència a un capellà.

38. Correspon.

La heretat de dits señors Çafonts en los anys de 1583 consistie en las propietats y possessions següents, y segons veig és al present lo mateix. Primo tenie una casa molt bona a quatre vents (vuy per ocasió del cerco de Barcelona resta un tant desbaliada, y sens acabada de rehedificar) situada en una pessa de terra campa contigua a dita casa, de tinguda setze mujadas, poch més o manco; las quals setze mujadas se componen de diversos trossos y fexons. Ítem altres setze mujadas de terra herma al circuit de la casa, part de las quals és la pineda, que està al capdevall de la Plana, àlies lo [f. 2] Rabaquet de Francesch Mariner de S. Genís.

Ítem al capdevall de dita pineda té altra pessa de terra campa de tinguda dos mujadas, poch més o manco, està situada vers orient.

Té també vuyt mujadas de viña plantada en un tros, part de la qual són al present unas tiras que se sembran ab moltas oliveras plantadas.

Ítem altra viña (dita la viña de l'Auca) de tinguda dos mujadas poch etc.

Totas estas terras en dit any 1583 affrontaven al orient, part ab terras de Cassador, vuy don Joseph Meca y Cassador, y part ab terras de la señora comptessa de Benavent, vuy de nostre convent; a mitxdie, part ab terras de la casa de Torres, vuy Joseph Matheu, mestre fuster, ciutadà de Barcelona, y part ab terras de Jaume Mariner de St. Genís; a ponent ab terras que antes eren de dit Mariner, vuy de dit convent; a tramontana, part ab terras de la iglésia de St. Genís, part ab dit Mariner, part ab dit Meca y Cassador, y part ab terras de Simeon Huix, vuy Pere Pau Galceran, mestre blanquer de Barcelona.

Més tenian altre viña de tinguda nou mujadas en lo lloch nomenat la Costa; vuy no y ha viña, y és herm antich y agregat ab altra terra herma y bosquina, que entre tota seran vint-y-sinch o trenta mujadas. Affronta tota esta pessa de terra al orient, part ab terras de casa Torres, vuy dit Matheu fuster, y part ab dit Mariner de S. Genís, vuy dit Matheu; a mitxdie, part ab lo bosch de don Bernat de Boxadós, vuy ..., y part ab lo bosch o hermot de Jaume Calvet, pagès de S. Genís; a ponent ab honors d'en Puig de Sarrià, vuy ...; a tremontana ab bosch de nostre convent de Vall de Ebron.

Cerca la creu de Coll Cerola té també un tros de bosch de tinguda ... que fonch de Pere Veyano y toca ab lo bosch de N. Gilabert, vuy de ...

Esta casa y heretat deu pagar delme, primícia y un pollastre per lo ramat de las gallinas. Primícia no la paga ha molts anys, com las demás. La dècima paga a rahó de onse; ço és deu per ell y una per lo delme. Dels llegums sempre se són fets dificultosos pagar delme. Lo pollastre paga. Y serà bé (acabada la causa de las primícias, que al present està pendent) demanar *formiter*³⁹ lo dit dret de primícias de tots fruyts a rahó de trenta-quatre quarteras de gra eo càrregas de verema, quatre: ço és tres per lo delme y una per la primícia.

---

39. Fermament.

Las observacions y notas antigas fan alguna menció del delme de oli; y se diu que y ha alguna causa molt antiga. Jo no encontro per quina causa no-s paga delme de oli; és infal·lible que prové de pura negligència dels passats. Serie acertat, quant la Casa se trobe un tant aliviada de plets, intentar a proseguir eo començar esta pretenció, perquè uns anys ab altres serie de utilitat considerable.

Als deu de juliol de mil sinch-cents sinquanta-set, la señora Joana Çafont, viuda de Bernat Çafont, y lo doctor missèr Bernat Çafont, fill seu, en poder de Andreu Miquel Mir, notari públic de Barcelona, confessaren al pare prior fra Artal de Claramunt dècima de pa y de vi, y dels demás fruyts que-s cullirien en sas terras, segons lo costum de la parròquia. No fan, emperò, menció alguna del dret de primícia, ni de pollastre.

Esta confessió se trova auctèntica en nostre arxiu, y si bé és suelta, és emperò insertada en lo llibre de las confessions de S. Genís.

(f. 3) **N. 2. Casa de don Joseph Meca y Cassador** [Granja Nova]

Més avall de la dita casa y torre del Sr. Çafont, anant per la part de tramontana vers orient, se troba la casa, torre y heretat de dit don Joseph Meca. La qual antigament fonch de Guillem Gisbert, après de N. Rafart, après de N. Gombau, après de N. Clotes, après de N. Cassador, y al present de don Joseph Meca y Cassador. Per ara no-s té notícia de las demás successions.

En los anys de 1681, té esta casa las pessas de terra següents. Primo la casa que vuy y des del siti de Barcelona que fonch en los anys de 1651 y 1652, se troba dirryuda; la qual (segons las ruynas y mostra d'ella) fonch molt bona, y se troba situada en una gleva de terra campa de vuit mujadas, poch més o manco. Afronta al orient ab una pesa de terra del present monastir de S. Gerònim, dita la Gombau; a mitxdie, part ab lo camí real que des de S. Genís baixa a la riera de Orta, y part ab terras del atràs dit Sr. Çafont mediant dit camí; al ponent ab terras de dit Çafont; a tremontana, part ab terras de Pere Pau Galceran, mestre blanquer, ciutadà de Barcelona, mediant un torrent, y part ab una pineda del Sor. Miquel Joan Rossell, ciutadà honrat, mediant dit torrent.

Ítem a la part de tramontana té una pesa (de quatre mujadas, poch més o manco) plantada de viña. Affronta al orient ab viñas dels nets de Pere Pont, mercader q.º,

Granja Nova, fotografia d'Eduard Marí, ca.1927.
AFCEC: AFCEC_EMC_X_1510.

fills del doctor missèr Lluys Roger y de Eulàlia Roger y Pont; a mitxdie, ab una pessa de terra dita la Pineda del Ardiaca Alentorn, vuy en los anys 1681 artiga del present monastir, y part ab un tros de viña de dit Galceran. Al ponent ab viñas de dit Galceran; a tremontana ab bo[s]ch de don Felip de Roger y Vallseca, senyor de la torre del Call, dita antigament la torre de Vallseca.

Més té, vers nostre monastir, altre pessa de terra de quatre o sinch mujadas, poch més o manco, plantada de viña en lo present any de 1681. En esta forma: feren vall hubert de un palm y mitx de fondo, lo demás a parpal (advertesch est modo de plantar, per a què se observe com resexirà). Affronta a sol hixent ab terras y viña de Francesch Mariner de St. Genís; a mitxdie ab ditas viñas de dit Mariner; a ponent y tremontana ab terras bosquinas de nostre monastir.

A la part de mitxdie (mediant lo camí real que de S. Genís baixa y va a la riera y plassa de Orta) té altre pessa de terra, part campa y part herma ab algunas oliveras, de tinguda quatre mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab la viña llauradora de nostre monastir, mediant un marge; al mitxdie, part ab altre viña espessa del convent, y part ab una pessa campa de Çafont plantada de oliveras y alguns entriats, dita la pessa de las Tiras; a ponent y tremontana, part ab dit Çafont y ab lo dit camí real.

Ítem té altre pessa de terra campa de dos mujadas, poch més o manco (ere antes herma ab alguns pins, y vuy és artiga nova). Affronta al orient, part ab una viña de Hermenegildo Grases, mercader de Barcelona, que antes fonch de N. Mariner dit del Coll, a differència de altres Mariners de la parròquia, y part ab viñas de nostre monastir. A mitxdie, part ab terras que són al torrent de Pere Jaume Gausachs, pagès, y part ab terras del Sr. Çafont, que axí mateix són en dit torrent; a ponent y tremontana ab terras y viña dita de l'Auca de dit Çafont.

Ax[í] mateix té altre pessa de terra (al present artiga nova) de sinch quartas, poch més o manco. Affronta al orient ab una viña de nostre monastir, dita la viña del Pare Tomàs Pons. A mitxdie ab dit Gausachs, mediant lo dit torrent. A ponent y tremontana ab viñas de nostre monastir.

Té també altre pessa de terra en la montaña cerca de Ntra. Señora del Coll, de setze mujadas, poch més o manco; és una falda de dita montaña, que mira a tremontana y vers la casa de dit don Joseph Meca y Cassador; part és herma y part cultiva de artigas vella y nova, que entre las dos artigas seran de sis a set mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab dit Hermenegildo Grases, part ab terras de la Torre Roja, vuy de Joan Ferrer, dit de St. Joan, y part ab una viña de Balthazar Riba, ciudatà honrat de Barcelona, antes de Lluys Alemany. A mitxdie part ab Agustí Artés, pagès y part artiga de Jaume Calvet, pagès de S. Genís. A tremontana ab honors y terras de Josep Matheu, mestre fuster y ciudatà de Barcelona.

Ítem més avall de dita gran pessa, de part daçà del torrent que y ha, té vers tramontana altre pessa campa de dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient

ab dit Gausachs en un tros de terra, dit antigament la Timba, y vuy la Plana d'en Gausachs. A mitxdie ab terras de dit Joseph Matheu, antes de Francesch Mariner de St. Genís. A ponent y tremontana ab Çafont.

A la part de S. Ciprià té una pessa de bosch de tinguda set mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab bosch de dit Pere Jaume Gausachs; a mitxdie ab bosch de nostre monastir, nomenat lo bosch de la Alzina Rodona; al ponent ab bosch del nostre monastir; a tremontana, part ab bosch de don Jaume Magarola, y part ab honors de N. Mestre de S. Madí.

Ítem té dita casa sobre la hermita de St. Ciprià altre bosch de dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient y tremontana ab bosch de la torre del Call, vuy de don Felip Roger y Vallseca; a mitxdie ab terras dels pares y convent de la Sra. N. Fontana, viuda de N. Fontana, apothecari de Barcelona.

Més tenie esta casa altre pessa de bosch, de tinguda vint o vint-y-sinch mujadas, poch més o manco, que de anys atrás té y posseheix dit don Felip Roger y Vallseca per rahó de alguns lluyssmes atrassats de dita casa. Afronta al orient ab bosch de Josep Duran, mercader, ciutadà de Barcelona; a mitxdie ab terras eo bosch de Pere Pau Galceran, blanquer de Barcelona; a ponent, part ab bosch de Francesch Mariner de S. Genís, y part ab bosch de nostre convent; a tremontana ab lo bosch nomenat de don Joseph Dardera. Diu-se lo referit perquè si per lo temps se conreave dita terra (encara que sie al present de dit don Felip Roger) deu pagar dècima y primícia, per ésser terra añadida a sa heretat, y no de pertinèncias de aquella.

Esta casa ha sempre pagat delme de blats, ordis, civadas, favas y de [f. 4] tots llegums y altre qualsevol spècie de grans y veremas a rahó de deu; ço és, nou per los amos y una per la dècima. Però quant se li demane la primícia haurà de pagar a raó de trenta-quatre, quatre: tres per lo delme y una per primícia.

Quant a la pessa de setze mujadas de la montaña de Ntra. Señora del Coll, de alguns anys atrás hi ha plet entre lo capellà arrendatari del Coll y nostre convent, a relació del magnífich Joan Colomer, doctor de la R. A., notari Ramon Pellisser, però lo possessori resta declarat a favor de nostre monastir.

(f. 5) N. 3. Casa dels pubills Roger y Pont [can Generet o can Barret]

Fonch antigament esta casa de N. Rovira, après de N. Calvet y és lo solar dels Calvets de S. Genís, après de Barthomeu Gilabert, après de Antich Mariner, qui la tingué empenhada per espay de deu anys, après fonch de Pere Xinxola, après de Hiacinto Bach, après de m.^o Pere Pont, mercader, ciutadà de Barcelona y vuy en los anys de 1681 és dels pubills fills del doctor missèr Lluis Roger y de Eulàlia Roger y Pont, filla q.^o de dit m.^o Pere Pont, mercader [afegit el s. XVIII:] vuy ... àlies Generet, sastre.

Té esta casa (que al present se és reparada del estrago que havie patit durant lo citi de Barcelona) quinze mujadas de terra en una gleva. Las ... mujadas són terra

campa, si bé molt deteriorades, per poch cultivadas y menos femadas. Las demás són plantadas de viña. Affronta esta gleva de terras, al orient, part ab honors de Pere Pau Galceran, blanquer, ciutadà de Barcelona, mediant lo camí real que de esta casa va a Barcelona, y part lo mateix camí. A mitxdie ab honors de don Joseph Meca y Cassador, mediant un torrent. A ponent ab honors dels matexos pubills, mediant lo camí que de S. Genís va a la torre del Call. A tremontana ab Joseph Duran, mercader, mediant dit camí del Call.

Ítem té altre pessa de terra viña plantada, que serà de vuit a deu mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab dit Joseph Duran, mercader, y part ab honors propis de dits pubills, mediant lo dit camí que de S. Genís va a la torre del Call. A mitxdie ab terras de nostre monastir que antes ere una pineda y al present una artiga nova que part se sembra est any 1681 y part se ha tràurer en lo següent y pròxim any. Al ponent ab una viña de don Joseph Meca y Cassador; a tremontana ab terras de dit Joseph Duran.

Esta casa (encara que fonch alou de Grau de Vallseca, vuy de don Felip Roger) no paga primícia ni pollastre, y lo delme se paga a rahó de onzè, ço és: deu per los amos y una part per lo delme. Y sobre haver-hi confessió de Barthomeu Gilabert, feta en poder de Joan Monjo, notari públic de Barcelona, que's troba auctèntica en lo nostre arxiu en lo llibre de las confessions de S. Genís, que és de full major ab cubertas de pregamí, en la qual dit Gilabert confessa delme y primícia, narrant la quotta de tot, nostres passats ho an dexat pèdrer del tot.

Nota. Tota esta heretat y casa està en alou de la torre del Call dita de Vallseca antigament, vuy de don Felip Roger y Vallseca. En virtut de la sentència proferida en los anys 1481 contra tots los alovaris de Grau de Vallseca, señor de la Torre Subirana de Orta, dita al present la Torre del Call, deu pagar dècima, primícia y un pollastre. Troba's dita sentència foleo 1 del llibre de sentències. Ítem Bartholomeu Gilabert fa confessió y diu que paga dècima, primícia y un poll, y narra e confessa que està condemnat en virtut de dita sentència de 1481. Troba's dita confessió en lo llibre eo quadern gran de confessions que's en lo arxiu fol. 8.

[Anotació del s. XVIII:] Lo Sr. Anton Gener, corredor de orella de Barcelona, fonch amo de esta casa alguns anys, y en son últim testament la deixà a la sua muller, durant sa vida, y que después passàs al Hospici de Barcelona, qui en el dia, ço és en 1795, és lo actual possessor.

(f. 7) **N.º 4. Casa de Joseph Duran, mercader** [can Duran, can Gallart o palau de les Heures]

Fonch antigament esta casa y heretat de N. Genomich, après de Pere Ferrer y de sos successors, fins que en lo any 1618 Barthomeu Ferrer la vené al doctor missèr Pere Boix, mort lo qual la possehí alguns anys la señora N. Boix, viuda de dit missèr Pere Boix; après fonch de Francesch Lleonart, notari real, qui feu moltas obras en

la casa, que per causa del citi de Barcelona estave molt dirruida y deteriorada; après fonch de sa muller viuda, la señora N. Leonart, qui en los años ... la vené al dit señor Joseph Duran, mercader ab acte rebut en poder de ...

Té esta casa en sa heretat algunas ... mujadas de terra campa; lo demás és viña vella y nova, que entre tota seran ... mujadas, poch més o manco. També té una torrentera ab molts arbres fruytals, y un hort ab alguns tarongers, y còpia de aygua per a regar.

A la part de St. Ciprià té un maset enderrocat, que antigament se nomenave lo mas Furcimana; diu-se que és alou de la comanda de St. Joan de Gerusalem, y per est respecte (sens altre fonament ni rahó) no paga dècima ni primícia. És força averiguar si dits comanadors, eo las terras que estan en alou de dita religió y comandas, són francas de dècima per gràcias pontificias o règias, però que de ditas terras se dega pagar primícia no resta reparo ni dificultat alguna, quant no se enseña lo contrari. Té lo dit mas Furcimaña algunas ... mujadas.

Per rahó de ésser esta casa y lo restant de la heretat alou de la Torre Subirana de Orta, nomenada al present la torre del Call, que antigament fonch de Grau de Vallseca, vuy de don Felip Roger y Vallseca, deu pagar dècima y primícia. Ço és, de trenta-quatre quarteras de grans eo 34 càrregas de vi, quatre quarteras eo càrregas de verema. Ço és, tres per lo delme y una per la primícia. Y axí mateix un pollastre per St. Joan de juny, com se veurà en la atràs dita sentència del any 1481, que-s trobarà continuada en lo foleo primer del llibre nou de sentèncias.

Esta casa, eo los amos d'ella, an acostumat de pagar lo delme molt de mala manera per ignorància e imperícia dels que lo han col·lectat. En avant serà bé posar en observància lo disposat en dita sentència.⁴⁰

Affronta esta casa y heretat al orient ab las terras y heretat dels pares de St. Francisco de Paula de Barcelona (mediant lo camí real que baixa a Barcelona). A mitxjorn ab honors del atràs dit Roger y Pont (mediant lo camí missader que va a St. Genís). A ponent ab honors del mateix Duran. A tremontana ab honors de dits pares de St. Francisco (mediant lo camí de S. Ciprià).

Ultra de la referida sentència de 1481 publicada contra los alovaris de la casa de Vallseca, entre los quals fonch esta casa condemnada a pagar dècima, primícia y un poll en la forma sobre dita, Pere Ferrer, amo y señor de aquella, per algunas rahons degué dificultar en las quottas de las ditas dècima y primícia. Per lo que axí dit Ferrer com lo nostre monastir comprometeren en la persona del pare fra Pere Alzina, vicari que ere, actualment en lo convent de la Murta de Barcelona, lo quals als sinch de janer 1559, en poder de Pere Mullol, notari públic de Barcelona, publicà sa sentència, condemnant al dit Ferrer a pagar la dècima y primícia segons las quottas referidas y expressadas en la dita sentència de 1481, y iuntament a pagar alguns res-sagos de ditas cosas. Tot lo qual consta ab instrument de àpoca y altre de confessió

40. Pel que es veu la resistència va anar a més: vegeu nota 10.

feta per dit Pere Ferrer en poder de Joan Monjo, notari públic de Barcelona, als deset de agost denou. Los quals actes són en nostre arxiu en un quadern de full major de confessions de St. Genís.

(f. 9) **N.º 5. Casa del convent de St. Francisco de Paula de Barcelona** [cals Frares]

Fonch esta casa y heretat, segons las notas antigas narran, primerament de N. Desquer, après de N. Pyró, après de missèr N. Sesdeus, après de m.º Pere Joan Rosés, mercader, ciutadà de Barcelona, après de N. Serralta, donzell, après de missèr ... Marçal doctor de la R. A. en lo temps de las torbacions y de França, après de Francesch Vell, mercader, ciutadà de Barcelona, y al present del reverent corrector y convent de St. Francisco de Paula de Barcelona.⁴¹

Per ésser esta casa y heretat alou de don Felip Roger, señor de la Torre Subirana de Orta, dita y nomenada del Call, antes la torre de Vallseca, y en virtud de la ia referida sentència real de 1481, deu pagar delme, primícia y un pollastre. Lo delme (sens que conste de instrument algú, sinó per consuetut dels pasats) diuen que està reduhit en sis lliuras moneda corrent barcelonesa, pagadoras per St. Joan de juny. Fonch est concert molt desacertat (si és que lo y age hagut, però la observància llarga lo califica) perquè al present valdrie, lo delme sol, més de vint-y-sinch o trenta lliuras. Diu-se per advertència tant solament. Tot lo sobre referit consta *tantum*, ia per dita observància, com per confessió feta per la Sra. Lleonor Serralta y Joseph Serralta son fill, feta als catorse de abril de mil sis-cents deset, en poder de Joseph Safont, notari públic de Barcelona, la qual se troba en lo arxiu de nostre monastir, entre las confessions de S. Genís.

En dita confessió no-s fa menció alguna, ni de la primícia ni de un pollastre que, segons la tenor de dita sentència de 1481 deu pagar com a alovari de la dita torre de Vallseca. Y axí, quant hi age oportunitat, se li demanarà axí lo pollastre com la primícia de tots los fruyts de dita heretat.

També se narra en dita confessió que té un tros de terra esta casa de tres mujadas (sens dir poch més o manco) cituat a la esquera del camí que de dita casa va a St. Ciprià. Y és que no està comprès ab lo dit delme pactat de ditas sis lliuras. Però al que se veu al present no y ha una mujada de terra, y se creu que algun vehí la deu ocupar y conrehar, y al que se pot iudicar és don Felip Roger, perquè fa pagar delme als masovers seus dels fruyts de un tros de terra contiguo a la dita mujada referida, no pagant delme dit don Felip de algunas terras de sa heretat. Los pares de

41. Les anotacions del quadern que atribuïm a Salbà indiquen: “En lo any 1627 posseex una torre y terras m.º Joseph Cerraut, donzell, ciutadà de Barcelona. La qual antigament fonch d'en Desquer any ... , y après d'en Peyró any ... , y après de miçer Sesdeus any ... ; y après en lo any 15... era de m.º Pere Joan Rosés, mercader, ciutadà de Barcelona, lo qual morí a ... de ... del any 154... Lo qual estaria casat ab la senyora Elisabet Rosés y Ferrer, germana de Franci Ferrer, comanador de St. Juan y gran balliu de Mallorca. Esta senyora, en lo any 1548 se feu religiosa del monestir de les monjes de Hierusalem de Barcelona de la orde de St. Francesch, la qual feu testament ans de fer professió [...]”.

S. Francisco no saben qui té lo que falta de dita pessa. Per lo que se deu fer diligència sobre esta pessa de terra y col·lectar-se lo delme y primícia enterament, segons lo tenor de dita sentència.

Més té esta casa altre pessa de terra campa de tres mujadas, poch més o manco, situada devant la porta principal de la casa, de part dallà del pou.

Esta pessa compraren los Serraltas de Barthomeu Ferrer, amo que fonch de la casa y heretat del atràs dit Joseph Duran, mercader. E d'esta pessa de terra se deu pagar delme (com actualment lo pagan tots anys) y primícia en virtut de dita sentència, per ésser terra de la heretat de dit Duran y en alou de la torre del Call àlies de Vallseca.

Essent lo dit doctor Francisco Marçal, amo y señor d'esta casa y heretat, comprà dels tudors y curadors de Pere Jaume Gausachs, pagès de St. Genís, una pessa de terra de tres mujadas y mija, situada sobre lo camí, a la mà dreita, que de dita casa va a la hermita de St. Ciprià.⁴² En la qual pessa los dits pares de St. Francisco, en los anys de 1668 y següents, plantaren viña la major part d'ella. Sobre lo delme de esta nova vinya hi agué en la Cort Ecclesiàstica entre los dos convents un plet y causa molt reñida des de dit any mil sis-cents sexanta-vuit fins lo present de mil sis-cents vuytanta-hu, en lo qual se concordà que los dits pares de S. Francisco de Paula paga-

Cals Frares, edevint Casa provincial de Caritat d'Horta per a epilèptics i tuberculosos, ca. 1917.

ANC: fons Brangulí, ANC1-42-N-5970.

42. D'aquesta peça hi ha una extensa nota en full separat: "La pessa de terra, part herma y part viña plantada, la qual fonch antigament de casa de Gausachs, y en lo any de 1643 fonch venuda per dits Gausachs al Dr. Francisco Marçal de la Audiència, y vuy y de anys atràs és del reverent pare corrector y convent de St. Francisco de Paula de Barcelona (ab qui nostre monastir ha pledejat lo delme des de lo any de 1668 fins al de 1681) està cituada y fitada per aiust de las ditas dos parts, en lo modo y forma següent.

Troba's cituada la dita pessa de terra a mà dreita y sobre lo camí real que de la torre dels dits pares de St. Francisco de Paula y de la torre y casa del Sr. Joseph Duran, mercader, puja y va a la hermita de St. Ciprià; per lo qual camí va y passa la professó de St. Genís lo 2 die de Pasqua de Resurrecció. A la esquerra de dit camí se tròban las terras y viñas de dit Joseph Duran. Esta és la més certa y segura affrontació de la dita pessa, la qual se troba al mitxdie de dita pessa. Al orient affronta ab viñas dels dits pares de St. Francisco mediant una rasa. A tremontana ab terras dels mateixos pares (vuy hermas, en lo any de 1681) mediant un marge. Al ponent ab terra herma de Hermenegildo Grases, mercader.

Esta part de ponent és la més curta y estreta de dita pessa, pues sols tira deset canas (cana de Barcelona) y conté quatre fitas, des del principi de la pessa fins al marge. La part de tramontana, que és la del marge, conté quatre fitas, que las tres primeras de una a altre tiran trenta-y-sis canas 36 cada una; y la quarta tira quoranta-set canas 47 barcelonesas. En la part del orient fins al dit camí de S. Ciprià se tròban tres fitas: las dos primeras tiran trenta canas 30 barcelonesas cada una; y la última, que vers mitxdie arriba al dit camí, tira vint-y-nou canas 29 barcelonesas. La part del mitxdie, que és lo camí referit, en la qual no y ha fita alguna, tira ... canas barcelonesas.

Sobre las càrregas de verema que's devien del delme de la viña de dita pessa per rahó dels anys atrassats, lo nostre monastir ho dexà a Jaume Calvet, pagès y balle de S. Genís en lo present any de 1681. Y lo pare procurador de St. Francisco anomenà y ho cometé a Antoni Saladriga de St. Joan, y los dos iudicaren que per la mitat de la verema que nostre monastir havie de rèbrer dels anys atrassats (segons lo aiust de las dos parts) tocaven ... càrregas de verema, càrrega cumplida de matxo ..."

rien a *cætero*⁴³ lo delme de dita viña als prior y convent de Vall de Ebron, com a rector de la parrochial de St. Genís, y que las pensions atrassadas del dit delme se pagassen per mitat, y axí mateix los gastos de dita causa y procés se pagassen per iguals parts.

Troba's situada la dita pessa de terra sobre lo camí real que de la dita casa del pares de St. Francisco va y puja a la hermita de St. Ciprià a la mà dreita; y sobre de dit camí, a la esquerra, se tròban las terras y viñas de Joseph Duran, mercader, atràs mencionat, axí que lo dit camí fa la affrontació real del mitxdie respecte de dita pessa. Al orient affronta ab terras vuy viñas plantadas del dit convent de St. Francisco mediant una rasa. A tremontana ab honors del mateix convent (mediant un marge prou alt) que al present és terra herma. A ponent ab terra herma de Hermenegildo Grases, mercader, antes Resplans.

Esta part del ponent és la més streta y curta, pues des del camí fins al dit marge sols tira deset canas barcelonesas y conté quatre fitas, de las quals las tres primeras tiran de una a altre trenta-y-sis canas barcelonesas, y la quarta tira quaranta set canas. De esta fins al dit camí en què se troba la part del orient se tròban tres fitas, las dos primeras tiran trenta canas barcelonesas cada una, y la última que arriba al dit camí tira vint-y-nou canas barcelonesas. En la part del mitxdie, que és lo camí ia dit, no y ha fita alguna y tira ... canas barcelonesas.

Per a maior claredat y quietut dels dits dos convents és necessari que lo procurador de St. Francisco de Paula fasse nova confessió expressant en ella, axí las sis lliuras annuals, com també las terras referidas dessobre, que no estan compresas ab lo dit delme reduhit y pactat. En dit cas, per part de nostre convent se ha de representar que, en virtut de la dita sentència de 1481, deu pagar també primícia de tots los fruyts de dita heretat y un pollastre; procurant conduhir en assó al dit convent de St. Francisco altrament protestar de la pretenció de las primícias, salvant-se sempre nostre procurador lo dret que té nostre convent en la prentenció de aquellas.

(f. 11) N° 6. Casa y hermita de St. Ciprià [Sant Cebrià]

De la erecció, fundació eo fundador de esta hermita no puch donar ab fonament notícia, perquè no he trobat cosa alguna observada. La antiguedat, sens dubte, és gran, ia perquè ho manifesta lo edifici, com perquè en nostre arxiu, caxó XXV, se troba un instrument de n. XXVII ab signe St. Ciprià en què Barthomeu Ferrer, amo y señor de la casa y heretat que al present és de Joseph Duran, mercader (descrita en n° 4), com a señor útil de dita casa y heretat, y Miquel de Vallseca, possessor de la torre del Call, com a señor directe de la casa, terras y heretat de dit Ferrer, al pri[m]er dia de janer de mil sinc-cents vint-y-vuit MDXXVIII feren los dos, en dits noms de señors útil y directe respective, una declaració y renunciació, declarant y affirmant que nin-gú dels dos, ni altre d'ells tenie dret ni acció alguna en la dita capella y hermita de

43. En endavant.

S. Ciprià, ni en las feixas, ors, ayguas a dita hermita contiguos. Y que en cas los competís alguna acció ni dret en y sobre dita hermita, tot ho transferien y cedian a favor del prior y convent de St. Gerònim de Vall de Ebron, com a rector de la parroquial iglésia de St. Genís de Agudells àlies de Orta en virtut de unió apostòlica concedida a dits prior y convent. Y que per a maior seguretat y quietut de dits prior y convent, y per a què en ningun temps en la pacífica possessió que de dita hermita y pertinèncias d'ella tenien dits prior y convent en dit nom de rector, obligaven a tots sos successors a no molestar-los ni inquietar-los en manera alguna.

Pertany esta hermita a nostre monastir, no en força de dita cessió y renunciació, sinó en virtut de la unió de la rectoria de St. Genís y possessió immemorial que nostre monastir té de dita hermita. Del primer tí[t]ol, ço és, de dita declaració, cessió y renunciació (quant al convent fos necessari defençar dita hermita) no se de fer conseqüència ni al-legar-se, sinó tant solament de la immemorial y del domini que, com a rector, té en dita parròquia.

Esta hermita deu sempre conservar nostre monastir, per a son alívio en cas de necessitat. Perquè en los anys de MDLXXX y 81 en què hi agué una gran peste y la patiren en nostre convent, lo pare mestre de novicis y alguns religiosos vells, ab novicis y religiosos de la escola, se retiraren y salvaren en dita hermita provehint-los des de nostre convent. Y axí és molt convenient se conserve.

(f. 13) N° 7. Casa y Torre Subirana de Orta, àlies la torre del Call

[Torre Sobirana, can Llupià, palau Desvalls o Laberint]

Esta casa és de las principals entre las del terme de S. Genís, axí per sa molta antiguetad, com perquè sempre tingué senyors y amos molt nobles, y diversos alous y señorius que té. Axí que per sas moltas prerrogativas se appellidà antigament la Torre Subirana de Orta, a differència de la torre de Orta, que en los anys de 1681 té y posseheix Mariano Riba, mercader; y a diferència també de la Torre Jusana de Orta, que vuy en dit any té y posseheix nostre convent y antes molts nobles y principals cavallers.

Primer fonch esta casa de N. Doris eo Dorrius; après de N. Rosanes; après de N. Montañans; après de don Grau de Vallseca; après de don N. Blanes; après de don N. Argensola; après de don Batista Roger; après de N. Rossell, sastre, lo qual en los anys 1627 la comprà en lo encant públich, instant lo Capítol de la Seu de Barcelona per enderreriatsges dels censos y altres interessos que lo dit Capítol té en dita casa; après y vuy al present és del noble don Felip de Roger y Vallseca. Esta antiguetad he trobat en las notas del convent.

No té esta casa molta terra campa, per trobar-se molt arrimada a la muntanya; seran unas ... mujadas, de poch a manco. Té moltes viñas, en què se cultivan cent càrregas de vi. Sa maior conveniència (ultra los grans emoluments dels lluymses) consisteix en lo molt bosch que té, de hont se trau gran benefici per estar cerca de Barcelona. Però no tot lo dit bosch és estat sempre de dita casa, perquè per rahó de lluymses atrassats se li són añadidas diversas pessas de bosch. Entre altres, de la casa de don Joseph Meca y Cassador té una pessa de bosch de vint a vint-y-sinch mujadas, que al orient affronta ab bosch de dit Joseph Duran, mercader; al mitxdie ab onors de Pere Pau Galceran, mestre blan-

quer, ciutadà de Barcelona. Al ponent ab bo[s]ch de Francesch Mariner de St. Genís, y part ab bosch de nostre convent. A tremontana ab lo bosch nomenat de Dardena.

Adverteix-se lo referit (per ara no tinch individual notícia de altres pessas añadidas, però me apar tinch presentit los y ha) perquè si en algun temps se conreave dita pessa eo part d'ella, se deu pagar dècima y primícia dels fruyts de aquella, perquè dita pessa no és de suyo de la heretat de dita torre del Call, sinó *ex accidenti*.

Com esta torre ha tingut de ordinari tan nobles amos y señors, en emulació de las altres dos casas nobles de Orta y de Çabastida, que tenien y col·lectaven dècimas, procuràs antigament (no sens temeritat y grave dany, ia de sas pròpias consièncias com també de la parrochial de St. Genís) que tots sos alous y amos útils de aquells prestassen y pagassen dècima dels fruyts que-s cullien en totas las terras que estaven en alou de la dita torre del Call, com en efecte pagaren dita dècima y la col·lectaren molts anys los amos y señors de dita casa y torre del Call. En los anys mil quatre-cents vuytanta 1480, nostre convent, com a rector de St. Genís, intentà causa en la Real Audiència contra Grau de Vallseca, señor de dita torre, y contra tots los amos y señors útils de las terras y possessions que estaven en alou de la dita torre del Call, demanant dècima y primícia de tots fruyts, y un pollastre per cada mas per rahó del ramat de las gallinas. E als quatre de agost del any següent de 1481 foren condemnats ab sentència real tots los dits emphytheotas a pagar totas las ditas cosas com en aquella se conté, la qual sentència se trobarà en foleo primer del llibre nou de sentèncias y provisions. D'èsta sentència, diu lo pare fra Gerònim Salbà que s'en supplicà dos vegadas y que sempre fonch confirmada; y añadeix que totas tres sentèncias auctènticas de trobaven en lo arxiu de nostre convent copiadas en un llibre de full major ab moltes altras sentèncias. Però al present no y ha rastre d'ellas, sinó la primera dels 4 de agost 1481, escrita en un pregamí ab sello pendent, intitulada Vallseca, y és en lo calaix XXV.

Del tenor de la referida sentència, se deven observar y advertir algunas cosas, per a què nostres successors tingan algun maior cuydado que los pasats. Primerament,

que las sentèncias en causas maiors y de gran conveniència per lo monastir és bé se traguen en continent auctènticas, y tenir-las ab molt gran custòdia y vigilància en nostre arxiu, sens permètrer isquen de aquell. Y quant sie necessari haver-se de valer de aquellas és més barato fer-las transumptar que posar-las en contingència de pèrdrer-se, com ho experimento io en las sobreditas, que fan al present gran falta en la occurrència de una causa de primícias que està actuant-se y pendent.

També de esta referida sentència se manifesta lo gran y grave descuyt dels pasats, pues restant en virtut d'ella condemnats tots los emphyteotas de la casa Vallseca a pagar primícia de tots fruits, al present y de molts anys atrás no se és col·lectada, y de tal manera olvidat lo dret de semblant exacció, com si tals sentèncias no fossen estadas *in rerum natura*, ni iamés fetas tals sentèncias. Axí mateix se agrava la negligència y descuyt en no haver-nos dexat en límpio y observat quinas casas y terras eren y estaven en alou de la torre de Vallseca àlies del Call, lo que al present després de dos centúrias serà prou dificultós empèndrer-ho.

Finalment se nota la temerària propensió que han sempre tingut, de molts anys atrás, los amos y señors d'esta casa en defraudar las dècimas de la parroquial de St. Genís. Pues no sols los pasats, però encara los presentes porfian y actualment col·lectan dècimas en las casas y masos següents.

(f. 15) N.º 8. Casa de Joan Mariner del Call

Troba's esta casa edificada iunt al barri de la torre del Call a la mà esquerra de la porta que enta⁴⁴ al dit barri vers mitxdie. Primer fonch de N. Ciuró, après de N. Mariner, après de m.º Berenguer, après de Margarida Camps, après de Jaume Casapera, après de Marçal Rojas, après y vuy de dit Joan Mariner.

Lo que principalment se ha de notar y advertir de esta casa (après se tractarà de las terras y possessions que té) és que actualment, en los anys 1681 y 1682, paga dècima a don Felip Roger y Vallseca, com a señor directe y possessor de la torre del Call. Però se ha de advertir que per part del convent de Vall de Ebron, com a rector que és de la parroquial de St. Genís, no se ha de permètrer tal col·lecta de dècima en dita parròchia, *etiam* a favor de dita Torre Subirana de Orta, per las rahons següents.

Perquè primerament, en virtut del contengut y declarat en dita real sentència de 1481, mencionada en la atrás dita casa de n.º 7, tots los alous de la casa y torre de Vallseca, vuy nomenada la torre del Call, deuen pagar dècima y primícia de tots fruits al rector de St. Genís, y un pollastre per delme del ramat de las gallinas. Esta casa y heretat de Joan Mariner és alou de dita torre, iunt altres que-s mencionaran en avant; luego per consegüent deu la dècima, primícia y lo demás a nostre convent, com a rector legítim de St. Genís.

---

44. Va cap a.

No obsta que es diga en contra del referit que lo stabliment de esta casa y heretat, y los demás de què se farà menció, són estats fets *post latam et promulgaram sententiam*, y com en aquella la torre y heretat del Call fonch declarada per franca de delme y primícia, per consegüent los amos y señors de dita torre del Call han pogut fer los stabliments nous ab lo encarregament de dècima a son favor, sens preiudicar en cosa alguna al rector de St. Genís.

A esta obiecció se respon: que la mateixa rahó militave en los quatre actes de stabliments que Geraldo de Vallseca exhibí en lo procés de 1480 y 1481, ab los quals pretengué que la dècima li tocave y spectave com a señor de la dita Torre Subirana, y no al rector de St. Genís. Però no obstant la dita obiecció y *exhibitias* fonch declarat a favor del rector com en aquella se veu.

La rahó principal y genuïna en que se fundarien los coniuudices en dita sentència de 1481, se funda en què lo *ipso* que lo señor de dita Torre Subirana àlies del Call transfereix en tercera persona lo domini *saltem* útil de un tros de sa heretat (que actu és franca) *etiam retento dominio directo*, mudà de spècie la dita propietat alienada y quedà subjecta a la prestació de dècima, per quant se aumentan las obligacions y treballs del cura de ànimes, y nunca és vertader dir que la tal cosa alienada y transferida en mà tercera, *etiam in solo utili dominio, directo retento*, sie en manera alguna de la heretat del señor alienant, sinó que és de altre persona subjecta a pagar dècima a son legítim pàrroco, com los demás parroquians de la parròquia, com se declarà en dita sentència de 1481.

En la causa present y corrent de las primícias està citat lo dit Joan Mariner entre altres, y finida aquella serà necessari demanar-li dècima y un pollastre en virtut de dita sentència.

Lo que se ha dit de esta casa, servirà per a las demás que-s trobaran ésser en alou de la dita Torre Subirana àlies del Call.

(f. 17) N.º 9. Casa de Francesch Oliva, àlies Marquès [can Pallós]

Esta casa se troba edificada al devant de la atrás dita de Joan Mariner, mediant solament un camí, que del Call va a St. Genís. Primer fonch de N. Queralt, après de Lluys Alberich, argenter, après de Pere Cuyàs, après de Joan Marquès, ara de Francesch Oliva y de Teresa Oliva y Marquès, cònjugues. És alou de la torre del Call y paga quatre lliuras denou sous de censos.

Té esta heretat dos mujadas de terra campa, poch més o manco, y altres dos mujadas de viña, tot en una gleva i[u]nt a la casa, ab diversitat de arbres fruytals. Affronta al orient ab honors de Vallhonesta; a mitxdie, mediant un torrent o xaragall, ab honors del monastir de St. Francisco de Paula; a ponent y tremontana ab honors de dita Torra Subirana, eo del Call, al present de don Felip Roger y Vallseca.

Ítem en lo lloch nomenat lo coll de Valldaura té tres mujadas de viña ab diversitat de arbres fruytals, y tres mujadas de bosch, tot en una gleva. Affronta al orient ab honors de Joan Mariner, atràs dit, del Call; a mitxdie ab honors de la casa de Vallhonestà; a ponent ab honors de Grau Camps, vuy ... ; a tremontana ab honors de ...

Esta casa paga delme a don Felip Roger y Vallseca, senyor de la atràs dita Torre Subirana de Orta àlies del Call. Deu-se pagar al rector de St. Genís per les rahons expressadas en la casa de dit Joan Mariner que és lo n.º 8. Y axí se farà lo que en aquella.

[Anotació del s. XVIII:] Vuy ho posseex lo Sr. Casalins. Vuy Melchor Pallós, notari real y causídich de Barcelona.

(f. 19) N.º 10. **Casa de Andreu Rius y Vallhonestà** [can Vallhonestà]

La casa que habita al present dit Vallhonestà, y se troba edificada iunt las parets del barri de la torre del Call, tinch entès del dit que no fonch casa y solar dels Vallhonestas, perquè la casa de estos se trobave edificada cerca del forn de la cal, que està més avall vers mitxdie, y encara se regonexen alguns rastres de edifici, sinó que ere la casa del mas Company, y que estos dos masos foren units de molts anys atràs. És alou de dita torre del Call y paga de censos nou lliuras sis sous. Primer fonch de Gabriel Serra, après de Gabriel Vallhonestà y de sos successors, los quals ha centenars de anys que possehexen estos masos y propietats. Al present és del dit Rius y Vallhonestà. I encara que casa de pagès, per sa molta antiguetat y grans comoditats que tenien los amos y possessors d'ella, foren sempre de molta estimació en la par-ròquia de S. Genís.

Esta heretat té, devant la pròpria casa, una pessa de terra campa que-s sembra cada any, de tinguda sinch mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab lo camí real que del Call baxa a la plassa de Orta, y part ab terras del doctor Mariano Boffurull; a mitxdie, part ab honors de dit Boffurull, y part ab terras de la torre del Call; a ponent ab honors de dita torre del Call; a tremuntana ab honors de dit Vallhonestà.

També té dos mujadas y mitja de terra campa, poch més o manco, ab moltas oliveras, prop lo camí que puja a Sardañola. Affronta al orient, part ab altres honors del mateix Vallhonestà, y part ab honors de dit Boffurull, mediant lo camí que va a casa de Ramon Mas, notari causídich; a mitxdie, part ab dit Boffurull, y part ab lo camí real que del Call baxa a la plassa de Orta; a ponent, part ab Eulàlia Saladriga, viuda, part ab terras de la torre del Call mediant un marge, y part ab dit camí que baxa a la plassa; a tremontana, part ab honors del mateix Vallhonestà, y part ab dita Eulàlia Saladriga. En la

sobredita pessa designada se comprèn la fexa de tres quartas que-s troba devant lo forn de cals de casa dit Vallhonestà, qui va a casa de Boffurull.

Altre pessa de terra té de tres mujadas, poch més o manco; las sinch quartas és terra campa ab moltas oliveras; las set quartas són plantadas de viña. Affronta esta pessa al orient, part ab dit Vallhonestà mediant lo torrent dit del Salt de l'Ayguà, que és vers y baixa de casa Joan Pau Montaner, y part ab honors del doctor Boffurull; a mitxdie, part ab honors del mateix Vallhonestà, y part ab dit Boffurull, mediant lo dit camí que va a casa del dit Ramon Mas; a ponent, part ab dita Saladriga, y part ab honors de Joan Pau Montaner; a tremontana ab honors del mateix Vallhonestà.

Més té altre pessa de viña plantada de tinguda quatre mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab bosch del dit doctor Boffurull mediant lo torrent d'en Moncau; a mitxdie, part ab dit Boffurull, y part ab terras de dit Vallhonestà, mediant lo dit torrent del Salt de l'Ayguà; a ponent ab honors de Joan Pau Montaner; a tremontana ab bosch del mateix Vallhonestà; és una pessa que fins dalt a la serra tindrà passadas de trenta mujadas; y tota esta gran pessa de bosch és en y dints la parròquia de St. Genís. Que lo que-s troba de part dallà de la serra és sens comparació molt major quantitat de mujadas de bosch. Ab tot se adverteix que si del bosch que està en territori de S. Genís, se feyen o treien per lo temps algunas artigas, se deu pagar delme y primícia dels fruyts que en ellas se cullirien.

Ítem té esta casa altre partida gran de bosch debaix del puig de Vall Andral, que vulgarment se diu lo bosch de las Fontanillas; si per lo temps se conrreha deu pagar dècima y primícia, com està ia dit.

Per trobar-se esta casa en alou de la torre del Call, deu pagar dècima y primícia, y un pollastre en virtut de la repetida sentència de 1481. Y en exa conformitat Benet Balle, altre dels curadors de Narcís Valerià Vallhonestà, confessà dècima y primícia de tots fruyts que-s cullen en dita casa y heretat, specificant la quotta de ditas dècima y primícia; ço és de trenta-quatre quarteras: tres per la dècima y una per la primícia. Fonch feta esta confessió per dit Benet Balle, curador, en poder de Joan Monjo, notari públic de Barcelona, als vint-y-sinch de octubre mil sinch-cents cinquanta y nou. T[r]oba's esta confessió en nostre arxiu en lo quadern de las confessions de St. Genís, en lo calaix de confessions. També lo dit confessa que dita heretat paga un pollastre.

(f. 21) N.º 11. Casa del doctor Mariano Boffurull

Esta és vehina de la de Vallhonestà, cituada de part dallà del camí que baixa del Call a la plassa de Orta, y està vers orient respecte de dit camí. Primer fonch de N. Roca, après de N. Sala, après de M.º N. Benajam, après de m.º Grau Camps, après de don Jaume Camps, après de Barthomeu Ferrer, après de Joseph Boffurull, mercader, ara y al present del dit doctor Mariano Boffurull son fill.

Té esta heretat en la gleva de la casa, una pessa de terra campa que tindrà sinch mujadas, poch més o manco (comprèn-se ab ella una fexeta ab alguns tarongers,

que té una quarta de terra poch menos). Afronta al orient, part ab la viña de dit Boffurull y part ab altre viña de Mariano Riba; a mitxdie part ab dita viña de Riba y part ab lo camí que del Call baixa a la plassa de Orta; a ponent ab dit camí; a tremontana, part ab honors de Vallhonesta y part ab terras de Eulàlia Saladriga, mediant lo camí que del Call passa a casa de Ramon Mas, notari, per hont van los cossos a St. Genís.

Més té altre pessa de terra campa de dos mujadas y mitja, poch més o manco, situada sobre lo dit camí que baixa a Orta, a la mà dreta; té esta pessa al present alguns entriats. Y afronta al orient ab dita gleva de la casa, mediant lo dit camí real; a mitxdie, part ab las terras nomenadas lo Maset de dit Boffurull, y part ab terras de la torre del Call; al ponent ab honors de Vallhonesta; a tremontana, part ab dit Vallhonesta, y part ab dit camí real que baixa a la plassa de Orta.

Ítem altra pessa de terra viña plantada, de tinguda set mujadas, poch més o manco, part de la qual té alguns entriats y moltes oliveras. Afronta al orient ab honors de Ramon Mas, notari causídich; a mitxdie ab la dita gleva de la casa de dit Boffurull, y part ab dit Ramon Mas; a ponent, part ab dita gleva, y part ab Vallhonesta mediant un marge; a tremontana ab honors de dit Vallhonesta, mediant lo camí que de casa dit Ramon Mas puja a S. Genís, per hont passen los cossos.

Té esta casa unida y agregada en sa heretat altre, que vulgarment se nomena lo Maset. Referexen las notas de nostre convent que esta casa, al present derrocada, se apellidave antigament lo Mas de Podiata (un dels nou masos assignats en las dos referidas concòrdias a favor del rector de la capella de S. Joan, quant a las dècimas y primícias). Y-s veu ésser axí lo referit, perquè al present y de molts anys atràs lo dit rector reb la dècima dels fruyts que-s cullen en las terras de dit Maset; lo qual té una pessa de terra campa de algunas sinch mujadas, poch més o manco. Afronta al orient ab lo dit camí real que baixa a Orta; a mitxdie ab una viña de Hermenegildo Grases, mercader, mediant un caminet que va a la casa de la señora N. Fontana, viuda, y a la casa de Maria Erolas, viuda; a ponent ab terras de dita Fontana mediant un torrent; a tremontana ab lo camp dit antigament la Pineda de dona Gerònima Despes y Fiella, que és del mateix Maset y del dit Boffurull, que és lo següent.

Altre pessa del dit Maset, nomenada la Pineda de dita dona Gerònima, que serà de sinch mujadas de terra, ans més que manco. Al orient afronta ab dit camí real que baixa a la plassa; a mitxdie ab la altre pessa sobredita immediate del dit Maset; a ponent ab honors dels pares de St. Francisco de Paula part, mediant un torrent, y part ab terras de la torre del Call; a tremontana ab la pessa de terra d'esta matexa casa designada en segon lloch.

Més té esta casa una pessa herma de una mujada, poch més o manco. Afronta al orient ab honors de dit Ramon Mas; al mitxdie, part ab dit mas, y part ab honors del mateix Boffurull, mediant un torrent; a ponent, part ab Vallhonesta, y part ab lo

dit Boffurull mediant lo torrent que baixa del torrent d'en Moncau; a tremontana ab honors de dit Andreu Rius y Vallhonestà.

Ítem té una altre pessa de terra bosquina de dos mujadas, poch més o manco, en la montanya. Affronta al orient ab bosch de Francesch Oliva, pagès de S. Genís; a mitxdie ab dit bosch d'en Oliva, que part al present és plantat de viña; a ponent ab bosch de Joan Pau Montaner; a tremontana ab bosch de don Jaume Magarola.

Tenie antigament esta casa (segons notícia donada per Miquel Ferrer àlies lo Piñarro, masover que és al present d'èsta casa y heretat) altre pessa de terra bosquina de quatre mujadas, poch més o manco, que vuy al present és de Mariano Riba, y és plantada de viña. Quant se tractarà de la heretat de dit Riba, se farà menció de ella.

D'èsta casa tinch notícia que fa delme a don Felip Roger y Vallseca, señor de la torre del Call (si no ha rebut error qui me la ha donada). Y essent alou de la dita torre del Call, se deu lo delme y primícia al rector de S. Genís, en virtut de la referida sentència de 1481. Lo dit doctor Boffurull està citat en la causa corrent de primícias; finida aquella, se porà averiguar lo del delme a qui se ha de pagar.

(f. 23) N.º 12. Casa de Eulàlia Saladriga [can Papanaps?]

Era esta casa antigament un forn de calcs de la torre del Call, y per a maior utilitat pròpia, Miquel de Vallseca y Àngela, còniuges (señors de la dita torre del Call), Francesch de Blanes, son gendre, y Anna de Blanes y Vallseca, còniuges, stabliren e *in emphitheosim* donaren y concediren a Steve Riquer, francès del lloch de Ciudà, bisbat de Periquer,⁴⁵ ab acte rebut en poder de m.º Lluys Jorba menor, notari públic de Barcelona, als trenta de juny de 1567. Primo tota aquella casa dita vulgarment lo Forn de Calcs, cituada y edificada en una pessa de terra de dos mujadas, poch més o manco, dints la parròquia de S. Genís de Agudells àlies de Orta, a cens de sinch lliuras pagadoras per St. Miquel de setembre. Fonch després esta casa de Benet Riquer; après de Joan Riquer; après de Gerònima Puig, germana de dit Joan Riquer; après de Gerònima Vallhonestà, nomenada la Pobre, a diferència de la casa y solar dels Vallhonestas; après y al present de Eulàlia Saladriga y Vallhonestà, viuda de Antoni Saladriga. Affronta esta pessa de terra en què està edificada la dita casa, al orient y mitxdie ab honors de Andreu Rius y Vallhonestà; a ponent ab lo camí real que va a Sardañola; a tremuntana ab Joan Pau Montaner.

Més té altre pessa de terra de tres quartas, poch més o manco, cituada devant lo pati de la casa d'en Vallhonestà (d'èsta pessa de terra tinch entès que la té dit Vallhonestà empenhada en preu de sexanta lliuras, salvo error). Affronta al orient ab lo camí real que del Call se baixa a la plassa de Orta; a mitxdie y ponent ab honors de Vallhonestà; a tremontana ab un camí que del Call passa a casa Ramon Mas, per hont passen los cosos.

45. Probablement Sieurac de Perigòrd (Siorac), bisbat de Periguers (Périgueux).

Ítem té altre pessa boscosa de tres mujadas, poch més o manco. Afronta al orient, part ab honors de Joan Pau Montaner, y part ab honors de la torre del Call, nomenats la viña de la Costa; a mitxdie ab un torrent de dita torre del Call; a ponent ab honors de Joan Mariner; a tremontana ab lo camí que va y puja a Sardañoia.

Can Papanaps, ca. 1935. AMDHG: reg. 0585

La dita Eulàlia Saladriga paga delme de las terras de sa casa a don Felip Roger y Vallseca, señor de la torre del Call. Però en virtut de la repetida sentència de 1481 deu pagar-la al rector de St. Genís. Per assò se veurà lo deduït y discorregut en la casa de Joan Mariner nº 8. Està la dita Eulàlia Saladriga citada en la causa corrent de las primícias.

(f. 25) N.º 13. Casa de Joan Pau Montaner

Primer fonch esta casa y heretat (que està més amunt de la de dita Eulàlia Saladriga, vers tremuntana) de Bernat Llorens, après de Bernat Junch, après de missèr N. Çavall, après de Gerònima Palau, après de dona Gerònima Grimau, après de dona Gerònima Argensola, après de la señora N. Monrodon, après de Jaume Montaner, après, ara y al present, de dit Joan Pau Montaner, son fill.

La gleva d'esta casa tindrà tres mujadas de terra, poch més o manco; la una mujada és de conreu, sinch quartas viña plantada, lo demás és terra herma. Afronta tota esta gleva al orient ab honors de Vallhonesta; a mitxdie, part ab dita Eulàlia Saladriga, y part ab honors de la torre del Call mediant lo camí que puja y va a Sardañoia; a ponent ab honors de dita torre del Call, mediant lo camí que va al Salt de l'Ayguia (és lo dit Salt de l'Ayguia un barranch fondo prop la casa de dit Montaner per hont salta y baxa la ayguia que escapa de la font que y ha prop casa dit Montaner).⁴⁶ A tremontana ab bosch de dit Montaner, mediant lo torrent del dit Salt de l'Ayguia.

Ítem té altre pessa de bosch de tinguda vint-y-sinch mujadas, poch més o manco; las dos mujadas del capdevall són de viña plantada. Tota esta pessa de terra afronta al orient, part ab bosch de Narcís Ferrer de S. Iscle, part ab bosch de Vallhonesta, y part ab viña de dit Vallhonesta; a mitxdie, part ab la gleva de la casa de dit Montaner, y part ab viña de dit Vallhonesta; a ponent ab bosch de la dita torre del Call; a tremontana, part ab bosch del torrent de la Abella, que també es del dit Montaner, y part ab bosch de dita Eulàlia Saladriga. Esta pessa gran de bosch dit de Montaner és molt dilatada, y passa de part dallà de la serra; però lo vessant des de la serra de la

46. En la documentació de la contribució territorial de 1862 (Arxiu de la Corona d'Aragó, Hisenda, Volums, TER-B, 77) encara trobem diversos esments al torrent d'en Montaner, en competència amb el nom de torrent del Notari.

montaña vers mitxdie tot és de la parròquia y delmari de St. Genís. Y axí, si en dita pessa se cullen alguns fruyts (o per artigas, com las hi ha [h]agudas, o altrament) deven drets de dècima y primícia al rector de S. Genís.

Altre pessa de bosch té esta casa, de dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab bosch del doctor Mariano Boffurull; a mitxdie, part ab bosch de Francesch Oliva, y part ab bosch de Vallonesta; a ponent, part ab bosch de dit Vallhonestà, y part ab bosch de don Jayme Magarola; a tremontana ab bosch de dit Magarola. Esta pessa arriba al portell de Valldaura.

Esta heretat ni paga delme ni primícia (bé és veritat que lo dit Montaner està citat en la causa pendent de las primícias); fins al present no consta de títol ni exemció alguna. Y segons lo tenor de la rodalia antiga ho deu pagar tot com los demás parrochians, attès no és dels que en ella se refereix que són franchs de pagar dècima y primícia.

(f. 27) **N.º 14. Casa de Ramon Mas, notari causídich** [cal Notari]

Fonch esta casa antigament de N. Fargadell, de hont se nomenà y apellidà lo mas Fargalello, un dels nou masos mencionats en las concòrdias fetas entre los rectors de St. Joan y de S. Genís. Y aquest és un dels nou tocants al rector de dita capella de St. Joan, en lo qual li pertany dret de dècimas y primícias de tots fruyts. És alou de la torre del Call ia mencionada; fa de cens tots anys set lliuras.

Primer fonch de N. Fargadell, après de Guillem Roig, après de Joan Torres, après de Genís Torres, après de N. Hidrach, y ara al present de dit Ramon Mas, notari causídich, ciutadà de Barcelona.

Encara que las dècimas y primícias dels fruyts que-s cullen en esta casa y heretat, segons lo ordenat y disposat en ditas concòrdias, toca al rector de St. Joan per ésser un dels nou masos, però no los drets parroquials, perquè estos són y spectan al rector de S. Genís, en virtut de ditas concòrdias, y axí se ha observat inconcussament fins los temps presents, com és de vèurer en los llibres de batismes, matrimonis, òbits y enterros, dels confessats y combregats, perquè en totas estas cosas han acudit los de esta casa al rector de S. Genís, sens contradicció alguna per ningun temps.

1.- Las terras que té esta heretat són las següents. Primo lo hort de esta casa, que tindrà tres quartas, poch més o manco. Affronta esta pessa al orient ab la matexa casa, mediant lo camí real que baixa a la creu de S. Joan y a la plassa de Orta; a mitxdie ab terras del mateix Mas, part campa y part herma; a ponent ab una viña de dit Mas; a tremontana ab lo camí missader, que de casa dit Ramon Mas va a S. Genís.

2.- Ítem té altre pessa de viña plantada, que tindrà algunas dos mujadas y mija, poch més o manco. Affronta al orient ab dit hort, part, y part ab altres terras de dit Mas; a mitxdie ab honors del dit doctor Boffurull, part viña y part terra campa; a ponent ab honors de dit Boffurull; a t[r]emontana ab dit camí que de casa dit Mas va a S. Genís.

3.- Ítem altre pessa (sobre dit camí que va a S. Genís) part viña plantada y que tindrà quatre mujadas y mija, poch més o manco, y part terra herma y boscosa que tindrà sis mujadas llargas (entre las quals vers y entre tramontana y orient, hi ha una quarta de viña plantada). Afronta al orient tota esta pessa, part ab Saladriga de St. Joan que és un bosch, part ab bosch de Tamarit y Càrcer, y part ab terras del mateix Ramon Mas, notari, y part ab la sua casa; a mitxdie ab lo hort sobredit en n.º 1, mediant lo dit camí de S. Genís; a ponent, part ab honors de dit doctor Boffurull, y part ab terras de Vallhonestia; a tremontana, part ab bosch de la torre del Call don Felip Roger, y part ab viña de Mariano Riba, mercader.

Fotografia de J. Matas i Sopera, 1967.
AMDHG: reg. 0465

4.- Ítem té altre pessa de terra campà, tota ab una gleva iunt a sa casa, que tindrà nou mujadas y mija de poch a menos, ço és: sinch mujadas de terra cituadas del cantó de la casa en avall vers mitxdie, y quatre mujadas y mija sobre dita casa vers t[r]emontana, mediant un marge de més alçada que la estatura de un home. Tota esta pessa afronta al orient, part ab una viña spessa, y part ab altre de entriats que tota és del mateix Ramon Mas; a mitxdie, part ab honors de Mariano Riba, amo de la casa de Horta, y part ab terras de Antoni Saladriga de S. Joan; a ponent ab lo camí real que de St. Joan y de la casa de Horta puja a la casa de dit Ramon Mas; a tremontana, part ab honors de dit Ramon Mas, y part ab terras de la casa dels pubills Tamarits y Càrcer.

5.- Ítem té altre pessa de terra part viña espessa que tindrà set quartas, poch més o manco, y part de entriats que té dos mujadas, poch més o manco. Afronta al orient ab honors de dits Tamarits y Càrcer; a mitxdie ab un hermot dels dits Tamarits; a ponent ab terras campas de dit Ramon Mas; a tremontana ab los honors de dit Mas designats en n.º 3.

Per quant antigament los masos tenien pocas terras, en special en las centúrias mil dos-cens, en què foren fetas las concòrdias entre los rectors de S. Genís y S. Joan, que se tròban en foleos 118 y 119. Y esta casa tindrà setze mujadas; de aquí se pot conjecturar que algunas terras añadidas y agregadas, las quals, si altrament no són del delmari de S. Joan, toca lo delme y primícia a S. Genís, y axí serà bé notar-ho en cas vinga a notícia de algú.

També se adverteix que tota esta heretat deu la primícia al rector de la capella de S. Joan, com notòriament resulta de las ditas concòrdias, y los dits rectors no la exhiben ni cobran per pura negligència y omissió, com los de S. Genís.

(f. 29) **N.º 15. Casa de la Sra. Clara Masdeu y Pla** [can Masdeu]⁴⁷

Esta casa y heretat, que respecte de la iglésia de S. Genís està situada vers orient, és la més distant y apartada de dita parroquial iglésia, y molt arrimada a la muntanya. És més amunt de la Torre Marlesa o Malesa, vuy de la Sra. Maria Sala y Sangenis, vers tremuntana en respecte de dita torre.

Primer fonch y se nomenà lo mas Poch; après de tal Roure; après de m.º N. Çapila; après de Ferrando Oliver; après de Barthomeu Sala; après del cabiscol N. Cordelles; després de Francisco de Corbera, qui la vené; après de m.º Francesch Pla, notari públic de Barcelona; ara y al present és de la Sra. Clara Masdeu y Pla, viuda relictà de Joan Masdeu y Steve q.º, donzell, filla de dit m.º Francesch Pla.

No té esta casa cosa important de terra campa, que és molt poca, però viñas seran més de trenta mujadas. No paga delme ni primícia, encara que se li són sempre administrats los sacraments de la parroquial de S. Genís. En la causa de las primícias que al present està pendent, és citada dita señora Clara, però segons he vist en lo acte de la venda de dita casa y heretat que-s feu a favor de dit m.º Francesch Pla, en poder de Lluys Collell, notari públic de Barcelona, als 14 de maig de 1639 (té las scripturas Francesch Reverter, notari també públic de Barcelona) iudico no tocan ditas primícias al rector de S. Genís, perquè las demás terras d'esta casa estan en alou del rector de S. Joan de Orta; y axí, segons lo tenor de las concòrdias fetas entre dits rectors, que-s tròban en foleos 118 y 119, tocarien ditas primícias al rector de dita capella de S. Joan.⁴⁸

Però no obstant lo sobredit, tota esta casa y heretat (menos las terras que-s tròban de part dallà de la serra) és y està situada dints los límits de la parròquia y terme de S. Genís; perquè tota esta heretat se troba de part dasà del torrent de Morach, vers ponent; y lo dit torrent de Morach és lo que divideix las parròchias de S. Andreu de Palomar y de S. Genís. Però atès me trobo en la planta de aquest tan antich torrent de Morach, y és de tanta conveniència per a entèndrer la divisió, límits y rodalias dels dits dos térmens y parròquias de S. Genís y S. Andreu, procuraré fer menció clara y distinta del dit torrent, son origen y en la manera que-s forma.

Dalt en la serra de la muntanya, y sobre las viñas de dita casa de la señora Clara Masdeu y Pla, vers orient, se tròban dos turons o puigs entre los quals hi ha un puesto, nomenat vulgarment y de temps immemorial lo Parany del Tort, hont antigament se usarie de la cassa dels torts. Després del dit puesto del Parany del Tort, vers mitxdie respecte del dit Parany del Tort, se troba altre turó que està a la falda del puig més alt (dit y nomenat antigament lo puig de m.º Ferrando Oliver); tot és

47. Sobre aquesta casa i nissaga: Juanjo Fernández (2018) «Can Masdeu, una masia supervivent a Horta», *El Pou*, 8, p. 61-68.

48. Aquesta dada, ratificada en el resum final del llibre de Bruniquer, ens fa situar can Masdeu dins la parròquia de Sant Joan d'Horta, malgrat l'afirmació que el rector de Sant Genís era qui administrava els sacraments.

ia bosch de la Torre Marlesa, vuy de la dita Sra. Maria Sala y Sangenis. De aquest turó pues, y de la sima del puig més alt ia referit, se va formant lo dit torrent de Morach, conduhint-se totas las aiguas que baxan dels dits dos puig y dels altres del Parany del Tort, sempre per terras y possessions de la dita casa de Masdeu y Pla, fins al fondo y torrenterra de dita casa, en la qual torrentera se encontra la font de S. Joan, com resta declarat en la explicació del n.º 1 de la rogalia foleo ... in dorso. Estas ayguas de totas estas montañas de casa Masdeu, que són moltas, per ser copiosas y altas las faldas que circuexen dita casa, van desguasant per dit torrent de Morach avall, y passen per devall del carrer de S. Andreu, encorporant-se y iuntant-se ab la riera de Orta, y iuntas arribal al mar.⁴⁹

Un cert modern, que té poch gust de que se vagen averiguant estas antiguedats tant necessàries y convenients, axí per lo terme de S. Genís de Agudells àlies de Orta com també per la rectoria de S. Genís, ha volgut objectar esta explicació del torrent de Morach, dient que si lo dit torrent desagua baix del carrer de S. Andreu, és precis añadir al terme y parròchia de S. Genís totas las casas y terras que comprén dit torrent fins al carrer de S. Andreu. Y com lo terme ni la parròquia de S. Genís no tinga tal comprensió de ditas casas y terras, se infereix que lo dit torrent de Morach no-s pot dir sie en la casa de dita Sra. Masdeu y Pla, sinó en altre part.

A esta objecció tant poch fundada se respon: que la certificació iurada y calificada ab tanta auctoritat y devant de personas nobilíssimas dona lo principi de la rogalia (com en ella és de vèurer) *in ipsum fontem Sancti Joannis*; de dita font, continua y passa per lo dit torrent de Morach fins a la esquina de la Torre Marlesa; de aquí, línia recta, fins als mateixos Quadrells etc., y remata la rogalia des del puig de Vall Endral, *in capite ipsius torrentis de Morach*. Totas las terras y possessions de esta casa de dita señora Clara Masdeu y Pla (comforme és de vèurer en lo acte de venda referit, fet en lo any de 1639) se tròban cituadas en y dints la rogalia dels límits de dita parròquia de S. Genís. De hont se conclou que, essent esta casa y heretat lo últim extrem de la part oriental de dita parròchia, és força que lo torrent que en ella se troba hage de ésser lo dit torrent de Morach y no altre, atès que per esta part no-s té notícia se dilate més dita parròchia de S. Genís de Agudells àlies de Orta.

49. El cert és que la riera de Sant Andreu no era afluent de la riera d'Horta, i no desembocava al mar, sinó al Besòs.

(f. 31) **N.º 16. Torre Marlesa, vuy dels còniuges Sala y Sangenis** [can Santgenís, de St. Andreu de Palomar; Bruniquer no la incloïa en el llibre de 1680]⁵⁰

(f. 32) **N.º 17. Casa de Pere Pau Lafont** [can Sitjar Gran]⁵¹

Esta casa de Joan Pau Font (axí se nomenave) q.^m, mercader, vuy de la señora N. Maresch y Font filla sua, se troba situada entre la parròchia de S. Genís y la de S. Andreu de Palomar, de tal manera que entenguí jo, fra Jaume Bruniquer, dels pares de Gerònima Baliarda y Codert, muller de Jaume Baliarda, pagès, al present y de molts anys atràs masover de dita casa y heretat; los quals pares de dita Gerònima se nomenaven Joan Codert y Anna Codert. Axí que estos y altres vells de la parròquia de S. Genís deien que en dita casa hi avie un aposento edificat en y dints los límits de la parròquia de S. Genís, y lo dit aposento és en una esquina o cantó de dita casa que mira a sol ponent y tramuntana, al capdemunt de la escala principal de dita casa en lo primer sostre. E més deien que ells havien vist morir algú en dit aposento y que, per escusar los drets de S. Andreu, havien baxat y tret lo cos per la finestra de dit aposento.

Lo sobredit se corrobora del acte de la venda de dita casa y heretat feta per N. Mas, botiguer de tel·las, a favor de dit Joan Pau Font, als dotze de juliol mil sis-cents cinquanta-nou, en poder de Joseph Quatrecasas, notari públic de Barcelona q.^m, té las scripturas Steve Cols, notari públic de Barcelona, son gendre. Perquè en lo dit acte se tròban diverses pessas de terra de dita heretat que són dints dita parròquia de S. Genís; especialment en los números 2, 3, 4 y 18 se fa menció de un

50. Sobre aquesta casa i nissaga: Alexandra Capdevila, Alejandra García, Laura Gómez, Ricard Paradís, Jordi Petit, Lourdes Pinyol, Jordi Sánchez i Pau Vinyes (2014) *Les masies de Sant Andreu de Palomar. Inventari de cases de pagès andreuenques*, Llop Roig, p. 83; i Juanjo Fernández (2019) «Can Santgenís. Mas, alqueria, casa de salut i residència», *El Pou*, 9, p. 59-73.

51. L'esment als masovers Baliarda apuntaria a la veïna can Baliarda, però l'ordre de numeració fa pensar en un emplaçament més proper a can Santgenís. A més, l'orientació de la casa facilita que es considerés que la línia de terme tallava la casa deixant una estança occidental a Sant Genís i la resta a Sant Andreu. D'altra part, el fet que la llinda del balcó indiqui la data de 1576 fa indubtable que la masia existia en temps d'en Bruniquer, cosa dubtosa en el cas de can Baliarda.

A l'amagat can Sitjar Gran, la llinda del balcó (que antigament devia ser finestra) llueix la inscripció:
1576 IN TE DOMINO CONFIDO: En vos confio, Senyor.

lloch o pla nomenat Ramonet (que segons la narrativa y contextura de dit acte és la divisió de dites dos parròchias).

En lo número onze se fa menció de una pessa de terra plantada de oliveras y se diu que està situada dints la parròchia de S. Joan de Horta, *in loco vocato* Ramonet. Però és de advertir que la capella de S. Joan no té territori algú, perquè axí la dita capella de S. Joan y la rectoria, la casa de Orta, los nou masos adjudicats a dita capella, tot és dints la rogalia, límits y parròchia de S. Genís, com axí està específicament declarat en la concòrdia y sentència arbitral feta per Ferrario de Lauro, sacristà maior de la Seu de Barcelona, en los años de mil dos-cents sexanta, y jurada per los rectors de dita iglésia y capella, la qual se troba autèntica en lo present llibre foleo 119. Axí que la dita pessa és de la parròquia de S. Genís y dints los límits y rogalia de aquella.

En los números dotze y tretze se tròban dos pessas (la de n.º 13 és de una mujada) de viña plantadas; situadas dints la parròquia de S. Genís *in loco vocato* Coma del Bosch. Totas estas pessas (menos las que sien alou de S. Joan) deuen dècima y primícia al rector de S. Genís, per trobar-se dints los límits y rogalia de dita iglésia, y en cas de necessitat de sacraments en las dites pessas los deu ministrar lo rector de S. Genís y no lo de S. Andreu, per ésser fora son territori y jurisdicció.

(f. 33) **N.º 18. Casa de Agustí Artés, pagès** [ca n'Artera, de St. Andreu de Palomar]⁵²

També esta casa se troba confinant ab las dites dos parròchias de S. Andreu y de S. Genís. Y tinch entès que en lo acte de stabliment que dit Artés té, se fa menció de un aposento que y ha en la casa que per ésser en y dints la rogalia de S. Genís, se appellida lo aposento de S. Genís.

52. Semblaria òbvia la seva identificació amb ca n'Artés de Vilapicina, però això no quadra amb la possessió de terres al pla de Ramonet; la seva llunyania respecte de Sant Genís fa increïble que hi hagués una estança d'aquesta parròquia; tampoc no lliga amb les dades conegudes de ca n'Artés, que deu el seu nom a Pere Artés, un propietari noble dels segles XIV-XV (Capdevila *et al.*, 2014: 28). Sembla clar que es tractaria d'una casa del terme de Sant Andreu situada al pla de Ramonet, i per tant al nord del turó de la Peira. La presència del camí de l'Artera en el plànol Martorell permet pensar que la casa es trobés al capdamunt del camí, per l'actual carrer de Feliu i Codina. Amb tot, es pot tractar del nom antic de can Mir o de can Manén (Capdevila *et al.*, 2014).

Molta part de las terras d'èsta casa són dints la rodalia de S. Genís, per trobar-se situadas en lo pla de Ramonet, de què havem fet menció en la casa prop pasada de n.º 17. Y axí serà bé que se averigüen quinas terras són.

Primer fonch esta casa de Mº Baltazar Dot, cavaller y notari de manament; après del doctor don Francisco Aguiló, regent del Supremo de Aragó; après y vuy és de dit Agustí Artés, pagès.

En un llibre dels batismes de S. Genís en lo any 1560 se troba un batisme celebrat en S. Genís de una filla de N. Llonch, majordom de la torre de dit m.º Balthazar Dot, ab lo nom dels padrins que assistiren al dit batisme.

(f. 34) **N.º 19. Casa de Arles, vuy Jaume Mariner** [ca Lapeira, de St. Andreu de Palomar]⁵³

No he trobat notat que esta casa sie estada may de la parròchia de S. Genís, sinó fos cas que la dita casa fos estada de missèr Jaume Trullàs, o de m.º Pere Pau Vidal, notari de las èpochas en la Deputació, o de missèr N. Çarrovira, que tots estos nota lo pare fra Gerònim de Salbà que tingueren per temps casa en y dints la parròquia de S. Genís.⁵⁴

També se fa menció de altre casa en dita parròquia que tingué m.º Jaume Agramunt, notari real, secretari que fonch molts anys de la Casa de la Ciutat de Barcelona, y vuy la posseheix lo doctor Pere Joan Rialp, son parent y renebot, fill de una naboda sua.⁵⁵ Però de esta casa sempre he entès que fonch de S. Andreu, y al present en ella és mort Pere Joan Peretas, pagès, masover de dita casa, lo qual morí en lo any de 1682, y ere balle de S. Andreu.

Ca Lapeira, fotografia de F. Magrans, 1902.
AMDHG: reg. 0723

També en ditas notas del pare Salbà se fa menció de altre casa que fonch de m.º N. Nebot entre las de dita parròquia de

53. A la casa 22 es parla del “torrentó que-s troba entre las esquinas y cantonadas de las casas de la Ferreria y casa de Jaume Mariner, antes Arles”; això permet situar la casa a l'altra banda del torrent d'en Mariner (avui carrer del Torrent de Can Mariner). Aquestes dades apunten clarament a identificar aquesta casa amb la que el 1684 va heretar Maria Lapeira, segons ha posat de manifest l'historiador Jordi [Sánchez](#).

54. Les notes de 1627 diuen que: “En lo any ... ms. ... Çarrovira tenia una torre en la parròchia de St. Genís, y après fonch de m.º ... Çarrovira son fill, lo qual la vené a m.º Pere Pau Vidal, notari que fonch de les èpoches de la Diputació [...] y vuy any 1627 la possex la señora ... Vidal, viuda relictiva de dit m.º Pere Pau Vidal”.

55. En el llibre redactat el 1680, fra Bruniquer deixava un apartat per a la “Casa de don Pere Joan Rialp, antes Agramunt” (f. 34), però no s'hi conté cap explicació.

S. Genís, que està contigua ab las de dit Agramunt, y al present en dit any 1682 és de Francisco Dalfau scrivà de manament; però de present tot ho trobo de la parròquia de S. Andreu. No sé si és estat descuyt y omissió dels passats, perquè estan estas dos últimas casas molt contiguas y conijunctas a la següent de Isidro Artigues.

(f. 35) N.º 20. **Casa de Isidro Artigues, antes Mariner de la Plassa** [can Querol]⁵⁶

Està esta casa cituada a la part oriental respecte de la parrochial antigua de S. Genís, y és de las més lluny, al present, de dita iglésia, encara que altres que són més distants se sien, quizàs per omissió y negligència, perdudas. Primer fonch de Bernat Saladriga, qui acensà la terra y edificà la casa, que vuy y de anys atràs, per causa del siti de Barcelona, se troba dirruйда; après, per molts anys continuats, fonch de sos successor[s] Saladrigas, que molt temps conservaren lo nom de Saladriga;⁵⁷ y és esta casa lo solar y origen de tots los Saladrigas de S. Genís. Donaren-los antigament lo apellido de Saladrigas de la Plassa, a distinció de altres Saladrigas, per estar esta casa edificada devant la plassa de S. Genís de Orta, de part dallà de la riera de Orta, que intermèdia entre dita plassa y dita casa; al present y de anys atràs és de dit Isidro Artigues, pagès.

Té esta casa al present en sa pròpia gleva tres mujadas de terra campa, ab alguna diversitat de arbres fruytals. Afronta al orient ...

En una nota antiga, continuada en lo cabreu de S. Genís, que és un llibre de full sens cubertas, trobo que tenia esta casa altres pessas més de terra. Primo una viña de quatre mujadas ab molts arbres fruytals, que fonch comprada del pubill N. Setantí per algú dels dits Mariners. Afronta al orient ab N. Mariner de la Devallada; a mitx-die ab honors de Guillem Ferrer q.º, vuy Joan Ferrer, parrochià de la capella de S. Joan; a ponent ab honors de don Federich Despalau, amo de la Torre Roja, vuy de dit Joan Ferrer, de dita capella de S. Joan; a tremontana, part ab honors de la torre del Ardiaca Alentorn, vuy de nostre monastir, y part ab dita Torre Roja, vuy dit Ferrer.

Ítem tenia una pessa de terra campa de altres quatre mujadas que-s sembravan cada any ab alguns entriats y molts arbres fruytals. Afronta al orient, part ab lo camí que de S. Andreu puja a Ntra. Sra. del Coll, y part ab la riera que parteix de la torre de

56. Cal no confondre can Mariner de la Davallada amb aquest can Mariner de la Plaça (abans Saladriga de la Plaça); ho confirma Bernat Bransí el 1789 (Burgueño, 2016: 98). L'aparent confusió entre els cognoms Saladriga i Mariner ha estat atribuïda al "casament amb les filles de can Querol, aleshores Saladriga" (Diez, 1986: 102).

57. Capdevila *et al.* (2014: 154) afirmen que el 1656 Bernat Saladriga va vendre el tros que incloïa les ruïnes de la casa pairal a Benet Plana.

m.º Florença, vuy de ... ; a mitxdie ab dita riera fins la casa de dit Florença; a ponent, part ab N. Sitjar, y part ab honors de N. Saladriga que abans foren de N. Torre; a tremontana ab dit camí del Coll. Fins assí las notícias de dit cabreu.

En vint de abril 1557, Jaume Saladriga, fill de Joan y de Catharina Saladrigas, còniuges, en poder de Jaume Sastre, notari de Barcelona, comprà en lo encant públich com a més donant, dos pessas de terra per preu de sexanta-una lliuras, de Gerònima Mas, viuda de Pere Mas, mercader. La una de las quals ere part viña y part herma, de tinguda sinch mujadas de terra, en lo Territori de Barcelona, en lo lloch nomenat Comba Martina, sota lo puig de Aguilar y coll de Portell vers S. Genís; la qual se té per lo prior de S. Anna de Barcelona, a cens de devuit sous, pagadors a Nadal. Termena al orient, part ab Pere Marmen q.º mijensant un torrent, y part ab una pesa que fonch de Pere Sorriba, la qual de part del torrent ere cultiva, y de part del puig ere herma o boguar, mediant un torrent; a mitxdie ab altre pesa de terra de dit Saladriga, alou de S. Anna; a ponent, ab terras de dit Saladriga, alou dels aniversaris de S. Anna, y part ab honors de Lluys Matalí, mercader, que són tres fexas alou de Ntra. Señora del Coll; a tremontana, part ab una viña, que del [coll] de Portell està vers Orta, y part ab Francesch Estaper, vuy Joan Ferrer, parrochià de la capella de S. Joan de Orta, señor de la Torre Roja, y part ab altres honors de dit Ferrer.

La altre pesa ere part viña plantada y part herma y part bosquina; eren antes dos pessas contiguas en lo lloch dit Coma Martina, baix lo puig de Aguilar, y se té per lo prior de S. Anna a cens de cinch sous. Termena al orient, part ab Genís Mariner, y part ab los hereus de dona Guiomar Gralla y Hostalrich; a mitxdie ab la Tomba de S. Just,⁵⁸ que posseheix Joan Aguilar, y part ab Joan Canet de S. Genís, que fonch de Lluys Matalí, mercader; a ponent, ab Lluys Alemany de S. Genís, y part ab Nicolau Desllavis, cavaller, vuy Grases, mijensant un camí que de Barcelona baixa a Orta, y part ab dit Canet; a tremontana ab lo honor de S. Anna sobre designat.

Pertañie la primera pesa de terra designada a dita Gerònima Mas, com a succehint a dit Pere Joan Mas, son marit, en virtut de testament de aquell, fet y rebut en poder de Pau Renart, notari real, ciutadà de Barcelona, als 29 de novembre 1541; y al dit com a sobrevivint a Eulàlia, muller de Francesch Parra, mercader, filla legítima y comuna de dita Gerònima Mas y de dit q.º son marit, per los altres fills y fillas morts ab intestat, y en virtut de adjudicació feta en la Cort del Veguer de Barcelona, sots diversos calendaris, lo primer dels quals és als 17 de nohembre 1550. A dit Pere Joan Mas q.º pertañie per stabliment que li'n avie fet don Alonso de Aragó prior de S. Anna, fet en Barcelona als 13 de juny 1513, en poder de Joan Ferrer q.º, notari de Barcelona, sogre de Francesch Grau Fogassot, notari.

La segona pesa pertañie a dita Gerònima Mas, com a hereva de dit q.º son marit, en virtut de dit testament y per stabliment eo nova lloació y aprobació feta per Pau

58. Potser al-ludeix a una resta ibèrica del turó de la Rovira, dins la parròquia de Sant Just i Sant Pastor.

Gomar, camarer de S. Anna, procurador del prior de S. Anna, als 4 de desembre 1556, en poder de Pau Renart, notari de Barcelona.

Sebastià Saladriga, casat ab Margarida, fonch fill de Jaume y de Elisabeth, muller de aquell; tingueren fills Francesch Saladriga, Pere, Arsis, Margarida que casà ab Rafel Ferrer àlies lo Coxo Ferrer. Consta de son testament, fet en poder del vicari de S. Genís, a 21 de novembre 1605, en lo qual fa hereu Francesch Saladriga, son fill a ses voluntats.

Francesch Saladriga, casat ab Margarida, fonch fill de dit Sebastià; tingué fills Bernat, Miquel (al qual dexà lo camp que tenie a la Verneda en cas de casament), Jaume, March y Margarida, a la qual dexà 50 lliures en cas de casament (vol que lo camp que té al Rec Condal li estiga a evicció per ditas 50 lliures); tot lo qual consta de son testament, fet en S. Genís als 5 de octubre 1626; fa hereu universal en dit testament a Bernat, y si mor sens fills, a Miquel, després a Jaume, després a March, després a Margarida y després la sua ànima, y que tot lo bé sie fet en S. Genís.

(f. 37) **N.º 21. Casa del senyor ardiaca N. Lacasa** [can Carabassa, de St. Andreu de Palomar]⁵⁹

(f. 38) **N.º 22. Casa del pubill N. Sitjar, pagès** [can Bransí]⁶⁰

En esta casa administra los sacraments lo rector eo vicari de S. Andreu de Palomar; però trobo tantas notícias de Sitjar entre cosas de S. Genís, que-m fa reparar no sie originat est error de alguna incúria dels vicaris seculares que lo convent ha tingut llarchs anys en S. Genís. Perquè no sols los de dita casa han ocupat lo puesto de obrers de dita iglésia, però han tingut també vâries administracions en ella; no poden fâcilment reparar-se estos danys que ocasiona la floxedat y omissió de alguns.

Can Bransí, fotografia de Felip Capdevila, ca. 1968.
AMDHG: reg. 0247

59. L'índex de 1680 indica que era canonge, però la plana corresponent resta també en blanc. La podem identificar per l'afirmació que fa Díez i Quijano (1986: 40): "La masia l'havien donada Maria Àngela Gener [...] al rector Joan Lacasa, ardiaca major del Vallès, segons testament en poder de Pere Pau Vives, el 17 de juny de 1667".

60. Creiem que l'esment als Sitjar és una pista falsa per a la ubicació d'aquesta casa. Per la lògica de numeració que emprà Bruniquer s'havia de trobar clarament a ponent de la línia definida entre can Querol i la plaça d'Horta. De can Bransí, la primera notícia que tenim data de 1754; llavors ja era una casa important (Díez, 1986: 33). Ignorem, per tant, qui n'era propietari a finals del s. xvii. El relat del propi Bransí (1789) no fa explícita l'adscripció parroquial de casa seva, però dona a entendre que es troba dins del territori de Sant Joan d'Horta. Com diu Bruniquer, els Sitjar eren molt presents a Horta (i a Vilapicina), i per tant no és estrany que el cognom ens aparegui en cases i moments diversos, de la mateixa manera que en el cas dels Mariner.

Io tinch per molt cert que tota esta casa y heretat se troba en y dints los límits de la rodalia de S. Genís, perquè la de Isidro Artigas, que és en foleo 35, los de la plassa de Orta, la de Joan Ferrer de S. Joan (que totas són en y dints los dits límits); totas estas casas se tròban molt més avall que la de dit Sitjar. Y tirant la línia recta des del torrentó que-s troba entre las esquinas y cantonadas de las casas de la Ferreria y casa de Jaume Mariner, antes Arles, fins a la muntanya del puig de Aguilar (hont arriba la parròquia de S. Genís) és certíssim que enclourie tota la casa y heretat de dits Sitjars.

Y dato que los rectors de S. Genís tingan prescrita la administració de sacraments en dita casa, no emperò en la heretat, supposant que sie dints la parròquia de S. Genís, se podrie per lo temps demanar la dècima fins que enseñen títol real en contrari, pues als de S. Andreu no-ls pot competir dret de dècima per la sola administració de sacraments.

(f. 39) N.º 23. **Ferreria, vuy de Iosep Pocavent, ferrer** [Ferreria o can Pocavent]⁶¹

Esta casa y las tres següents, totas estan en alou de la casa de Orta, vuy de Mariano Riba, mercader. Foren edificades estas quatre casas en los anys de mil sinch-cents sinquanta-y-tres per los nobles doctor Gerònim Descoll y dona Gerònima Descoll y Fiella, còniuges, señora de la casa de Orta y patrona de la capella de S. Joan. Primer fonch esta casa de Francisco Perrin, pagès; après ha tinguts altres amos i vuy és de dit Joseph Pocavent, ferrer, qui la habita anys ha. Y de molt temps ençà és dita casa ferreria, fa de censos ...

Fotografia de 1936. En primer terme la riera d'Horta i l'estudi del Sr. Grau, edifici que creiem correspon a l'antiga Ferreria. Al darrera, mig amagada, ca Lapeira i el turó al que dona nom.
AMDHG: reg. 0805

No té de suyo esta casa terras algunas, però lo dit Joseph Pocavent té assensades unas dos o tres mujadas de terra de don Salvador Tamarit y Càrcer, en la muntanya nomenada la Rovira, en la qual ha plantat viña. Lo delme y primícia de esta pessa de vinya se declararà quant tinga més cabal notícia que al present.

61. Aquesta casa és esmentada sovint com a vèrtex extrem de la rodalia de Sant Genís d'Agudells. Així, Bernat de Bransí (1789) diu que la línia límit anava recta des del torrent de Morach fins a la riera d'Horta "pasando por detrás de la casa de Tocavent o Pocavent, llamada del Herrero de Abaxo" (Burgueño, 2016: 94). Seria, per tant, al capdavant del carrer d'Horta.

(f. 41) N.º 25. Casa dita de la Volta, vuy de ...⁶³

Esta casa fonch també edificada per dita senyora dona Gerònima Descoll y Fiella. Primer fonch de N. Puig, après ...

Deuen los de esta casa rèbrer los sacraments de la parrochial de S. Genís en virtut de dita sentència, mencionada en lo foleo antecedent de n.º 40.

(f. 42) N.º 26. Carniceria de la casa de Orta, vuy Riba⁶⁴

En esta casa habitan comunment los pastors y majorals dels ramats del terme de Orta, majorment durant la concòrdia feta entre lo señor Balthazar Riba q.º, vuy Mariano Riba, son nebot, y los jurats de dit terme de Orta. En ella també se acostuma, de temps antich, tallar-se la carn qu'és als de dit terme y altres. Fonch axí mateix edificada esta casa per dita senyora dona Gerònima en dit any.

Quant als sacraments és lo mateix que se ha dit en foleo 40.

(f. 43) N.º 27. Corral de la casa de Orta

La fàbrica y edifici de estos corral, iudico és molt més antiga que la de las ditas quatre casas pròxim pasadas. Perquè los señors de la casa de Orta tingueren gràcia real de carniceria per la Ballia Real en la centúria de mil quatre-cents. Y fins assí no tinch notícia que hagen tingut altres corral que los presents de què-s tracta.

Quant als sacraments és lo mateix que se ha dit en las tres casas antecedents en virtut de dita sentència.

(f. 44) N.º 28. Casa de la igl[é]sia de S. Genís⁶⁵ [a la plaça de Santes Creus]

Està iunt ab los corral que-s seguexen. Tindrà una centúria molt llarga de edifici, perquè ia en la centúria mil y sinch-cents, per aver huber[t] en ella los obrers de S. Genís carniceria ab son piló per tallar y vèndrer los bestiar de dita igl[é]sia, se mogué un porfiat plet entre los dits obrers y dona Gerònima Despes y Fiella, senyora

63. En un índex de cases de 1627 s'anomena "la caseta que està a la volta de la carniceria de dit m.º Pere Pau Riba". Atès que Bruniquer es mira les coses des de Sant Genís, "a la volta" devia voler dir passada la carnisseria, baixant, a prop del Quimet d'Horta, potser a la raconada del carrer Rajoleria que mostrem en la foto.

64. Probablement situada al campanar d'Horta, segons deduïm del fet que fos construït allà on havia estat l'escorxadador municipal. El text de Bruniquer sovint es refereix al camí que del Call baixa a la carnisseria i plaça d'Horta, de manera que es trobava a l'actual carrer d'Horta. És probable que els terrenys de les cases 26 i 27 corresponguin a l'illa de cases que limita parcialment amb els carrers Alt i Baix de Mariner.

65. El 1627 és anomenada "casa dels obre[r]s de St. Genís a la plaça". Les cases comunals 28, 29 i 30 eren, doncs, a l'actual plaça de Santes Creus, i molt probablement una d'elles proporcionà el sòl on es va edificar la Casa de la Vila el 1768 (vegeu la corresponent fitxa de patrimoni d'Horta-Guinardó d'El Pou).

És molt probable que l'antic edifici de la Casa del Comú o Ajuntament d'Horta es construís en terrenys propis del consistori, provinents del patrimoni comunal històric.

de la casa de Orta, ab la terra y solo hont està edificada dita casa, los corrals y la altre casa que-s segueix, ab lo demés tros de terra que resta fins a la riera; ere ia de dita iglésia per compra que de dita terra ne feren los dits obrers, de Anna Balada, viuda de Steve Balada, sastre y ciutadà de Barcelona. No-s té notícia de la jornada de dita venda, ni del notari en poder de qui-s feu lo acte; sols consta de la possessió immemorial de la dita iglésia; la qual per més de una centúria ha conservat sempre pacíficament esta casa, los corrals, la altre casa, y llogada la terra restant com a cosa sua, sens contradicció alguna.

Lo edifici de esta casa des de son principi fonch per recullir-se los pastors dels bestiar de la carniceria de dita iglésia. Y axí servirà en avant, sempre que los obrers de S. Genís no tingan carniceria dividida; altrament, llogant-se dita casa, lo lloguer y útil d'ella serà de la dita iglésia de S. Genís tant solament, sens obligació de partir-se ab la causa pia, pues axí se capitulà entre la universitat⁶⁶ de Orta y los obrers de S. Genís, quant se establí a dita universitat la pessa de terra y casa de la Taverna Nova, que és en foleo 46.

(f. 45) N.º 29. **Corral de la Obreria de S. Genís** [a la plaça de Santes Creus]

Estos corrals són pròpiament de la Obreria e iglésia de S. Genís. Y si bé després del siti de Barcelona foren rehedificats, assistint y ajudant en molta part tots los parrochians de S. Genís, ab tot resta la universitat bastantment reintegrada ab més de vint-y-vuit anys que se és utilada del lloguer de la casa antecedent, de la qual se són servit per a taverna y hosteria del terme, que sens dubte importarien per a la iglésia de S. Genís tres-cents escuts llarchs. Lo útil dels dits corrals, tot en avant, ha de ésser per augment de la dita iglésia y de la causa pia de donzellas a maridar.⁶⁷

66. El comú.

67. Aquesta causa pia connecta amb el món contemporani quan, el 1845, l'Ajuntament d'Horta destinà el fons romanent a la construcció del campanar civil del municipi, al carrer d'Horta, i per això es va anomenar campanar de les Noies; Carlota Giménez i Compte (2012) *L'abans. Recull gràfic de la vall d'Horta (1861-1978)*, Efadós, p. 42.

(f. 46) **N.º 30. Taverna del terme de S. Genís** [a la plaça de Santes Creus]

Esta casa y lo tros de terra que tira des de las parets dels corrals de la Obreria de S. Genís fins a la riera vers mitxdie, y des de la divisió de la pessa de Joan Sanpere (antes de N. Mallol) fins a una pessa de Joan Ferrer, pagès vers ponent, toca y specta a la universitat del terme y parròquia de S. Genís en virtut de un acte de stabliment que los obrers de dita iglésia de S. Genís feren y fermaren a favor de dita universitat als devuit de juliol de mil sis-cents vuitanta-dos, en poder de Jaume Rondo, notari públic de Barcelona, a cens de deu lliuras, deu sous, perpètuas e inlluïbles, pagadoras ditas 10 lliures a la Obreria de dita iglésia als vuit de dezembre, y los 10 sous al rector de la capella de S. Joan de Orta, *in nuda perceptione*, tots anys als vint-y-quatre del mes de juny. Ultra del qual cens tenen obligació de fer y convertir en obras y milloras de la dita casa, dints de un any, cent lliuras moneda barcelonesa a demés de las que tenien ia fetas antecedentment en la dita casa.

Les cases del carrer d'Horta tocant al carrer de Santes Creus podrien ser als terrenys de l'antiga taverna.

(f. 47) **N.º 31. Casa de Pere Bo, texidor**

Estas tres casas següents foren antigament de Joan Mallol, pagès. Per lo siti de Barcelona forren arruynadas y destruidas. Y an perseverat temps sens habitar-se per estar totas descubertas y ab solas las parets foranas. En los anys de mil sis-cents setanta-y ... Joan Sanpere las acensà a Mariano Riba, mercader, señor de la casa de Orta, per estar en alou de dita casa, ab acte rebut en poder de ... Fa de cens per totas tres casas y per lo tros de terra contiguo a ellas ... lliuras ... en la jornada de ...

Lo dit Pere Bo, texidor, recensà al dit Sanpere esta casa y la ha rehedificada. Fa un cens ... tots anys en jornada de ...

La administració de sacraments de estas tres casas toca y specta al rector de S. Genís en virtut de la referida sentència mencionada en foleo 40.

Del tros de la pessa de terra que sobra del edifici de estas tres casas, cada una ne té un tros. Però lo pou de la aygua és comú de tots lo habitants en ellas, y demés que la agen menester.⁶⁸

68. Ves que no fos aquest l'origen de la primitiva plaça d'Eivissa. En tot cas, pensem que les tres cases devien ser en aquest sector del poble.

(f. 48) N.º 32. Casa de Ioseph Valldoriola, pagès

(f. 49) N.º 33. Casa de Ioan Sanpere, pagès⁶⁹

La casa més antiga de la plaça d'Eivissa llueix la data de 1777. És ben possible que fos aixecada substituïnt una altra d'anterior, potser una del grup 31-33.

(f. 50) N.º 34. Casa de Ioan Ferrer, pagès [can Gras]⁷⁰

Esta casa és de las més antigas que-s tròban dints la parròchia de S. Genís, perquè en la concòrdia més anterior que-s feu entre los rectors de la parroquial de S. Genís y lo de la capella de S. Joan de Orta, que fonch en los anys de mil dos-cents devuit, ia se narra y diu en ella que ere estada del q.º Pere Ferrer, pagès, y fins al present conserva lo apellido y nom de Ferrer, succehint de pares a fills. Fonch ab antiquo, al que jo he alcançat y vist en diversos actes, casa de pagès poderosa; tenie alguns alous y censals, y moltas més terras y possessions que al present; y ab tot, al present no és de las medianas del terme, sinó de las majors, pues se li carrega sempre tall maior.

Lo delme de tota esta heretat, en virtud de las concòrdias ia moltas vegadas referidas, que-s tròban autènticas en lo present llibre en foleos 118 y 119, tocave al rector de S. Joan. Però los amos de esta casa, se diu que ab acte rebut en poder de Simon Forest, notari públic de Barcelona, als 18 de febrer de mil tres-cents cinquanta-y-quatre, permutaren lo dret de las dècimas ab censos y censals antich que donaren al dit rector. Però se adverteix que en dit acte de permuta no-s fa menció alguna de las primícias, las quals en tot cas tocan y se deuen pagar al dit rector per la administració de sacraments.

Lo sobredit acte de permuta (que està exhibit en lo procés de la causa entre S. Genís y S. Joan, que se aporta en la Cort Ecclesiàstica de Barcelona, notari m.º Jo-

69. El cognom Sanpere fa pensar en el carrer de Sanpere i Miquel, però no hi ha cap relació, perquè el nom anterior del carrer era Guardiola.

70. Podem establir el nexa amb can Gras perquè: "Can Gras havia estat propietat de Pau Gras i Quirch, comerciant que la comprà a Josep Sabadell el 1760, el qual l'havia comprada a Ma. Rosa Ferrer, vídua i hereva de Pau Ferrer" (Díaz, 1986: 83).

seph Parés, prevere) està molt informe, y si no me engaño, està sens decret del señor bisbe, y essent axí serie de ningun valor.

La heretat de dit Ferrer consisteix al present ab las terras y possessions següents ...

(f. 52) **N.º 35. Casa de Agustí Mariner de la Devallada** [can Mariner]⁷¹

Primer fonch esta casa nomenada lo mas de Portablanca, y és un dels nou masos que, en virtut de las referidas concòrdias que-s tròban en lo present llibre foleo 118 y 119, tocan las dècimas y primícias de esta heretat al rector de S. Joan de Orta. Après fonch de Ventura Ferrer, après de altres Ferrers apellidats Venturas; après de Genís Mariner y altres Mariners successors de dit Genís. Nomenaren-los

de la Devallada a differència dels Mariners apellidats de la Plassa, que eren los amos de casa de Isidro Artigues, dels Mariners del Coll, vuy casa de Hermenegildo Grases, mercader, y dels Mariners de S. Genís. Y al present és dita casa de dit Agustí Mariner. Nomena's també esta casa de la Devallada perquè està edificada molt alta y sobre lo camí real que de la Casa Subirana de Orta, dita la torre del Call, baixa a la plassa de Orta y va a Barcelona. E té las terras següents ...

(f. 54) **N.º 36. Casa dels pubills Tamarit y Càrcer** [ca n'Albareda]⁷²

Esta casa se nomenave antigament lo mas Carbonell, y és un dels nou masos otorgats al rector de S. Joan de Orta. Però las primícias foren reservades per al rector de S. Genís, com resulta y consta de las referidas concòrdias, que són en lo present llibre en foleos 118 y 119.

Après fonch esta casa de N. Jorba, notari; après de N. Simeon; après de N. Balasch; après de Gaspar Càrcer; après de don Hugo Tamarit y Càrcer, y al present és dels pubills Tamarit y Càrcer, fills de dit don Hugo.

Los delmes d'esta casa y heretat tocan al rector de S. Joan per ésser un dels nou masos. Però, segons he entès de don Salvador Tamarit, los permutaren, donant al dit rector una pessa de terra de poca consideració al que tinch presentit. Farà vèurer, en son cas y lloch, si la dita permuta se feu ab las solemnitats requisitas de dret.

En la causa de las primícias que se actua en la R. A. a relació del doctor Joan Colomer, notari Lluys Subirana, està citada doña Maria Tamarit y Càrcer; no, emperò,

71. En un escrit de 1627 s'anomena "de la Devallada o de la Pujada"; és clar que tot depèn de com es miri.

72. Ressenjada en el plànol de Mateu Puig de 1782 com a casa de Joan Baptista Plana, notari de Barcelona. Els cognoms Tamarit i Càrcer apareixen sovint com a propietaris de masos del terme de Sant Andreu, en particular can Quintana era de Josep Tamarit el 1639 (Capdevila *et al.*, 2014: 72).

lo rector de S. Joan per rahó de la sobredita pessa, que per ésser de esta casa deu primícia al rector de S. Genís.

Té esta casa moltes terras y són las següents ...

[Al marge:] És alou dels beneficis de St. Joan y Sta. Llúcia fundats en la Seu de Barcelona.

(f. 56) **N.º 37. Casa de Antoni Saladriga de St. Joan** [can Sitjar Xic]⁷³

Esta casa és la més vehina y prop de la rectoria e iglésia de S. Joan de Orta, y las terras de la heretat de ella se tocan ab las matexas terras de S. Joan. És una dels nou masos assignats a favor de S. Joan en virtut de ditas concòrdias continuadas en foleos 118 y 119 del present llibre, y per ço tocan al rector de dita capella de S. Joan los delmes y primícias de ella.

Primer fonch de N. Marta o Marcha, après de Franci Clotès, après de Genís Saladriga y de sos successors, y al present és de Antoni Saladriga.

Apellidan-se estos Saladrigas de S. Joan, a diferència dels Saladrigas de la Plassa, que en temps passats eren amos de la casa de Isidro Artigues, que està designada en n.º 20, foleo 35.

Can Sitjar Xic, fotografia de R. Font, 1935; AMDH: reg.0537.

(f. 58) **N.º 38. Capella y rectoria de S. Ioan de Orta**

Fotografia de Manuel Genovart, 1923; AFCEC: AFCEC_GENOVART_X_1401.

Esta capella y rectoria de S. Joan de Orta és ia antiga, perquè estava ia fundada en los anys 1218, segons se veu en la concòrdia de foleo de 118 en lo present llibre, però no ere erigida y fundada quant se feu y iurà la certificació de la rogalia de S. Genís, que està en foleo III in dorso, perquè en ella se troba firma de Guillem Dorta, señor de la casa de Orta, qui al present *et ab initio* és patró de dita capella de S. Joan de Orta.

Té esta rectoria algunas terras, y són las següents ...

73. La indicació de que es tracta de la casa més propera a l'església de Sant Joan d'Horta creiem que assenyala clarament a can Sitjar Xic. No sembla que aleshores existís can Baliarda, possiblement segregat de can Cortada, amb poc patrimoni en comparació a les terres que a mitjan s. XIX s'identificaven amb can Sitjar Xic. De can Sitjar Xic no es coneixen dades anteriors al s. XX.

(f. 60) N.º 39. Casa de Orta, vuy Mariano Riba [can Cortada]

Esta casa, sobre sa molta antiguedat, fonch nobilíssima; en los anys de MCLXXIII vivie Guillem de Orta, cavaller principal, qui firmà la certificació de la rogalia y delmari de S. Genís, feta en presència del Il·lm. y R.^{sim} señor don Bernat de Berga, bisbe de Barcelona, y de moltes altres personas nobles, per los germans Arnau y Ramon de Agudells, testimonis per a dit effecte especialment citats y jurats, com en dita rogalia és de veurer.

Primer pues fonch esta casa de dits cavallers Ortas, y de estos señors y cavallers prengué infaliblement lo terme y parròchia de S. Genís lo apellido de Orta, nomenant-se comunment en temps antich lo terme de la Vall de Orta. Aprés fonch de tals Muntanyans, personas també nobles; aprés de N. Fiella; aprés de dona Gerònima Despes y Fiella; aprés en esta present centúria, Pere Pau Riba, mercader; aprés y al present és de Mariano Riba, fill de Joseph Riba, mercader.

Al temps que-s feu la certificacio de dita rogalia de la parrochial de S. Genís ere esta casa y heretat del delmari de dita iglésia de S. Genís, com resulta del tenor de dita rogalia y ho insinua axí la firma y presència de dit Guillem de Orta en lo acte de aquella.

Tenia esta casa en temps antich molts alous y censos, axí dints la parròquia com fora de ella; part dels quals té lo rector de la capella de S. Joan, y los demás lo possessor d'esta casa, vuy dit Mariano Riba, qui ha dissipat gran part de aquells.

Lo señor y possessor de esta casa té annexo, incorporat e vinculat, lo patronat de la rectoria de S. Joan de Orta, que és prerrogativa de molta auctoritat y conveniència per a los patrons, perquè si bé la dita rectoria no és molt pingüe en fruyts (valdrien ab tot, añadint los rectors maior diligència y cuydado, pasadas de tres-centas lliuras) té de altre part molta cosa fundada, axí dels patrons antichs com també dels Pere Pau Riba y de Balthazar Riba q.º, mestre de la Seca, y diuen que són més de cent ducats. No he vist los cabreus de dita rectoria.

Al present té esta casa las terras y possessions següents. Primo (comensant per la part de la creu de S. Joan) una pessa de terra de dos mujadas, poch més o manco ab algunas oliveras, la qual pocas vegadas se sembra. Affronta al orient ab la casa y terras de dit Riba; a mitxdie ab lo camí real que passa devant la dita creu; al ponent ab lo camí real que va al Call y puja a S. Cugat y Sardañola; a tremontana ab lo hort, forn de cals y casa del mateix Mariano Riba.

Ítem des de dita creu a la capella de S. Joan té altre pessa sobre lo camí vers la casa, que tindrà sinch quartas de terra, poch més o manco; per totas parts affronta ab honors de dit Mariano Riba, menos que a la part del mitxdie média lo camí real que va a la capella de S. Joan.

Més té altre pessa de terra campa de sis mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de Antoni Saladriga de S. Joan; a mitxdie, part ab lo parral de dit Riba, y part ab lo camí que va a la rectoria de S. Joan; al ponent ab lo camí que

des de S. Joan puja a casa de Ramon Mas, notari causídich; a tremontana ab terras de dit Ramon Mas, notari.

Ítem altre pessa campa ab moltes figueras, baix lo camí de S. Joan, que tindrà quatre o sinch mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab terras de la rectoria, y part ab una pessa de quatre mujadas del mateix Riba, que antes fonch de Francesc [N]uix [*]; a mitxdie ab lo camí real que de Orta puja a S. Joan; a ponent ab lo dit camí; a tremontana ab la gleva y casa de dit Riba mediant lo camí real de S. Joan.

[*] Nota. Lo dit Francesc Nuix (axí se apellidave) fonch amo del mas Salat, vuy de Pere Pau Galceran. Si la dita pessa de 4 mujadas no ere de pertinències de dit mas, ni alou de la casa de Orta o de la rectoria de S. Joan, lo delme y primícia se deu pagar a S. Genís. Se avrie de vèurer lo acte de la venda y escudriñar la spectància. Lo dit Nuix vivie en los años 1617. Veure en lo llibre vell dels comptes dels obrers y clavaris.

[*] Nota. Lo dit Francesc Nuix (axí se apellidave) fonch amo del mas Salat, vuy de Pere Pau Galceran. Si la dita pessa de 4 mujadas no ere de pertinències de dit mas, ni alou de la casa de Orta o de la rectoria de S. Joan, lo delme y primícia se deu pagar a S. Genís. Se avrie de vèurer lo acte de la venda y escudriñar la spectància. Lo dit Nuix vivie en los años 1617. Veure en lo llibre vell dels comptes dels obrers y clavaris.

Altre pessa té campa, de quatre mujadas, poch més o manco, que en temps pasat fonch de dit Francesch Nuix, que la vené a un dels Ribas. Affronta al orient, part ab terras del rector de S. Joan, y part ab vinya de Hermenegildo Grases; a mitxdie ab dit camí real que va a S. Joan; a ponent ab la pessa immediadament sobredita; y axí mateix a tremontana.

Altre pessa té nomenada las Carreronas, de tinguda set quartas, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de casa Càrcer, vuy Tamarit; a mitxdie ab dit camí real que puja a S. Joan; a ponent y tremontana ab dita viña de dit Grases.

Més té un hort de algunas tres quartas, poch més o manco, y per ésser tot clos no- posaran affrontacions.

Junt al dit hort té una viña de tinguda tres o quatre mujadas. Affronta per totas parts ab torrents, que diuen la circueyen.

També té altre viña de sinch quartas, poch més o manco, nomenada la viña de Claret. Affronta al orient ab viña de Joan Pau Lafont, vuy N. Maresch, casat ab la filla de dit Lafont; a mitxdie ab viña de casa Càrcer, vuy Tamarit; a ponent y tremontana ab viña y herm de Antoni Saladriga de S. Joan.

Més té altre viña de tinguda nou mujadas, poch més o manco; passa per lo mitx d'ella lo camí real de S. Iscle. Affronta al orient, part ab lo camí real que va a casa Sangenís y casa de Masdeu, y part ab un hermot de dit Riba; a mitxdie ab una viña y hermot de dit antoni Saladriga de S. Joan; a ponent, part ab bosch de don Felip Roger señor de la torre del Call, y part ab bosch de Pere Jaume Gausach, pagès; a tremontana, part ab dit Gausachs, y part ab honors de Masdeu.

Lo hermot de la affrontació del orient respecte d'esta sobredita viña serà de unas tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab dit Antoni Saladriga y part

ab dit Sangenís vuy Sala; a mitxdie ab dit Saladriga; a ponent ab lo mateix Saladriga; a tremontana ab la sobredita viña de nou mujadas.

De dita viña de nou mujadas, tinch entés de Miquel Ferrer àlies Piñarro, masover de la casa del doctor Mariano Boffurull, antes de don Jaume Camps, y és home vell de la parròquia, que la terra de dita viña, o molta part d'ella, ere de la dita casa de Boffurull, y essent axí, lo delme y primícia tocarie al rector de S. Genís. Se aurie de vèurer lo acte de la venda.

(f. 62) **N.º 40. Casa de Hugo de Sanioan, àlies Alzina**⁷⁴

Esta casa està casi a las espalles de la de Grases, que-s segueix en lo n.º 41, y de part dallà del camí que del Call baixa a la carniceria y plassa de Orta. Primer fonch lo mas Romeu; après de Joan Ribot; après de Pere Ribot; après de m.º N. Alzina; après de Jaume Casapera, menor de dies, pagès, qui la assensà; ara y al present del señor Hugo de Santjoan y Alzina, cavaller.⁷⁵

(f. 64) **N.º 41. Casa de Hermenegildo Grases, mercader** [Anotació posterior:]
Vui Fontaner [can Fontaner o can Blai]

Esta casa se troba en lo camí real que de la torre del Call se baixa a la plassa de Orta, a la mà dreita de dit camí, un tant apartada d'ell. Primer fonch y se nomenà lo mas Çabufagal, un dels nou masos assignats (en la sentència arbitral de Ferrario de Lauro feta en los anys de 1260) a favor de la capella de S. Joan de Orta; après lo mas Nadal; après fonch de Narcís Descoll; après de N. Armengol; après de m.º Pau Solanes; après de Enrich Solanes; après de m.º Resplans; après de Pere Oller; après de Joseph Boffurull; après del canonge Gerònim Francolí; après y al present de dit Hermenegildo Grases, mercader, en los anys 1681. [Anotació posterior:] Vui Fontaner.

En la gleva d'esta casa se comprén lo hort, algunas pessas de viña y altres terras campas, que tot és iunt y contiguo a dita casa.

1.- Lo hort tindrà entre tot (comprés un tros de secar) tres mujadas y mija basants. Afronta al orient ab la matexa casa gran de Grases, y part ab algunas viñas d'ell mateix; a mitxdie, part ab la casa petita de dit Grases, y part ab terras de Francisco Marí, antes de doña Marianna Torme; a ponent ab la Riera Nova de Orta; a

74. El plànol de Mateu Puig de 1782 no la dibuixa, però deu correspondre a la propietat de Josep Oriola de Ripoll. Es podria tractar de la casa de la parcel·la B-15 del plànol de 1861.

75. El text corresponent a 1634 (f. 7) diu: "Dit Ribot té 4 mujades de terra campas que-s sembra cada any, y dos mujades de vinya, tot ab una gleva junt a sa casa ab moltes oliveres, etc. Afronta a sol ixent ab Pau Mariner de la Devallada. A mixjorn ab lo camí que va del Call a la plassa de Orta. A ponent ab Guillem Ferrer. A tremuntana ab una pessa del matex Ribot qu-és alou de S. Joan, y ab m.º Càrcer, y ab m.º Dot. 6 mujades. [Nota de fra Bruniquer al marge:] Totas estas terras en lo any 1682 són campas, y no són sinó sinch mujadas y tres quartes. Lo alou de S. Joan són las 3 quartes. Diu Ribó que son amo paga 1 lliura 20 sous a la Seu y que és per delme reduït, però assó se deu vèurer y entèndrer millor."

tremontana, part ab terras de Pere Aroles, antes Josa, part ab la dita riera, y part ab viñas del mateix Grases. Adverteix-se que dints las parets del dit hort se troba mija mujada llarga de las terras que, antes de unir-se en temps del canonge Francolí, eren de la casa petita que vuy és també de dit Grases. Aquest tros de terra està situat al mitxdie respecte de dit hort, y té algunas oliveras y altres arbres; ab que lo dit hort conté al present quatre mujadas llargas de terra.

2.- De par dallà del dit hort, vers ponent, pasada la dita Riera Nova, se troba una pessa de terra campa, de tinguda una quarta, poch més o manco. Affronta al orient ab lo dit hort, mediant la dita riera; a mitxdie ab una viña de dit Francisco Marí, antes Torme; a ponent ab terras de dit Pere Aroles; a tremontana ab dit Aroles.

3.- Ítem té altre pessa de terra de part dallà de la dita riera, vers ponent, que tindrà una quarta, poch més o manco. Affronta al orient ab viñas de dit Grases, mediant dita riera; a mitxdie ab una pessa de dit Pere Aroles, nomenada lo Cañar; a ponent ab altre pessa de dit Aroles, que té molts roures; a tremontana, part ab terras de la señora Fontana, y part ab lo Maset del doctor Mariano Boffurull.

4.- Ítem té altre pessa de terra viña plantada, que serà de dotze a catorse mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab una viña de Agustí Mariner de la Devallada; a mitxdie ab la casa petita y terras de dit Grases, antes N. Henrich y antes Desllavis; a ponent, part ab terras de dita señora Fontana, y part ab terras que són iunt la creu de Sant Joan; a tremontana ab lo camí real que de la plassa puja al Call.

5.- Més té altra pessa campa de mija mujada més que manco, cituada a la dreta, qui entra a la casa de dit Grases. Affronta al orient ab viña y entriats de dit Grases; a mitxdie ab terras de la dita casa petita de dit Grases, antes N. Enrich; a ponent ab viñas de dit Grases que són contra del barri; a tremontana ab les matexas viñas de dit Grases.

6.- Ítem té altre pessa campa de catorse a quinze cortans sembradura. Affronta al orient, mitxdie y ponent ab viñas de dit Grases; a tremontana ab dit camí real.

7.- Altra pessa viña plantada de part dallà y sobre dit camí real; tindrà dos mujadas y mija, poch més o manco. Affronta al orient ab la pessa campa de Mariano Riba nomenada las Carreronas; a mitxdie ab lo dit camí real; a ponent ab terras campas de dit Riba; a tremontana ab un hermot de casa Tamarit y Càrcer.

8.- Ítem té altre pessa de viña nomenada la viña d'en Sitjar; tindrà tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab terras de dit Sitjar; a mitxdie ab uns entriats

Fotografia de la creu d'Horta,
pels germans Roig, 1919.
ANC: fons Albert Bastardes,
ANC1-1360-N-4633.

de altra casa de dit Grases, que ans fonch d'en Mariner del Coll; a ponent ab terras de dit Grases mediant lo camí que va al coll de Portell; a tremontana, part ab terras de don Joan Descallar, antres Bertrola, y part ab viña de dit Grases, antes Joseph Matheu, mestre fuster, y antes N. Porraça de S. Andreu, y part ab honors de Joan Ferrer de la Plassa, nomenat de S. Joan.

9.- Té també una pessa de bosch iunt a S. Ciprià, de quatre a sinch mujadas, poch més o manco. Afronta al orient ab bosch y viña dels pares de S. Francisco de Paula de Barcelona; a mitxdie ab lo camí real que va a S. Ciprià; a ponent ab bosch de la senyora Fontana; a tremontana ab bosch de don Felip Roger y Vallseca, señor de la torre del Call. [Al marge:] Esta és alou de Vallseca.

(f. 66) **N.º 42. Casa petita de dit Grases** [ca n'Enrich, unit a can Fontaner]

Esta casa està molt prop de la sobre dita casa de Hermenegildo Grases en n.º 41, situada a la part del mitxdie. Primer fonch y se nomenave lo mas Oliver; après d'en Romeu; après de Franci Canet; après de Joan Canet; après de la señora Eleonor Desllavis;⁷⁶ après de N. Henrich, brodador, ciutadà de Barcelona; après del dit canonge Gerònim Francolí; ara y al present en los anys 1682 és de dit Grases.

En una nota he trobat que en los anys de 1540 a 1550 edificà esta casa un tal Canet.⁷⁷

(f. 67) **N.º 43. Casa de dona Marianna Mari, àlies Torme** [can Tarrida]

Las notícias de esta casa són molt pocas; judico que la causa de no haver-las procuradas nostres antecessors consisteix que en ella (sobre ésser en y dints los límits del terme y parròchia de S. Genís de Agudells àlies de Orta) lo vicari de S. Andreu hi ministra los sacraments de temps antich ençà. Tampoch trobo notat per quina rahó no los hi ministra lo de S. Genís. Pot ésser per algun defecte en temps de peste y contagi, però ni de una cosa ni altre se té notícia segura.

Ab tot, no obstant lo referit, lo dret de primícia sempre apar haurie de tocar al rector de S. Genís, per trobar-se las terras de dita casa en y dints son delmari.

Per altre part he entés, axí confusament y sens bastant fonament, que esta casa serie lo alou de S. Pere de Vich que diu la rodalia en lo n.º 21.⁷⁸ Per a certificar-se enterament de la pretesa exempció de dècima (no se sab la agen pagada) serie acertat citar als possessors a cabrevar la dècima, y axí se veurà certament si o no és

76. Eleonor Desllanes, segons les notes de 1627.

77. El text corresponent a 1634 (f. 8v) diu: "Dit Canet té un tros de terra de dos mujades que-s sembra cada any, y una mujada de vinya, tot en una gleva junt a sa casa, ab moltes oliveres, etc. Afronta a sol ixent ab lo camí. A mixjorn y ponent ab la riera. A tremuntana ab Enric Solanes metge, que ara és la Sra. Ollera y ans ere de m.º Resplans. 3 mujades. [Al marge:] Està tota en alou de la comptessa de Benavent."

78. En realitat núm. 20.

franca la dita casa y las terras, y notar-ho per a sempre.

Sols he trobat amos d'esta casa a una senyora dona Genebra Torme; a dona Mariana Bonet y Torme, viuda relictada de Nicolau Bonet, qui morí desgraciadament; y a dona Marianna Marí y Genovés, neboda de dita dona Marianna Bonet y Torme; la qual dona Marianna Marí posseheix al present, en los anys 1681 y de atràs, dita casa.

Casa provincial de Caritat d'Horta,
antiga can Tarrida, ca. 1910.
ANC, fons Brangulí: ANC1-42-N-5980.

(f. 69) **N.º 44. Casa de la Sra. Fontana, viuda** [can Patiné]

Esta casa se troba a sol hixent respecte de la de S. Francisco de Paula de Barcelona. Primer fonch y se nomenave lo mas Grau; après lo mas Ardench; après fonch de Barthomeu Romaguera, mercader; après de Pau Bertran, notari de Palafolls, bisbat de Gerona (consta ab acte rebut per m.º Joan Capes, vicari de S. Genís, als 12 de juliol 1627) [*]; après de Pere Calçada, pagès, qui casà ab una filla de dit Bertran nomenada Isabel, la qual dexà a dit Pere Calçada son marit tot lo dret que li tocave en dita casa y heretat; après fonch de ... Fontana, apotecari, ciutadà de Barcelona, habitant en lo carrer nomenat la Riera de S. Joan al cantó que gira al carrer de S. Pere Més Baix; vuy al present és de la senyora Fontana, viuda relictada de dit apotecari, y de son fill.

[*] També se ha de notar en esta casa que en lo dit any 1627 ere de Honofre Just, notari, qui casà ab Elisabet Bertran; consta en dit acte.

Lo pare fra Joan Munts de nostre monastir dexà notat que esta heretat està en alou de la torre y casa de Orta y que fa de cens .... Si tota la heretat és de alou de dita torre, las dècimas y primícias tocan al rector de S. Joan en virtut de las referidas concòrdias. Però per a maior seguretat haurie lo nostre monastir de fer una cabrevació universal de dècimas en totas las casas de la parròquia, per a assegurar-se en quinas casas y pessas de terras li specta lo dret de dècima y primícia, perquè apar no ésser versemblant que totas las terras d'esta casa sien en alou de la de Orta.

Los sacraments, salpàs y enterros d'esta casa los ha sempre administrats lo rector o vicari de S. Genís.

(f. 71) **N.º 45. Casa del pubill N. Arolas, àlies Iosa** [can Travi Vell]

Troba's esta vers mitxdie respecte de la dita de Fontana, mediant lo camí que va a la capella de S. Joan. Primer fonch (continuaré las notas ara de present, que dexaren nostre antecessors, y després posaré la dificultat que tinch sobre esta casa y heretat). Primer fonch lo mas de ipsa Riaria, que diuen y narran las ia referidas concòrdias

entre S. Genís y S. Joan; après fonch d'en N. Erige; après de m.º N. Guialtru; après de la señora N. Dalmau; après de Llätzer Ortells; après de dona Rafela Josa y de sos successors; après de Pere Arolas, y al present del pubill N. Arolas, fill del dit Pere.

Sobre lo delme de esta casa y heretat, que fins al present lo ha rebut y col·lectat lo rector de S. Joan, tinch molta dificultat, perquè si bé en las notas de nostres antecessors se diu y refereix, com està dit, que esta casa ere lo mas de Ipsa Riaria y, per consegüent, en virtut de las ditas concòrdias eo sentèncias arbitrals, tocarie la dècima y primícia al dit rector de S. Joan, ab tot apar que lo convent té sobrada rahó de pledejar-lo per la causa y rahó següent.

En lo acte de la venda eo stabliment que de dita casa y heretat feren dona Marina de Josa, viuda, y don Guillem de Josa, son fill, a favor de Pere Aroles, pagès, en poder de Pere Pau Vives, notari públich de Barcelona, en 26 de maig 1665 (vuy té las scripturas N. Güell, notari públic de Barcelona, qui està en la casa de dit Vives en lo carrer dels Mercaders) se diu que venen eo stablexen tota aquella casa y heretat nomenada lo mas Pipó àlies Eriga, per lo que no essent esta casa y heretat lo mas Riaria, no pot tocar lo delme ni primícia al dit rector de S. Joan, sinó al de S. Genís per trobar-se en son delmari, si no fos cas que tota la dita heretat estigués en alou, o de S. Joan o de la casa de Orta, conforme disposan las concòrdias, ab que la investigació del mas de ipsa Riaria toca al dit rector de S. Joan y no a nostre convent com a rector de S. Genís.

Lo pare fra Joan Munts, en sas notas que estan continuadas de sa lletra en lo cabreu de S. Genís, scrit per lo pare fra N. Soronat, diu que esta casa té una gleva de terra que està en alou de N^a Sra. del Coll, y que en lo llevador dels delmes de S. Genís se troba que esta casa pagave al rector de S. Genís.

Però, en tot cas, se deu demanar lo delme del alou del Coll, perquè los de dita capella nunca han tingut títol algú per a col·lectar dècimas en y dints la parròchia de S. Genís, com fins assí se experimenta ab las moltas causas que nostre monastir los ha guanyat, sens que may hagen mostrat títol algú real per a ditas dècimas.

(f. 73) N.º 46. Casa de Pere Pau Galceran, blanquer [can Brasó]

Esta casa se continua després de la de Pere Aroles àlies Josa, inseguint lo orde proposat; y se troba cituada vers mitxdie respecte de la de S. Francisco de Paula de Barcelona y de la de Joseph Duran, mercader.

Primer fonch y se nomenà lo mas de N. Salat; y en eixa conformitat, en vitut de las referidas concòrdias, és un dels nou masos assignats a favor del rector de la capella de S. Joan de Orta, hont reb y deu rèbrer delme y primícia. Après (advertesch que

en los capbreus de la comptessa de Villa Verde se apellidave esta casa lo mas d'en Riba de Munt; la casa gran de Rossell, lo mas d'en Riba del Mitx; y la casa petita de dit Rossell se nomenave Riba de Baix) de Guillem Ferrer, casat ab la última hereva dels Salats; après de Narcís Cardona; après de Simeon Nuix; après de Maria Ferrer y Nuix, muller de Joseph Ferrer, mestre fuster, ciutadà de Barcelona, filla de Francesch Nuix, mestre çabater de Barcelona, y de Elisabeth, còniuges, qui vené la dita casa y heretat a Pau Galceran, mestre çabater de Barcelona, pare del sobredit Pere Pau Galceran, com consta ab acte rebut en poder de Rafel Joan Cellerés, notari públic de Barcelona, als deset de nohembre MDCXXXIII.

És en alou esta casa de la torre de Vallseca, y fa de cens per S. Joan de juny quinse sous, y per Nadal altres quinse sous; consta per confessió feta a don Gerònim de Argensola, usufructuari, y a dona Montserrat Argensola Blanes y Vallseca, aleshores propietària (vuy és don Felip Roger y Vallseca) per Barthomeu Nuix, calceter, al primer de dezembre MDLXXXII, en poder de Gerònim Ollers, notari de Barcelona. Estos dos actes se tròban exhibits en lo procés entre S. Genís y S. Joan de Orta, actuat en la Cort Ecclesiàstica de Barcelona, notari m.^o Joseph Peres, prevere.

Té esta casa en sa heretat diversas pessas de terra. Así continu[a]ré las que antigament no foren del dit mas Salat (en las quals sols té delme y primícia lo rector de S. Joan) sinó que després, per lo temps, foren añadidas a dita heretat per diversas causas y rahons. [Al marge:] Nota. Lo delme y primícia de las pessas y terras següents toca y specta al rector de S. Genís.

1.- Primo té una pessa de entriats, ab tiras que se semblan cada any; tindrà ... mujada, poch més o manco; y és en alou de la comptessa de Villa Verde. Affronta al orient y mitxdie ab honors del doctor Miquel Joan Rossell, ciutadà honrat de Barcelona, mediant un caminet missader; a ponent ab lo camí real que baxa a Barcelona; a tremontana ab altre pessa de entriats pròpria del mas Salat.

2.- Ítem altre pessa de alguns nou cortans sembradura, poch més o manco, situada devant la porta de esta casa de dit Galceran, que està també en alou de dita comptessa.

3.- Ítem altre pessa de terra campa de tinguda dos mujadas, poch més o manco, alou de Ntra. Sra. del Coll, com refereix lo sobredit acte de venda fet en los anys de 1643. Affronta al orient y mitxdie ab honors del dit mas Salat; a ponent ab honors dels pubills Roger y Pont, mediant un camí missader; a tremontana, part ab honors de Joseph Duran, mercader, y part ab terras dels pares de S. Francisco de Paula de Barcelona. [Al marge:] Esta pessa fa de cens al Coll un cortà oli y una gallina.

4.- Ítem altre pessa de terra, que lo dit acte de venda de 1643 diu y narra que és franca en alou, part herma y part viña plantada, de tinguda onse mujadas, poch més o manco, situada prop S. Genís. Un trosset de viña d'esta pessa està devall del camí missader. Affronta al orient, part ab la viña de don Joseph Meca y Cassador y ab la artiga de nostre monastir que antes ere una pineda, y part ab una pineda de dit

Can Brasó, fotografia d'Emili Reguart, 1954.
AMDHG: reg. 0242.

doctor Miquel Joan Rossell; a mitxdie, part ab dit Meca y Cassador, mediant un gran torrent, y part ab terras de Dimas Çafont y de Malla, ciutadà honrat de Barcelona; a ponent, part ab terras de dit Çafont, y part ab un hermot de Francesch Mariner de S. Genís; a tremontana, part ab bosch de don Felip Roger y de Vallseca, y part ab honors de dits pubills Roger y Pont.

En las pessas dels n.ºs 1, 2 y 4 està nostre monastir, com a rector de S. Genís, en real y actual possessió de rèbrer dècima dels fruyts que-s cullen en aquellas, axí en grans com en veremas. En la de n.º 3 resto per ara indiferent, però esta ha de igualar-se ab los demés alous de la capella de Ntra. Señora del Coll, com allí se'n fasa expressa menció de tots los que són dints los límits y rogalia de la parroquial de S. Genís; y si bé los rectors de dita capella de S. Joan, en la referida causa, an pretés que nostre monastir rebie los delmes de dit mas Salat, y que per consegüent se avie contrafet a la última concòrdia, y per consegüent en la pena de cent àureos, ab tot no han provat que las ditas terras fossen *ab antiquo, et ante dictam concordiam*, del dit mas Salat. E axí mateix deuen ditas pessas pagar primícia com las demés de la rogalia de S. Genís.

5.- Més té esta casa una pessa de bosch devant la hermita de S. Ciprià, de tinguda vuit mujadas de terra, poch més o manco; y la referida venda feta en lo any 1643 diu que és franca en alou, y per consegüent inferesch no ésser del dit mas Salat, pues tot està en alou de la torre de Vallseca, sinó que és *aliunde quesita*; quant per lo temps se conreàs dita pessa, deu axí mateix pagar dècima y primícia al rector de S. Genís. Affronta al orient, part ab honors del dit don Felip Roger y Vallseca, y part ab honors de Pere Feliu, pagès de S. Andreu de Palomar; a mitxdie, part ab lo dit Roger y Vallseca, y part ab honors de la señora Fontana, viuda de ... Fontana, apotecari de Barcelona; a ponent, part ab honors de Pere Jaume Gausach, pagès de S. Genís, y part ab honors dels pares de S. Francisco de Paula; a tremontana, ab honors de dit Pere Jaume Gausachs.

(f. 74) Tenie també esta casa y heretat una pessa de terra campa de tinguda quatre mujadas, que la vené N. Nuix a N. Riba, amo y señor de la casa de Orta; allí se fa menció de las suas affrontacions y demés cosas que sobre ella se devien notar.

(f. 75) **N.º 47. Casa gran del doctor Miquel Ioan Rossell** [can Rossell]

Esta casa està vers mitxdie respecte de la casa de dit Galceran. Primer fonch de Bernat Riba d'Amunt, axí que la nota y parèntesis de la casa de dit Galceran no val per ella, sinó per esta; après de Antoni Balle; après de Francina Balle, filla y hereva de dit Antoni, la qual casà ab Simeon Cuyàs, nomenat de la Quadra, de la parroquia

de Sardañola, y de aquí se nomenà esta casa, casa d'en Cuyàs. Del dit Simeon Cuyàs y de dita Francina Cuyàs y Balle fonch fill lo dit Pere Cuyàs, qui casà ab Rafaela Saladriga, y dels dos nasqué Joan Cuyàs; lo qual prencert, per disposició sua de dit Joan, restà señora y maiora la dita Rafela sa mare. Aprés de Pere Cuyàs y del seus; aprés del doctor Pere Joan Rossell, ciutadà honrat de Barcelona, y al present de son fill lo doctor Miquel Joan Rossell.

Lo sobredit Joan Cuyàs (com consta del seu testament, que feu y ferma en sa casa el primer de desembre de MDCXXVI, en poder del pare fra Gerònim de Salbà, religiós sacerdot de nostre monastir) fonch casat dos vegades. La primera ab Lleonor Sayol de Alella, de la qual tingué un fill nomenat Antoni Cuyàs; la segona casà ab Maria Coll, de la qual tingué quatre fillas. En lo dit testament fa hereu a son fill Antoni, ab pacte y condició que si té fill que arriben a edat de fer testament pugua disposar *tantum* entre ells; altrament crida a Bàrbera y a las demás fillas suas y de Maria Coll.

Dit Antoni Cuyàs, fill de Joan, sens aténdrer a que tenie un fill de la primera muller, nomenat Antoni, que vuy en los años 1682 viu y té fill, lo qual estave expressament cridat per lo dit Joan, son avi, en dit testament; sens aténdrer al vincle ni altre cosa alguna, en set de octubre mil sis-cents trenta-y-set vené las dos heretats per preu de 1.650 lliures al doctor Pere Joan Rossell, de la Audiència de França que fonch després dels anys 1640, y vui és del dit doctor Miquel Joan Rossell, son fill.

1.- Las terras de esta casa y heretat són las següents. Primo una pessa de terra campa nomenada la Plana, de tinguda deu mujadas, poch més o manco (en esta pessa se comprenen las tiras que vers orient són prop casa de Pere Aroles q.º, pagès, antes Josa). Afronta al orient, part ab terras de la Sra. N. Fontana, y part ab dit Aroles; a mitxdie ab dit Aroles; a ponent ab la era y casa de dit Rossell; a tremontana ab los entriats de dit Galceran, mediant lo camí que de casa dit Galceran va a casa de Arolas, Fontana y a St. Joan.

2.- Ítem té una pessa nomenada lo Hort, de tinguda tres quartas, poch més o manco. Afronta al orient ab la dita Plana, mediant lo camí real; a mitxdie ab terras de la Caseta de Baix de dit Rossell; a ponent, part ab la fexa nomenada lo Cañar, y part ab la viña gran de dita casa (que-s descriurà en n.º 4) mediant un marge; a tremontana ab terras de la mateixa casa de dit doctor Miquel Joan Rossell.

3.- Ítem té quatre fexas: la una se nomena del Cañar, las altres dos se nomenan de las Oliveras y són al capdevall de la viña, la altres és devant casa de dit Galceran y confronta ab lo torrent. Tindran estas quatre fexas, que totas són de conreu, unas

Fotografia de Carles Capdevila, 1966.
AMDHG: reg. 0541.

tres quartas de terra, poch més o manco. Affronta al orient ab la matexa casa de dit Rossell; a mitxdie ab las margenadas de la viña gran; a ponent ab dita viña; a tremontana ab terras de dit Galceran.

4.- Ítem una pessa de viña plantada, que té faldas vers mitxdie y tremontana. Vers ponent té una mujada de hermot, poch més o manco, que antes ere també viña plantada. Tindrà tota esta pessa sis mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab las tres fexas primeras designadas en n.º 3; a mitxdie ab hermits de la casa petita de dit Rossell, mediant un torrent; a ponent ab la artiga nova de nostre convent, antes del Ardiaca; a tremontana, part ab viña de Roger antes Pont, y part ab de dit Galceran, mediant un camí.

5.- Té últimament al present esta casa una pessa boscosa plantada de pins, de tinguda tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab los hermits de la altre casa petita de dit Rossell, que antes fonch de Antoni Cuyàs maior, y molt abans de m.º N. Rams, y part ab la viña de ell mateix, designada en n.º 4; a mitxdie ab una pessa de nostre convent nomenada la Gombau, mediant un torrent; a ponent ab una pessa de dit Pere Pau Galceran, que en part té alguns fins, y en part és viña; a tremontana ab la artiga nova de nostre convent, pessa de la Torre, antes del Ardiaca.

La dita Francina Cuyàs y Balle, viuda relictà de Simeon Cuyàs de la Quadra de Sardañola, y mare de Pere Cuyàs, en tres de nohembre de MDLVIII, en poder de Joan Monjo, notari públic de Barcelona, confessà al pare fra Artaldo de Claramunt, profés y prior de nostre monastir, dècima dels fruyts de pa i vi de tota sa heretat, y un poll eo pollastre per la festa de S. Joan de juny. Y lo pare fra Joan Aguiló, procurador, protestà lo dret de primícia. Esta confessió se troba auctèntica en lo quadern de las confessions de S. Genís, foleo undècimo.

(f. 77) N.º 48. Casa petita de dit senyor Rossell

Esta casa y sa heretat, situada entre ponent y mitxdie de la gran de dit Rossell, y a la part de tremontana respecte de la torre de nostre monastir, antes nomenada del Ardiaca Alentorn; la qual primer fonch de N. Çabater, après de N. Bosch, après de m.º Francisco Rams, après de Pere Cuyàs (qui la comprà dels dits Rams) y de sos successors,⁷⁹ après del doctor Pere Joan Rossell, qui la comprà de Antoni Cuyàs en los anys 1637, als set de octubre, acte en poder de Pere Pau Vives, vuy N. Güell. Des del citi de Barcelona està esta casa dirruyda y desabitada.

Nicolau Rams⁸⁰ tenie iunt a sa casa en son temps una pessa de terra campa de tinguda quatre mujadas, poch més o manco, que se sembrave cada any. Affronta al orient y mitxdie ab terras de nostra torre, antes de la Sra. comptessa de Benavent; a ponent y tremontana ab honors de Pere Cuyàs, vuy casa gran de dit Rossell.

79. En les notes de 1627 és anomenada la Caseta d'en Cuyàs.

80. En les notes de 1634 figura Nicolaua Rams (f. 6).

Ítem tenie una viña de dos mujadas, y iunt a ella una mujada de bosch. Affronta al orient ab dit Pere Cuyàs; a mitxdie y ponent ab honors de dita comptessa, vuy nostre monastir; a tremontana ab honors de Bartholomeu Gilabert, vuy los pubills Roger y Pont.

Francisco Rams, señor d'esta casa y heretat, en los años de 1545 mil sinch-cents coranta-sinch, pretengué no devia pagar dècima dels fruyts d'esta heretat, al·legant que la tenia reduïda y per ella pagave tres sous y nou diners. Però als vint-y-sis de setembre de mil sinch-cents coranta-sinch fonch condemnat a pagar dita dècima per lo Il·lm. y Rev.^m señor don Joan de Cardona, bisbe de Barcelona. Esta sentència verbal se troba auctèntica en nostre arxiu en lo calaix XXV ab señal de Ram. n.º 24.

(f. 79) **N.º 49. Casa de St. Gerònim de Vall de Ebron** [Torre Jussana]⁸¹

Antigament se nomenave esta casa la Torre Iusana de Orta, una de las tres principals que y avie en dita parròchia. Y si bé per lo títol de Iusana porie ésser provocat a ponderar-la a principalíssima, però sempre és més acertat quedar-se en lo puesto inferior, inseguint lo concell del Evangeli. Primer fonch de mossèn Joan de Torralba (no usaven aleshores lo appellido de don) qui tingué una filla nomenada Antònia que casà ab m.º Joan Çabastida, la qual dexà en son testament quatre-centes lliuras en propietat y vint lliuras de pensió per misses y aniversaris celebradors en nostre monastir de Vall de Ebron; après fonch dels successors de dit Çabastida, après de N. Hostalrich; après de dona Guiomar de Moncada y Gralla, filla menor de m.º N. Gralla, que casà ab don Francesch de Moncada, compte, y aper,⁸² per lo rey Felip Segon, marquès de Aitona.

Esta señora, dona Guiomar de Moncada y Gralla, tingué sobr[e] esta torre y altres béns un plet ab dona Gerònima de Súñiga y Gralla, sa germana maior, filla també de dit m.º Gralla. Y com la dita dona Gerònima perdés lo plet (encara que casada ab don Lluys de Súñiga y Requesens, comanador maior de Castella de la orde de Santiago) sa germana dona Guiomar li donà esta torre; a la qual succehí dona Mencia de Çúñiga y Requesens, per mort de son germà don N. de Çúñiga.

La dita señora dona Mencia casà en primeres núbcies ab don N. Faxardo, marquès de los Veles, en lo regne de Múrcia; del qual casament tingué un fill, don N. Faxardo, marquès de los Vélez.

En segones núbcies casà esta señora ab don M. de Pimentel, compte de Benavent, del qual tingué dotze fills, lo maior dels quals se nomenà don Joan de Çúñiga, marquès del Villar. Després, per lo temps, esta dita señora dona Mencia Pimentel

81. El significat de jussà (inferior) era clar per al redactor de les notes de 1627, perquè parla directament de la Torre Baixa de Orta. En l'exposició *Frases, pagesos y senyors. Les masies de la Vall d'Hebron*, Juli Fontoba i Albert Caballero han aportat força noves dades històriques sobre aquesta torre.

82. Suposem que vol dir après (després).

y Çúñiga vené esta torre ab sas terras a m.º Miquel Lluell, mercader, ciutadà de Barcelona, lo qual morí en los anys 1602, poch més o manco; y per lo molt que restà divent a la Ciutat y a la Deputació li foren presos tots sos béns; y esta torre restà y tocà a la dita Deputació per sos crèdits. E posada al encant fonch lliurada (després de alguns debats ab nostre monastir) a don Honofre de Alentorn, ardiaca de Benasch en la Seu de Lleyda. Fonch hereu del dit ardiaca, don Alexandro de Alentorn y son fill don Diego de Alentorn; en los anys 1627, vehent los molts mals que feye la dita casa y heretat, la cedí a favor dels acrehedors. E en los anys 1643 nostre monastir la comprà en lo encant públich, venent-se a instància dels deputats y demés acrehedors.

Sobre la dècima de esta heretat nostre monastir obtingué sentència en la R. A. en los anys de 1483, en què la Sra. Catharina Çabastida, viude de Joan de Çabastida, y sos fills, foren condemnats a pagar-la de pa, vi, lli y altres cosas decimals.

(f. 81) **N.º 50. Casa de Pere Jaume Gausachs, pagès** [can Milà o Granja Vella]

Esta casa se troba y està edificada al devant de la atrás dita de nostre monastir vers mitxdie, mediant lo camí real que des de la iglésia de S. Genís baxa a la plassa de Orta. Y també se tròban entre mitx algunas terras, al present campas. La porta de dita casa mira axí mateix al mitxdie. Primer se nomenave lo mas d'en Soler; après fonch de Genís Gausachs y de sos successors fins al present.

1.- Las trerras d'esta casa y heretat són las següents. Primo, detràs de la casa vers tramontana, té una pessa de terra campa que tindrà tres quartas, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de Isidro Mas, pagès, antes Balthazar Riba, y antes Lluyes Alemany; a mitxdie ab honors y ab la casa del mateix Gausachs; a ponent ab una viña de nostre monastir, nomenada la Viña del Pare Thomàs; a t[r]emontana ab una pessa campa de dit nostre monastir, que està contigua.

2.- La demés gleva de la casa (sens arribar al torrent) tindrà sinch quartas de terra, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de dit Isidro Mas; a mitxdie ab lo torrent del mateix Gausachs; a ponent, part ab honors de dit Gausachs, que poch antes ere terra de dit Isidro Mas, y part ab honors de nostre monastir; a tremontana, part ab terras de dit nostre monastir, y part ab la pessa designada en lo precedent n.º 1.

3.- Lo torrent de dit Gausachs tindrà de sinch quartas de terra, poch més o manco. Affronta al orient ab dit Isidro Mas en un tros de terra de una mujada, poch més o manco, que dit Gausachs (de qui antes era) cambià en los anys 1680 ab dit Mas, per aquell tros de terra de què se ha fet menció en la affrontació del ponent de la pessa designada en n.º 2; a mitxdie ab honors de dit Gausachs nomenat la Plana, mediant un gran marge; a ponent ab terra campa de don Joseph Meca y Cassador; a tremontana, part ab honors de Dimas Çafont, part ab dit Meca, y part ab honors de nostre monastir de Vall de Ebron.

4.- Ítem té altre pessa de terra campa nomenada la Plana, que tindrà una mujada y mija, poch més o manco. Està dita pessa sobre lo dit torrent, mediant lo dit marge. Affronta al orient ab una viña del mateix Gausachs; a mitxdie, part ab terra campa de dit Gausachs, y part ab honors de Joseph Matheu, mestre fuster, que antes eren de Francesch Mariner de S. Genís, pagès; a ponent ab honors de dit Meca y Cassador; a tremontana ab lo torrent de dit Gausachs mediant lo dit marge gran.

5.- De part dallà de dita Plana té dit Gausachs dos fexas, que entre las dos tindran mija mujada de terra, poch més o manco. Affronta al orient ab bosch d'ell mateix; a mitxdie ab dit bosch; a ponent ab honors de dit Joseph Matheu; a t[r]emontana, part ab la dita Plana del mateix Gausachs, mediant lo ia referit marge gran.

6.- Més amunt, vers mitxdie, té una pessa de bosch de quatre mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab dit Isidro Mas, y part ab una viña de Balthazar Riba, ciutadà honrat de Barcelona, que antes era de Lluys Alemany, pagès, amo de la casa de dit Mas; al mitxdie, part ab dit Mas, antes Riba, y antes dit Alemany, y part ab Joan Ferrer de la Plassa en terras de la Torre Roja; a ponent ab honors de dit Meca y Cassador; a tremontana, part al dit Joseph Matheu, mestre fuster, y part ab terras del mateix Gausachs.

7.- A la part de S. Ciprià té dit Gausachs una pessa de bosch de tinguda vint-y-sinch mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab honors de don Felip Roger y Vallseca, part ab Pere Feliu de S. Andreu, y part ab bosch de la atrás dita señora N. Fontana, viuda; a mitxdie ab bosch de Pere Pau Galceran, mestre blanquer, ciutadà de Barcelona; a ponent ab bosch de dit Meca y Cassador; a tremontana, ab bosch de don Jaume Magarola, y part ab bosch de Andreu Rius i Vallhonesta.

8.- Ítem té altre pessa de bosch de dos mujadas, poch més o manco, iunt lo torrent d'en Moncau. Affronta al orient ab honors de la señora Clara Masdeu y Pla, viuda; a mitxdie, part ab vinya de Mariano Riba, y part ab bosch de dit Roger y Vallseca; a ponent ab bosch de dit Rius y Vallhonesta, mediant lo dit torrent d'en Moncau; a tremontana, part ab dit Andreu Rius y Vallhonesta, y part ab bosch de Narcís Ferrer de S. Andreu.

(f. 83) **N.º 51. Casa de Isidro Mas, pagès [a la Clota]**

Esta casa se troba edificada vers mitxdie de la Torre Jusana de Orta, y al orient respecte de la casa de dit Pere Jaume Gausachs, pagès. Primer fonch y se nomenà lo mas d'en N. Roig. Aprés fonch de uns pagesos nomenats Alemanys, lo últim dels quals fonch Lluys Alemany; aprés fonch de Balthazar Riba, mestre de la Seca, ciutadà honrat de Barcelona; ara y al present és de dit Isidro Mas, pagès, en virtut de establiment a ell fet per dit Riba als ... de mil sis-cents setanta-y-quatre, en poder de Pere Pau Vives, notari públich de Barcelona.

1.- Té esta casa las pessas y propietats següents. Primo, tras de la casa, una pessa campa de dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab lo camp

nomenat de las Figueras de la Torre Jusana de nostre monastir, y part ab la casa y terras de dit Isidro Mas; a mitxdie ab lo forn de cal de dita casa, mediant un caminet que va a la casa de Pere Jaume Gausachs, vehí; al ponent, part ab honors de dit Gausachs, y part ab honors de dit monastir; a tremontana ab terras de dit monastir.

2.- Altre pessa campa devant sa casa, de sinch quartas, poch més o manco (comprèn-s'í una fexeta que y ha vers orient). Per esta part affronta ab un camp de dita Torre Jusana de nostre monastir, nomenat lo camp del Cañar, y part ab altre fexa petita de dit monastir mediant un caminet; a mitxdie ab honors de dit Mas; a tremontana, part ab honors de dit Mas, y part ab lo dit camp de las Figueras de nostre monastir.

3.- Ítem altre pessa campa de set quartas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab la dita fexa petita de nostre monastir, y part ab terras d'en Mariner del Coll, vuy Grases, mediant lo torrent; a mitxdie ab un herm de dit Mas, mediant lo torrent; a ponent ab una mujada de terra herma, que poch antes ere de la heretat de atrás dit Pere Jaume Gausachs, y per cambi que los dos han fet és de dit Mas; a tremontana ab una fexa del mateix Mas, que-s designarà en lo n.º següent.

4.- Més té altre pessa de sinch quartas, poch més o manco. Affronta al orient ab altre camp de dit Mas, mediant un camí que puja a casa d'en Mariner del Coll, vuy dit Grases; a mitxdie ab altre pessa de dit Mas, mediant un marge; a ponent ab honors de dit Gausachs; a tremontana, part ab honors del dit Mas, y part ab honors de dit Pere Jaume Gausachs, mediant un marge y lo camí que de casa dit Mas va a casa dit Gausachs.

5.- Ítem té una pessa de terra herma, de tinguda dos mujadas, poch més o manco (comprèn-s'í la mujada herma que dit Mas ha cambiada ab dit Gausachs, designada en lo n.º 3). Affronta al orient ab una pessa d'en Mariner del Coll, vuy dit Grases; part herma y part viña; a mitxdie ab la vinya de Balthazar Riba, fill del sobredit mestre de la Seca, la qual viña ere de esta heretat de dit Mas, antes Alemanys; y en lo referit acte de stabliment no fonch compresa, y per dita rahó està citat dit Riba en la causa de las primícias que se aporta en la R. A. a relació del doctor Joan Colomer, notari Lluys Subirana; a ponent ab uns herms de dit Gausachs; a tremontana, part ab dit Mas, y part ab dit Gausachs, mediant lo torrent.

En esta pessa, a la part de orient, se tròban unas tres quartas de viña que dit Isidro Mas ha plantat de poch temps a esta part; se li deu demanar delme, majorment si se acaba de plantar tota la pessa, pues la major part de ella és terra de casa Gausachs, qui està condemnat a pagar delme dels fruyts de totas las terras de sa heretat ab declaració y *provitio* feta en la Cort Ecclesiàstica per lo señor vicari general y official Molinés, als ... de ... de mil sis-cents vuytanta-y-dos.

6.- Més té altre pessa campa de tinguda una mujada y mija, poch més o manco, situada de part dallà de Ntra. Señora del Coll. Affronta al orient ab honors de la heretat del Coll; a mitxdie ab terras de Jaume Martí, pagès; a ponent ...

Esta casa ha acostumat pagar delme tant solament de las terras que són de casa en amunt, vers ponent. Fins al present ignoro la rahó y causa perquè no hage de pagar

de las demás de sa heretat, atès no-s té notícia de títol real de exempció. Y si és perquè las demás terras són en lo delmari de la pabordia de ... de la Seu de Barcelona, que de anys atràs està permutada e incorporada ab la señora comptessa de Villa Verde, és necessari que conste legítimament; pues nostre monastir, com a rector de S. Genís, té sa intenció fundada per a exigir dit delme.

Lo dit Isidro Mas està també citat en la causa de las primícias y estas se han de pagar de tota la heretat, pues en ellas no y ha exempció algunas, fins que conste lo contrari.

(f. 85) **N.º 52. Casa don Ioan Descallar, àlies Bertrola** [can Don Joan]

Troba's esta casa edificada y un tant més avall de la prop dita de Isidro Mas pagès, vers orient. Y és una dels nou masos assignats al rector de S. Joan de Orta en virtut de ditas concòrdias. Antigament fonch y se nomenave lo mas Castellar; après fonch de Bernat Ferrer; après de m.º N. Falqués; après de Melchior Bertrola; après de N. Viltró, pagès; après y al present del dit don Joan Descallar. Y té las terras següents.

1.- Primo té una pessa de terra nomenada de las Tiras o dels Entriats, de tinguda quatre mujadas, poch més o manco, situada prop lo camí que puja a Ntra. Señora del Coll. Affronta al orient ab viñas de Erminigildo Grases, mercader, que antes foren de Joseph Matheu, mestre fuster, y antes de N. Porrassà de S. Andreu; a mitxdie ab un herm de N. Sitjar nomenat lo Pobre, mediant una viña de dit don Joan, que és de una mujada y mija; a ponent, part ab honors de Joan Ferrer de la Plassa, parrochià de la capella de S. Joan de Orta, y part ab dit Grases; a tremontana ab dit Grases.

2.- Altre pessa té de terra campa de tinguda set quartas, poch més o manco, situada tras las tàpias del hort de dit Descallar, ver[s] ponent. Que affronta al orient ab dit hort; a mitxdie ab lo torrent per hont passa lo camí real; a ponent ab honors de la torre de nostre monastir, mediant un caminet; a tremontana ab terras de dit don Joan, mediant un camí missader que de sa casa puja a S. Genís.

3.- Ítem altra pessa de terra campa vuy herma, de una mujada, poch més o manco, plantada de oliveras. Affronta al orient ab honors de dit don Joan que-s designaran en lo n.º 4 següent; a mitxdie ab la pessa de n.º 2 mediant lo dit camí missader; a ponent ab la Viña Petita y altres honors de nostre monastir; a tremontana ab honors de dona Marianna Marí y Genovès, viuda, antes de Torme, mediant un torrent.

Fotografia de J. Dolcet, ca. 1920;
AFCEC: AFCEC_EMG-X-1409.

4.- Més té altre pessa campa de tres quartas, poch més o manco, ab algunas figuras. Affronta al orient ab honors seus y ab lo forn de cals de sa casa; a mitxdie ab la pessa de n.º 2 mediant dit camí missader; a ponent ab la pessa de n.º 3; a tremontana ab honors de dita Marí, mediant dit torrent.

5.- Ítem altre pessa de dos quartas, poch més o manco; és campa esta pessa. Affronta al orient ab honors de dit Joan Ferrer, mediant la riera; a mitxdie ab la casa de dit don Joan; a ponent ab la pessa de n.º 3; a tremontana ab honors de dita Marí, mediant dit torrent.

6.- Més té una pessa de viña de trenta-sis a coranta-sis jornals cavadura. Affronta al orient ab una viña de dit Joan Ferrer; a mitxdie ab viña de dit Grases; a ponent ab terra campa de dit Grases; a tremontana ab la riera.

7.- Ítem altre pessa de viña de deu a dotze jornals cavadura. Affronta al orient ab viña de Grases; a mitxdie ab un herm de dit Sitjar; a ponent ab terra campa de dit Ferrer; a tremontana ab los Entriats de n.º 1.

8.- Té també altre pessa de viña al present nova, que diuen tindrà pasats de coranta mil mallols, que seran unas deu mujadas, situada prop lo coll de Portell, vers orient. D'èsta gran pessa diuen los vells de la parròchia, y io ho trobo també en las notas de nostre monastir, que no n'í ha de dit don Joan més de dos mujadas; lo demás se ha ell pres y usurpat ab violència de Agustí Mariner de la Devallada, de dit Joan Ferrer y de altres. No poso affrontacions a esta viña, pues no las mereix, per no ser tota pròpia.

Sobre ésser esta casa lo mas Castellar, un dels nou assignats en las concòrdias al rector de la capella de S. Joan de Orta, lo dit Descallar no ha volgut ia may pagar-li dècima ni primícia, sens títol algú, com de fet no lo y ha; apar-me que lo rector Joan Francesch Jolis introduhí causa contra dit don Joan en la R. A. eo Cort Ecclesiàstica, demanant dècima; és particular càstich de Déu, pues lo dit rector llevà la casa a la viuda Viltró (qui pagave puntual lo delme) sols per no tenir firmat lo acte per rahó de señoria, que y té lo rector de dita capella.

En lo principi que dit don Joan Descallar obtingué la dita casa, ab tota violència, armas y amenassas se usurpà la aygua de la torre de nostre monastir, rompent los conductos y parets fortas que la conduyen a dita nostra torre; ha n'í causa pendent en la Ballia General; apar-me és a relació de don Rafael Moxó, notari N. Cabana.

(f. 87) **N.º 53. Casa de Grases, àlies Mariner del Coll** [can Grases⁸³ o ca l'Andalet]

Esta casa està edificada y situada al orient respecte de Ntra. Señora del Coll; és lo solar de tots los Mariners de la parròchia de Sant Genís. Primer fonch de N. Çarago-

83. Un altre tic hipercorrector patit per la toponímia d'Horta és la grafia *Grasses*. Bruniquer (qui diferencia bé *s* i *ss*) sempre escriu *Grases*, i així es manté en tota la documentació original que coneixem. El DCVB defineix *Grases* com a llinatge català, l'etimologia del qual és el plural de grasa: antigament escala.

ça; après de Francesch Mariner, nomenat del Coll, a diferència dels altres Mariners que y havie ia en dita parròquia; après de Pere Bons, pagès; après del il·lustre Gerònim Francolí, canonge de la Seu de Barcelona; après y al present de Hermenegildo Grases, mercader, qui la comprà dels marmessors de dit canonge Francolí.⁸⁴

(f. 89) N.º 54. **Casa de Ioan Ferrer, àlies Torre Roja** [can Grau]

Esta casa se troba de part dallà del camí que puja de la plassa de Orta a Ntra. Señora del Coll, vers mitxdie. Primer fonch de la señora N. Busquets,⁸⁵ àvia de Jaume Christhòphol de Guimerà; après de m.º N. Estaper; après de don Federich Despalau; après de don Joseph Amat, que casà ab la pubilla doña N. Despalau; après de dit Joan Ferrer de la plassa de Orta, nomenat lo Biron Ferrer, pagès, parrochià de la capella de S. Joan, qui la posseheix en virtut de stabliment fet per dit don Joseph Amat, eo per son fill don Joan Amat, al present diputat militar de Cathalunya.

1.- Té esta casa vàrias possessions y pessas de terra; y primerament té una pessa herma de dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab una viña de dit Ferrer, y part ab altre viña de Balthazar Riba, que antes fonch de la heretat de Lluys Alemany; a mitxdie ab dita viña de dit Riba; a ponent ab terra campa de don Joseph Meca y Cassador; a tremontana ab terras hermas de la heretat de Pere Jaume Gausachs.

2.- Ítem té una pessa viña plantada de una mujada y mija, poch més o manco. Affronta al orient ab la viña de dit Riba, antes Alemany; a mitxdie ab la matexa viña de dit Riba; a ponent ab terras hermas de dita Torre Roja; a tremontana ab hermots de dit Gausachs.

3.- Altre pessa té de terra campa, de tinguda tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab terra campa de la matexa casa; mitxdie ab terra campa de la

84. El text corresponent a 1634 (f. 8v) diu: “Gervasi Mariner del Coll. Antes fou d'en Çaragosa y après Francesch Mariner. Dit Mariner té una vinya de tres mujades anomenada l'Argelagar, ab moltes oliveres, etc. Afrontera a sol ixent ab Genís Gausachs. A mixjorn y ponent ab m.º Casador. A tremuntana ab la comtesa de Benavent. [Al marge:] Esta vinya està en alou de la comtesa de Benavent y a costumata cada any pagar delme de la verema. Més té al costat de la casa 4 mujadas de terra campa que-s sembra cada any y una mujada de vinya tot ab una gleva ab molts entriats y moltes oliveres. Afrontera a sol ixent ab m.º Bertrola. A mixjorn ab Gerònima Borrassà. A ponent, part ab la dita comtesa y ab lo camí que va a la carniceria de Orta. A tremuntana, part ab dita senyora comtesa, y part ab m.º Bertrola. 8 mujada. [Al marge:] Esta també és alou de dita comtesa.”

85. Les notes de fra Salbà diuen que “Staper té una torre que fonch de m.º Francesch de Busquets, y any 1627 és de don Miquel Despalau, com a succeint a son pare don Joan Despalau, lo qual succex a don Federich Despalau”.

Can Grau, fotografia de Felip Capdevila,
1968. AMDHG, reg. 0410.

matexa casa, mediant un torrent; ponent ab terra campa de dita casa; a tremontana ab la viña de dit Riba.

4.- Més té altre pessa campa de una mujada, poch més o manco. Afronta al orient y mitxdie ab terras campas de dita casa, però en lo mitxdie mèdia un torrent; ponent ab terras campas de la matexa casa; tremontana ab la viña de dit Riba, antes dit Alemany.

5.- Ítem té altre pessa campa de una mujada, poch més o manco. Afronta al orient ab dita pessa de n.º 4; a mitxdie, part ab terra herma de la matexa casa, y part ab terra herma de Ntra. Sra.

del Coll; al ponent ab un hermot de Hermenegildo Grases, antes Mariner del Coll; a tremontana ab dita viña de dit Balthazar Riba.

6.- Ítem té altre pessa campa, que és una fexa iunt a la casa (en la qual se troba lo forn de obra y cals) y té una mujada, poch més o manco. Afronta al orient ab terra campa de dita casa; a mitxdie ab terra herma de Joseph Sitjar, mediant un torrent; a ponent ab terra campa de dita casa, mediant dit torrent; a tremontana ab una viña de dit Grases, antes Mariner del Coll, mediant lo camí que de Orta puja a Ntra. Sra. del Coll.

7.- Més altre pessa campa de una mujada, poch més o manco. Afronta al orient ab los entriats de don Joan Descallar, antes Bartrola, mediant un marge; a mitx ab un hermot de dit Joseph Sitjar, mediant un torrent; a ponent ab terra campa de la matexa casa, mediant un marge; a tremontana ab terra campa de dit Grases, antes dit Mariner, mediant lo sobredit camí de Ntra. Señora del Coll.

8.- Altre pessa té campa de dos mujadas y mija, poch més o manco. Afronta al orient ab terra herma de dit Sitjar; a mitxdie ab terra herma de la heretat y casa que dit Joan Ferrer té prop la plassa de Orta, mediant un marge; a ponent ab dita viña de Grases, mediant un marge; a tremontana ab terra campa de la matexa Torre Roja.

9.- Té també altre pessa de terra herma de quatre mujadas, poch més etc. Afronta al orient ab una viña de Agustí Mariner de la Devallada, mediant un torrent; a mitxdie ab terra campa de Grases, àlies Mariner del Coll, mediant un marge; a ponent, part ab un herm, y part ab viña de dit Grases, mediant un marge; a tremontana ab terra campa de la matexa Torre Roja.

10.- Ítem té una altre pessa campa (en esta se troba lo terral per fer obra) de dos mujadas y mija, poch més o manco. Afronta al orient ab terra campa de la matexa casa, mediant un marge; a mitxdie ab viña de dit Grases, antes dit Mariner del Coll; a ponent ab terra herma de dita Torre Roja; a tremontana ab terra campa de dita casa, mediant un torrent que's troba iunt lo forn de obra y cals de dita casa.

11.- Més té altre pessa herma de tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab viña de dit Grases, mediant un marge, part ab viña de Anton Bonanat, mediant dit marge, y part ab terra campa de dita Torre Roja; a mitxdie ab viña de dit Bonanat; a ponent, part ab terra campa y part ab herma, tot de Ntra. Señora del Coll; a tremontana ab honor de dit Grases, àlies Mariner, mediant dit torrent.

Esta casa no paga delme ni primícia, ni pollastre. Lo sobredit Joan Ferrer (al present amo y possessor) està citat en la causa de las primícias, las quals ha y deu pagar per rahó de la administració dels sacraments per part del rector de S. Genís, en la qual lo ha sempre ministrats. Lo delme se deu també (encara que esta heretat sie alou de Ntra. Señora del Coll, *ut assevitur*) per las rahons que-s narraran quant se tracte de dita casa de Nra. Señora del Coll. Y lo pollastre deu pagar com las demás casas de la parròchia.

(f. 91) **N.º 55. Casa de Anton Bonanat** [can Mans]

Esta casa és moderna en la parròchia de S. Genís, perquè antigament ere un forn de cals (és infalible de que serie de la casa de Ntra. Sra. del Coll, per ésser propi lo territori), y Bertran Ribes, que fonch escolà de S. Genís, començà de edificar un poch de casa en los anys mil sis-cents y hu; e assençà las terras al prior de N.ª Señora del Coll, a cens de quatre lliuras annuals pagadoras ... ; après fonch de N. Riera, corredor de orella, que la comprà de la muller de dit Bertran Ribes; lo qual acabà de edificar la casa y plantà las viñas que y ha en ella. Al present és de dit Anton Bonanat, mercader, lo qual diu que las terras de dita heretat són francas de delme y primícia, per rahó que quant dit Bertran Ribes las obtingué del prior de dita capella de Ntra. Sra. li foren acensadas francas de tot. Però se ha de advertir que los priors de dita capella nunca tingueren dret algú en ditas dècimas, ni menos en las primícias, perquè com se veurà en la donació que Geraldo Miró, prevere, feu de dita capella a favor del monastir de S. Cugat del Vallès, que-s trobarà foleo 129, no-s fa menció alguna de dites pretesas dècimas ni primícias, perquè lo donador no las tenie. Y per consegüent no tenir-las dit Miró, no las pogué transferir a dit monastir, ni lo monastir als priors de dita capella, y axí ni estos a sos alovaris. Lo dit Bonanat està també citat en la referida causa de primícias; y esta finida, se li porà demanar la dècima de tots los fruyts. [Afejit:] Nota: deu pagar delme, primícia y un pollastre.

1.- Té esta casa en sa heretat las terras següents. Primo una pessa de terra viña plantada, de tinguda quatre mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab viña de Hermenegildo Grases, mercader, antes Mariner del Coll; a mitxdie ab terras hermas de dit Bonanat; a ponent ab terras campas de N. S. del Coll; a tremontana ab terras hermas de la Torre Roja.

2.- Ítem una pessa herma de una mujada, poch més o manco. Affronta al orient ab terra herma de dit Grases, antes Mariner; a mitxdie ab terra herma dels dits; a ponent ab terra campa de dit Bonanat; a tremontana ab la viña sobredita de lo n.º 1.

3.- Ítem té vuit fexetas de conreu, que tindran dos mujadas, poch més o manco. Affrontan per totas parts ab hermots de dit Bonanat.

4.- Ítem altre pessa herma de tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab dit Grases, àlies Mariner del Coll, y part ab la viña de n.º 1; a mitxdie, part ab terras hermas de N. Civit, y part ab hermots de dit Grases; a ponent, part ab dit Civit, y part ab Ntra. Sra. del Coll, tot terras hermas; a t[r]emontana, part ab terra campa, y part herma de Ntra. Sra. del Coll.

(f. 93) **N.º 56. Capella y casa de Ntra. Sra. del Coll**⁸⁶

Sobre esta casa y capella de Ntra. Señora de Font Rúbia, àlies del Coll, resta molta cosa que advertir y averiguar. Primerament se adverteix la molta antiguedat d'èsta capella, perquè ia quant se feu la certificació de la rogalia dels límits de la parrochial de S. Genís, que fonch en los anys de la Nativitat de mil cent trenta-y-set, los Agudells, testimonis iurats en la certificació de dita rogalia, exclogueren tot lo territori del Coll,⁸⁷ dient que la rogalia, des del coll de Portell aribave fins al pedró de Ntra. Señora del Coll, y de aquí fins a la font dels Albes, y d'èsta font als alous de S. Jaume, que són las terras de Pere Sala etc., de hont se pot inferir la molta antiguedat d'èsta capella, pues ia aleshores ere monastir.

Esta referida exclusió me ha donat y me dona molt que suspitar no provingue ia de ignorància y de la poca malícia y llanesa de aquell temps antich. Perquè si lo dit territori *erat intra limittes*, ia aleshores, de dita parrochial de S. Genís, com després ho han atestigat en lo temps subsegüent, médio iuramento, diversos naturals de S. Genís, personas timoratas de consiència, no puch compèndrer com aleshores se resolgueren a fer dita exclusió. Maiorment quant los balles y jurats de S. Genís nunca han dexat de exercir sa jurisdicció temporal en dit territori, capturant e assistint, axí en persona com ab sometents, en los fracasos en aquell succehits, particularment en las ocasions de aplechs y de concurs, pues altrament aguere dit territori restat destituyt de tota ius-tícia temporal, lo que nunca se deu afirmar ni presumir, encara que hi fos lo monastir.

86. En les notes de 1627 es diferencia l'església de la carnisseria, de la qual el 1681 no es fa esment. Aquesta nés la descripció: "N.º 6. Carniceria de Ntra. Sra. del Coll. Era de don Gerònim de Súnyiga y Gralla, y après de dona Mansia de Requesens, que en primeres núpties casà ab lo marquès de los Vélez, y en segones ab lo compte de Benavent; y per mort sua, la heretà lo marquès de los Vélez son fill. Lo qual la ha establerta, diuen que per 16 lliures de cens a m.º Pere Pau Riba, en lo any 1624, poch més o manco".

87. Tota la dissertació i el neguit de Bruniquer en relació a la suposada exclusió de la capella del Coll de la rogalia de Sant Genís parteix, al nostre entendre, de una mala interpretació de quin era el primitiu límit oriental de la parròquia. Aquesta qüestió requereix d'una llarga explicació que farem en un altre lloc (llibre en construcció, per al Museu d'Història de Barcelona). Però, en resum, crec que el padró de Santa Maria esmentat en dita rogalia en realitat es trobava al puig de la Pòpia (Montarell segons alguns), actual turó de la Peira. Els cognominats Agudells no ignoraven de cap manera la geografia de la seva pròpia vall, simplement passa que en el s. XVII ja s'havia oblidat absolutament que a l'esmentat turó hi havia hagut un altar dedicat a la Mare de Déu en una època molt remota, i en conseqüència s'ubicaven malament alguns dels topònims esmentats en la rogalia de Sant Genís.

Si fonch perquè en dit territori no-s col·lectassen dècimas, en eixa omissió fundo la principal ignorància dels dits germans Arnaldo y Ramon Agudells, pues no constant-los pleníssimament de dita exemció de dècimas (la qual nunca ha tinguda dit monastir de Ntra. Señora del Coll, com se veurà) havien de necessitat de incorporar dit territori en y dints los límits de la rodalia de la parrochial de S. Genís.

Que lo dit monastir y priorat de Ntra. Señora del Coll no haze tingut may títol legítim per a col·lectar dècimas en lo territori y districte de sos alous dints la parrochial de S. Genís, consta clara y plenament per dos rahons fortas: la una és perquè en los plets y contiendas que nostre monastir de Vall de Ebron ha tingut sobre alguns partits de dècimas ab los obtenints lo dit priorat del Coll, nunca han manifestat títol real algú per a sa defença, y axí sempre han subcumbit.

La segona rahó és perquè en una còpia simple (serà de més de cent o dos-cents anys, segons denota lo paper y scriptura) de la donació que de dita capella, ab tots sos alous, feu Geraldo Miró, prevere, amo y señor d'ella, a favor del monastir de S. Cugat del Vallès, nomenat antigament de Octaviano, a efecte de que en dita capella del Coll se erigís y fundàs un priorat e mostir ab cert número de monges per a maior glòria de Déu y de Maria Santíssima de Font Rúbia (axí se nomenave antigament dita capella), en tota la dita donació no-s fa menció alguna de dècimas ni primícias, sinó tan solament de sos alous, la qual donació és antiquíssima y la fetxa d'ella és: *decimo kalendas septembris anno trigessimio nono regnante Philippo rege*, correspon al any 1099, *vide foleo huius libri 133 cum aliis ibi notatis*. Tampoch en la donació que lo abat y monastir de S. Cugat feren a favor del prior y monges nomenadors per a assistir y poblar dita capella de Ntra. Señora del Coll àlies de Font Rúbia y a sos successots, eo a la dita capella, no-s fa menció alguna de ditas pretesas dècimas ni primícias, sinó tant solament dels dits alous que donà dit Geraldo Miró, prevere. Esta donació fonch feta lo die subsegüent a la primera, que fonch *undecimo kalendas septembris anno 39 regni regis Philippi*. De estas referidas donacions se veu manifestament que esta capella de Ntra. Señora del Coll àlies de Font Rúbia nunca ha tingut títol real algú per a col·lectar dècimas en sos dits pretesos alous, ni menos primícias, pues estas sols se deuen al propi pàrrocho y no a altris.

Que la dita capella eo priorat del Coll, ni lo monastir de S. Cugat ni sa religió benedictina hagen may tingut bul·la apostòlica ni privilegi real per a col·lectar dècimas en terras de sos alous, fins al present any de mil sis-cents vuytanta-y-dos, no consta ni se ha exhibit tal gràcia, bul·la ni privilegi, ni tampoch se ha fet ostenció de tal exempció. Ans bé, en lo dit paper tan antich està també copiada una bul·la de Calisto papa, segon de aquest nom, despatxada en Roma als deset de las chalendas

de mars del any de la Nativitat de mil cent y vint, en la qual bul·la lo dit papa Calisto posa baix sa protecció, y com entre lo patrimoni de sant Pere, todas las rendas concedidas, otorgadas y adquiridas al abat y monastir de S. Cugat de Octaviano; y fent expressa menció de la dita capella del Coll diu d'esta manera: *Capellas Sanctæ Mariæ Fontis Rubei cum alodiis quod ibi obtulit Geraldus Mironis* etc. Y fent expressa menció de dècimas y primícias de moltes altres iglésias y capellas que dit monastir té incorporadas y adquiridas, com en dita bul·la és de veurer, en esta del Coll sols expressa los alous tant solament. De hont se infereix que lo dit monastir de S. Cugat, respecte de dita capella del Coll, nunca ha tingut títol algú legítim per a col·lectar dècimas, en las terras que's tròban en y dints los límits de la parrochial de Sant Genís de Agudells àlies de Orta, encara que fossen alous de dita capella; y que fonch error dels dits germans Arnaldo y Ramon de Agudells quant en dita certificatòria jurada exclogueren dels límits y rodalia de la parrochial de S. Genís las terras y alous del dit priorat y capella del Coll, pues nunca hi agué rahó ni causa per no incorporar-ho tot dints dita rodalia, *etiam* que la dita certificatòria no se ex[t]engués a més que al districte del delmari de la parroquial iglésia de Sant Genís de Agudells àlies de Orta.

Tròban-se los dits instruments y actes sobredits de Ntra. Señora de Font Rúbea àlies del Coll en foleo 130 del present llibre.

(fol. 94) Los dits germans Arnaldo y Ramon de Agudells, testimonis jurats en dita certificatòria, y Geraldo N. presbítero y rector de la parrochial de St. Genís, inseguint la pureza y poca malícia de aquell temps tan antich, màxime essent ells personas de baixa y ordinària condició, y en temps que lo monastir de St. Cugat de Vallès àlies de Octaviano estave tant florit, calificat y affavorit dels summos pontífices, que en aquellas eras los demás eren de la religió benedictina, no se atrevirien en continuar dints los límits de dita rodalia lo districte y alous del monastir de Ntra. Señora del Coll àlies de Font Rúbia, attenent també que aleshoras no y havie en dit districte casa alguna fundada ni erigida, com las hi ha vuy, que són la casa de Jaume Martí, pagès, la casa de Anton Bonanat, mercader, y la Torre Roja, vuy de Joan Ferrer de la Plassa. De hont se infereix que no fonch molt que los dits Agudells germans no compreguessen lo districte del Coll dints los límits de la rodalia de la parrochial de St. Genís, existint efectivament aleshores lo monastir eo priorat ab número de monjos en dita casa y capella de Ntra. Sra. del Coll.

1.- Primo, iunt lo padró de dita capella té una pessa campa de dos mujadas y mija, poch més o manco. Afronta al orient ab terra herma del mateix Coll; a mitxdie ab terra campa del mateix Coll; a ponent ab viña de Agustí Artés, pagès de S. Andreu, part, y part ab terras de Grases; a tremontana, part ab terras de dit Grases y part ab terra herma de la Torre Roja, vuy de Joan Ferrer de la Plassa, àlies de S. Joan.

2.- Altre pessa herma de dos mujadas, poch més o manco. Afronta al orient ab terras de la Torre Roja; mitxdie, part ab la vinya de Anton Bonanat, y part ab terra

campa del Coll, mediant lo caminet que de casa de dit Bonanat va a Ntra. Sra. del Coll; a ponent ab terra camp del Coll; a tremontana, part ab terras de dita Torre Roja, mediant un torrent.

3.- Més té altre pessa que és unas fexas de una mujada, poch més o manco, y arriban prop la porta del barri; per totas parts affronta ab terras del Coll.

4.- Ítem altre pessa camp a la falda de la montaña vers casa Bonanat, de un mujada, poch més o manco. Affronta al orient ab viña de dit Bonanat; per les altres parts ab terras del mateix Coll.

5.- Altra pessa camp a la falda de dita montaña, de una mujada, poch més o manco. Per totas parts affronta ab terras del Coll.

6.- Ítem un herm des de la punta y cima de dita montaña fins a las pessas campas, de sis a set mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab Bonanat, y part ab N. Civit; a mitxdie ab N. Civit; a ponent y tremontana, part ab Jaume Martí, y part ab terras del mateix Coll.

7.- Ítem altre pessa camp de quatre fexas que la componen, iunt la font de la casa y heretat del Coll, y tindrà una mujada, poch més o manco. Affronta al orient ab lo barri del Coll; mitxdie ab terras de Jaume Martí, pagès; a ponent y tremontana ab terras de Isidro Mas, antes Riba y antes Lluys Alemany.

8.- Altre pessa camp de mija mujada, poch més o manco. Affronta al orient ab la pessa en n.º 1; a mitxdie ab terras de Isidro Mas, mediant lo camí que de Barcelona puja a N. S. del Coll; a ponent, part ab dit Mas, y part ab dit Agustí Artés; a tremontana, part ab Artés, y part ab Grases.

(f. 95) N.º 57. Casa de Jaume Martí, pagès [can Mora]

Esta casa és molt vehina a Ntra. Señora del Coll, y està cituada en una altura vers y entre orient y mitxdie respecte de dita capella y casa de Ntra. Sra. del Coll àlies de Font Rúbia. Primer fonch de Matheu Fetjó, àlies Matheu, qui la edificà en virtut (al que io iudico) de stabliment a ell fet per lo prior de Ntra. Señora del Coll, en los anys de mil sinch-cents quoranta-y-quatre, segons dexà notat lo pare fra Gerònim de Salbà; après fonch de son fill N. Fetjó, qui la vené al doctor m.º Steve Martí; y en los anys de mil sis-cents vint-y-set ere de Steve Martí, fill del dit doctor Martí; vuy y al present és de dit Jaume Martí, pagès.

En lo dit acte de stabliment se otorgarien al dit Matheu Fetjó moltes terras hermas, que són al circuyt de dita casa; de ellas se farà menció quant ne tindrè plena notícia; y són las següents.

1.- Primo té esta casa un tros de terra herma entre ponent i mitxdie, que seran dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab la viña closa de don Pedro Montaner, situada en el lo puig Bernat, y part ab terra camp del mateix Martí; a mitxdie ab la viña de Pau Armengol y Solà; a ponent ab terra camp del dit Martí; a

tremontana ab viña de dit Martí, mijensant un torrent.

2.- Ítem té una pessa de viña de dos mujadas, poch més o manco. Affronta per totas parts ab terras de la casa de dit Martí.

3.- Té sis fexas y trossos de terra campa, que tindran entre totas una mujada y mija, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de N. Civit; a mitxdie ab honors de dit Montaner; a ponent ab terra herma de

dit Martí; a tremontana ab terras de Ntra. Señora del Coll.

4.- Altre pessa campa de dos mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab terras del Coll; a mitxdie ab honors de dit Martí, part viña y part terras campas; a ponent ab terra campa de dit Martí, mijensant un torrent; a tremontana ab terras de Isidro Mas, pagès, antes de Balthazar Riba, y antes de Lluys Alemany.

5.- Ítem altre pessa campa ab alguns entriats que tindrà quatre mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab terra campa de dit Martí, mediant un torrent; a mitxdie, part ab lo capdevall de la viña de dit Pau Armengol y Solà, y part ab honors de Falcó, mediant lo torrent; a ponent, part ab hermot, y part ab terra campa de dit Falcó; a tremontana ab terras de dit Mas, antes Riba y Alemany.

6.- Més té una pessa de bosch o hermot de quatre mujadas, poch més o manco. Affronta al orient, part ab terras de dit Isidro Mas, etc., y part ab terras campas de Ntra. Sra. del Coll; a mitxdie ab herm de dit Falcó; a ponent, part ab dit Falcó, y part ab bosch de don Josep Meca y Cassador; a tremontana, part ab dit Meca y Cassador, y part ab terra de Agustí Artés.

En lo cos de tota esta heretat se enclouen las tres mujadas de terra que Jaume Martí donà a Cecília Coma y Martí, sa filla, quant casà ab Joseph Coma, pagès, com consta en los capítols matrimoniales rebuts per lo pare fra Jaume Bruniquer regint la cura en S. Genís, als ... del mes de ... del any de ...

La heretat tota de dit Jaume Martí deu pagar, no sols primícia (està dit Martí citat ia en la causa de las primícias) per rahó de la administració dels sacraments, però també delme de tots fruyts per las rahons y causas contengudas en la casa y capella de N.^a Señora del Coll, quant se ha tractat de ella en lo n.º 56, foleo 93; y axí mateix un pollastre, com las demás casas de la parròchia.

(f. 96) **Joan Barral. Benet Malla. Joan Saladriga.**

Després de la casa y heretat de dit Jaume Martí, en la falda y cordillera del puig Bernat se encontran, vers mitxdie, quatre pessas de vinya que faran vint a vint-y-dos mujadas de terra de viñas p[ll]antadas. Y són la primera de Pau Armengol, casat ab

Eulària Solà de Vilapicina, pubilla y hereva de casa d'en Solà de Vilapicina (de qui ere la terra); sobre esta viña y lo delme de ella ne està pendent una causa en la Cort Ecclesiàstica del officialat de Barcelona, a relació del noble don Daniel de Sayol, official durant la sede vacant, notari m.º Joseph Parés, prevere; esta pessa serà de sis o vuit mujadas ab lo que falta a plantar ...

La altre pessa de viña plantada és de Joan Barral, pagès habitant en lo carrer de Jesús, y tindrà dita viña ...

La tercera pessa és de Benet Malla, pagès habitant prop lo dit carrer de Jesús, y tindrà dita viña ...

La quarta pessa de Joan Saladriga, també pagès, habitant sobre y prop dit carrer de Jesús, y tindrà esta pessa ...

Totas estas tres pesses de viña en últim lloch referidas, com a situadas en y dints los límits de la parrochial de S. Genís, foren condemnades a pagar delme al prior y convent de S. Gerònim de Vall de Ebron, com a rector que és de dita parrochial de S. Genís, ab provisió y declaració feta y publicada en set dies del mes de setembre del any de mil sis-cents setanta-y-nou, per lo reverend doctor Joseph Molinés, prevere, official y vicari general que aleshores ere del il·lustríssim señor bisbe de Barcelona. Esta sentència se troba autèntica en lo nostre llibre de sentències, foleo sinch in dorso.

Los dits Barral, Malla y Saladriga confessaren a favor de nostre convent lo dit delme, condemnat poch després de la publicació de dita provisió, en poder de Jaume Rondo, notari públic de Barcelona.

(f. 97) **N.º 58. Casa de Joseph Coma, pagès** [can Mora]

Lo dit Joseph Coma, pagès, està casat ab Cecília Martí, filla de dit Jaume Martí, pagès; als quals còniuges Comas dit Jaume Martí, per contemplació del dit matrimoni, donà dos o tres mujadas de terra de sa pròpria heretat, y facultat de que puguessen edificar casa per sa habitació, com de tot consta en lo acte dels capítols matrimonials rebuts y fets per mi, fra Jaume Bruniquer, regint la cura de ànimes en la iglésia parroquial de S. Genís de Agudells àlies de Orta, en la rectoria de aquella als ... de ... de mil sis-cents ...

En conformitat y en virtut de dita donació per dit Jaume Martí, feta a dita Cecília filla sua, per contemplació de dit matrimoni, lo dit Joseph Coma, pagès, ha edificat alguna habitació iunt la casa de son sogre, hont ell habita ab sa muller y família.

[Anotació posterior:] És alou de Ntra. Sra. del Coll, vt. supra fol. 94, pàg. 2.

(f. 98) **N.º 59. Covas y casa de Miquel Bisbal** [can Vidrier]

Sobre esta casa y coves, per ésser tot confinant, tinch que dilatar-me un tant, y advertir que esta casa y heretat primer fonch de Pere Sala, avi eo pare de la muller

de Miquel Bisbal, vidrier, ciutadà de Barcelona. Lo qual dit Pere Sala tenie una casa, dita y nomenada la Casa Vella, situada en lo territori de Barcelona y en los límits de la parròchia de S. Just y S. Pastor de Barcelona. La qual Casa Vella, de molts anys a esta part, resta desrruyda y assolada, y al present en los anys 1682 no se habita, ni serveix cosa alguna d'ella, sinó un forn per còurer pa. Junt a esta Casa Vella, entre ponent y tremontana, se tròban unas covas y honduras, que són molt antigas, sobre las quals (de pochys anys a esta part) s'i ha fet algun cubert y tanca per forma de alguna habitació. Y per aquest respecte, esta casa eo coves habitables se continuan entre las casas de la parrochial de St. Genís per las rahons que en avant se referiran.

Primerament, la rogalia antiga de S. Genís, en lo n.º 7, diu que sos límits se dilatan des de la font dels Albas pujant fins al puig Bernat, com en aquella és de vèurer. Las ditas covas y Casa Vella de Pere Sala, tot està a la falda de dit puig Bernat. Però las ditas covas són dints los límits de S. Genís, y la Casa Vella dints los límits de la parròquia de S. Just y S. Pastor de Barcelona, passant la línea y divisió de ditas parròchias per lo mitx y entre las ditas covas y Casa Vella, tirant fins a la creu de la Olla, nomenada axí per lo torrent vehí que té dita creu vers orient, nomenat lo torrent de la Olla. Lo terreno de la qual creu se deie antigament lo alou de St. Jaume, vuy de don Joseph Çabastida, succehint a don Acart Desplà y Erill, barons del Albi.

Lo pare fra Gerònim de Salbà, proffés de nostre monastir de Vall de Ebron (qui ab maior cuydado que altre de nostres antecessors dexà moltas cosas observadas y notadas per notícias dels successors en dit monastir) fa expressa y llarga menció de estas covas, y afirma que aquellas se tròban entre la casa nova de Pere Sala (esta és la casa de Joseph Montalbà, de que se tractarà en lo n.º 60 següent) y la referida Casa Vella, y diu de esta manera:

Entre estas dos casas y molt coniuert a la Casa Vella de Pere Sala, hi avie una cova en la qual, al temps de la peste que fonch en lo any 1589, los que s'encontraven de pesta en dita casa (parla de la Vella) y en altres temps per altres ocasions, y volien que-ls portassen los sacraments, los aportaven en dita cova o coves; y los portaven los sacraments los vicaris de S. Genís, perquè estaven ia dints la parròquia de S. Genís y fora la parròquia de S. Just y S. Pastor; y vuy (entench any 1628) que estan enclosas las ditas covas en algun corral de dita casa. De manera que les coves són entre ditas casas de Pere Sala. Y aquí és la divisió del terme de S. Genís de Agudells àlies de Orta. Estas cosas he oydes io, fra Gerònim de Salbà, de molts pagesos vells de Orta que las han vistas. Y io me trobave ya en lo monastir en dit any 1589, y axí fas esta nota per los que vindran, perquè sàpian lo terme de S. Genís hont arriba per esta part.

Fins aquí dit Pere Salbà, lo qual és testimoni maior de tota excepció, encara que fill de nostre monastir.

En la costa del dit puig Bernat, sobre ditas covas, se troba al present, en los anys 1682, un tros de terra que-s sembra y conreha cada any, y dels fruyts de ella se paga delme a nostre monastir com a rector de S. Genís, per estar dita pessa dints los límits y parròquia de S. Genís. Y venint dita pessa línea recta sobre las ditas covas y

enclohent-las en y dints dita línea, se infereix que las ditas covas són del territori de S. Genís y dints la jurisdicció del rector de dita iglésia.

Com las ditas coves en temps pasat no estaven cubertas ni tenien habitació alguna, axí io com los demés antecessors regints la cura en la parroquial de S. Genís, no·ns cuydàrem de donar·hi salpàs, perquè no·s tenie notícia que allí habitàs persona alguna. Però en lo any present de 1682 se ha donat salpàs en ditas covas per lo regint la dita cura; y arribant a dita casa eo covas lo vicari de S. Just y S. Pastor ne tragué la sal y n'í posà de sua.

Tinch entès los de S. Just y S. Pastor no volen gastar cosa alguna per la conservació de esta casa y covas, y serà sempre acertat que lo nostre monastir la procure fins a estar en pacífica possessió d'ella, perquè altrament se preiudica en part de sa jurisdicció y en los límits de la rogalia de sa pròpria parròquia, que si bé no és matèria de conveniència quant al interès, però ho és gran per a certificar-se dels lími[t]s y jurisdicció de la parròquia de S. Genís de Agudells àlies de Orta. Lo que fins assí, ab tres centúrias dende la unió de dita parroquial iglésia, no se és fet.

(f. 99) **N.º 60. Casa de Iosep Montalvà, pagès** [can Vidrier]

Esta casa se troba prop la sobre dita de Miquel Bisbal en n.º 59 y està situada vers ponent.⁸⁸

Primer fonch de Pere Sala, qui acensà las terra al Il·lm. i R.^{im} señor don Ramon de Semmanat y de Lanuça, ardiaca major de la Seu y après bisbe de Barcelona, ab acte rebut en poder de Enrich Coll, notari públic y del Capítol de la Seu de Barcelona, als deu de mars de 1625. E lo dit Pere Sala, en lo any 1626, edificà la casa en què habitave dit Montalvà; après fonch de Francesch Diumer, pagès, qui la obtingué per acensament que de dita casa y heretat li'n feu dit Pere Sala; après fonch de Eulàlia Diuamera, viuda relictà de dit Francesch; après fonch de Josep Montalvà major, pagès; après de son fill Joseph Montalvà; y vuy, en lo any 1682, és dels fills de dit Josep menor.

Té esta casa y heretat algunas tres mujadas y mija de terra. Las tres mujadas (que tenen algunas figueras) se tròban situadas vers mitxdie respecte de dita casa; la mija

88. En les notes de 1627 es diu: "Pere Sala a edificada una casa nova en lo any 1626, que és dins la rogalia del terme de St. Genís, prop de una casa vella que té en la parròchia de St. Just y St. Pastor de Barcelona, y en lo any 1627, mossèn March Font, vicari de la iglésia de St. Genís, és anat y ha donat la salpasa a dita casa nova de dit Pere Sala, y és entrat en possessió de que és de la parròchia; y lo dit Sala és anat a Barcelona y ha fet venir lo vicari de la iglésia de St. Just y St. Pastor y a fet donar la salpasa de nou. Lo senyor bisbe a de declarar sobre de asó.

Al dit Pere Sala se li ha introduïda causa en la Cort Ecclesiàstica de Barcelona [...] y vent los dits ardiaca y vicari perpetuo que no tenien iustícia renunciaren a la causa [...]. [La sentència] s'és publicada a 27 de novembre 1628, en la qual declaran que dita casa nova és de la parròchia de St. Genís de Agudells àlies de Orta. Así se advertex que entre les dues cases y ha unes coves, les quals són de la parròchia de St. Genís y per ellas passa y se dividex lo terme de St. Genís."

mujada és part viña y part herma vers ponent. Affronta tota esta gleva y terra al orient ab honors de Miquel Bisbal ia dit, casat ab filla del referit Pere Sala, pagès; a mitxdie ab terras que antigament foren de Gener de Cassoles y vuy de don Joseph Falcó, nomenada la Torre Roja⁸⁹, que-s troba de part dallà de la creu de Cassoles; a ponent y tremontana ab honors de dit Bisbal, antes Pere Sala.

Fa esta casa y heretat los mals següents. Al pare fra ... Juñent de S. Francisco de Paula, nebot de dit Sala, deu lliuras per S. Joan de juny; al prior de Ntra. Sra. de Gràcia, sinch lliuras de pensió de censal. Ítem a la filla de Francisca Diumer, tres lliuras.

(f. 100) N.º 61. **Casa de Maduxer, vuy pares de la Companyia** [Frare Negre]

Miquel de Maduxer, cavaller, vuy (en los anys de 1682) los pares de la Compañia del Col·legi de Barcelona⁹⁰ en virtut de compra que de la casa y terras de dit Maduxer feren, ab acte rebut en poder de Ramon Vilana Perlas, notari públic de Barcelona, als tres de maig de mil sis-cents sexanta 1660. Tenen y possehexen dints los límits, rodalia y delmari de la parrochial de S. Genís de Agudells àlies de Orta vint mujadas de terra, que antes las deu eren de viña plantadas, las sis terra campa y las quatre eren terra herma. Vuy molta part d'estas vint mujadas de terra se acostuman sem-

Detall d'un dels mapes del plet establert, cap al 1789, entre Manuel Craywinkel i Francesc Gomis, titulat *Borrón de un mapa demonstrativo para conocer en qué consisten y en dónde se hallan situadas las piensas de tierra que componen la heredad [...] de don Manuel Craywinckel [...] que fue de los regulares de la Compañía de la presente ciudad de Barcelona* (Arxiu de la Corona d'Aragó, Mapes i plànols, 250). Entre el torrent "Singlera o Maduixer" i el camí de Collserola ("que divide el territorio de Sarrià por la parte de poniente y el de Orta por la parte de oriente") hi havia encara, tal com diu la llegenda: "Existentes vestigios de paredes de la antigua casa del manzo del Maduixé". També hi figuren can Geccelí, la "Nueva casa que está construyendo Francisco Gomis" i, a l'oest, la casa dels Dominics (Frare Blanc).

89. Res a veure amb la Torre Roja de Sant Genís.

90. Jesuïtes.

brar cada any. Affronta tota esta terra al orient ab lo bosch de la casa petita de don Joseph Falcó; a mitxdie ab terras de casa Joseph Pallejà, antes Fàbregas; a ponent ab lo camí real que de coll Cerola baixa a Barcelona; a tremontana ab altres vint mujadas de bosch dels matexos pares de la Companyia que antes eren de dit Maduxer.

La casa, que està totalment derruyda, se troba de part dallà del camí de Collcerola, y no obstant se troba en los llibres del baptismes un bateig de Arcis Maduxer, fill de Pere Maduxer y de Joana, còniuges, en 15 de octubre 1574. També en dit any se troba un òbit y enterro de dita casa. És molt probable que esta casa ere en temps pasat de la parròquia, perquè la rogalia d'ella diu que del Puig Adalsen (que és lo puig devant del clos de Ntra. Sra. de Gràcia vers orient) va per lo camí de Collcerola fins al alou de Vilar, y que de allí passa per la vall de Mor y puja al puig de l'Àguila, que és la cima de la montaña Omnia Tibi Dabo. Y si lo alou de Vilar és antes de dita casa derruyda, la dita casa y altres terras, vuy viñas, són de la parròquia.

(f. 101) **N.º 62. Casa de Josep Pallejà, guadamassiler** [can Gomis]

Esta casa està enfront y devant de la torre gran de don Joseph Falcó vers ponent, mijansant un torrent. Primerament se deia mas Fragarell; après fonch de m.º Domingo Aragonès, qui la obtingué per títol de stabliment que los administradors del Hospital General de Barcelona li'n feren, com se troba en los cabreus de dit Hospital, a cens de quatre lliuras deu sous, y jo mateix ho he vist en dit cabreus; après fonch de Onofre Fàbregas y de sos successors; après Joseph Quintana y de sa muller, filla de dit Fàbregas, los quals còniuges la veneren a Joseph Pallejà, mestre guadamaciler, ciutadà de Barcelona, per preu de ... ab acte rebut en poder de ...

Los amos d'esta casa y heretat, per pura negligència de nostres antecessors en lo monastir, havien acostumat no pagar delme, si no era de certa part de la heretat, restant la maior y millor part de aquella sens pagar-lo, ab un sol pretexte que de un torrent en anllà no-s pagava delme, y axí sens més averiguació. So cregueren nostres passats, encara que tota la heretat se trobàs en y dints los límits y rogalia de la parrochial de S. Genís. Però en los anys prop pasats de mil sis-cents setanta-nou se introduhí causa en la Cort Ecclesiàstica de Barcelona, a relació del doctor Joseph Molinés, official y vicari general, contra dit Pallejà. Y als ... de abril de MDCLXXXII fonch condemnat dit Pallejà a pagar delme de totas las terras de dita heretat, atès que totas són y se tròban dints la parròchia de S. Genís. Esta provisió y sentència se troba en lo llibre de sentèncias foleo ...

1.- Las terras d'esta casa y heretat són las següents. Primo, contra lo camí real que de Barcelona puja a Collcerola, té un hermot de una mujada poch més o manco, ciutat entre mitxdie y ponent respecte de dita casa. Affronta al orient ab terra campa del mateix Pallejà; a mitxdie ab viñas dels pares de la Companyia, antes Miquel Maduxer, mediant lo dit camí de Collcerola; a ponent ab la viña de sinch mujadas del dit Pallejà que-s designarà en n.º 12; a tremuntana ab terras campas del mateix Pallejà.

Can Gomis, ca. 1955. AMDHG, reg. 0554

2.- Ítem té altre pessa de terra campa de dos mujadas, poch més o manco, situada baix del sobredit hermot. Affronta al orient ab lo torrent de la heretat de dit Pallejà; a mitxdie ab lo dit hermot; a ponent ab la sobredita viña de 5 mujadas, mediant lo dit torrent; a tremuntana ab altres terras del dit Pallejà, mediant dit torrent que ciñeix esta pessa.

3.- Ítem altra pessa campa de una mujada, poch més o manco, que està arrimada al camí real fins al forn de calcs que antigament fonch de la casa de N. Comellas. Affronta al orient ab la Viña Vella de dit Pallejà, mediant lo sobredit torrent gran; a mitxdie, part ab la viña del Puig, que és dels pares de la Companyia, mediant lo camí real de Collcerola, y part ab terra herma dels pares de N. S. de Gràcia, mediant dit camí.

4.- Ítem té altre pessa de terra campa de tres mujadas, poch més o manco, situada des del dit camí de Collcerola fins baix al capdevall del torrent. Affronta al orient, part ab la Viña Vella de dit Pallejà y part ab terra herma de don Joseph Falcó; a mitxdie ab lo hermot dels pares de Gràcia, mediant lo camí real; a ponent ab terra campa de dit Pallejà; a tremontana ab dita Viña Vella del mateix Pallejà.

5.- Ítem altre pessa campa de una mujada, poch més o manco, situada iunt al dit camí real de Collcerola fins baix a la font nomenada la font del Salsa. Affronta al orient ab un herm de dit Falcó; a mitxdie ab lo dit herm dels pares de Gràcia, mediant lo camí real; a ponent ab terras campas de dit Pallejà; a tremontana ab herm de dit Falcó.

6.- Ítem té una pessa de viña, nomenada la Viña Vella, de tinguda tres mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab terras de Falcó; a mitxdie ab dita pessa de tres mujadas de n.º 4; a ponent ab terras del mateix Pallejà mediant lo referit torrent; a tremontana ab terras, part de Falcó y part de dit Pallejà.

7.- Ítem una feixa gran de una mujada, poch més o manco, situada entre la dita Viña Vella y un [c]aminet que puja a la casa de dit Pallejà per lo mitx de la heretat. Affronta al orient ab dit caminet; a mitxdie, part ab dita Viña Vella, y part ab dit torrent gran; a tremontana ab honors del mateix Pallejà.

8.- Ítem altre pessa campa de quatre mujadas, poch més o manco, situada entre la dita Viña Vella y lo marge de devant casa. Affronta al orient, part ab terra campa, y part ab dita Viña Vella; a mitxdie ab dita viña; a ponent ab un caminet que de la casa se baixa per anar a Barcelona; a tremontana, part ab lo mateix Pallejà, y part ab Falcó en terras de la Caseta.

9.- Ítem altra pessa campa ab alguns roures, de una mujada, poch més o manco, situada a mà esquerra qui hix del barri de la casa de dit Pallejà. Affronta al orient,

part ab terra de la casa gran de Falcó, y part ab dita Viña Vella; a mitxdie y ponent ab las terras de n.º 8; a tremontana ab terras de la Caseta de Falcó.

10.- Ítem altre pessa campa de una mujada y mija, poch més o manco (és la mateixa gleva de la casa). Affronta al orient ab lo camp dels Amellers de la Caseta de Falcó; a mitxdie ab terras de Pallejà; a ponent, part ab terras de Pallejà, y part ab terra herma de dita Caseta de Falcó; a tremontana ab lo cam[p] dit de las Figueras, de dita Caseta de Falcó.

11.- Ítem un hort ab algun tros de conreu, de una mujada poch més etc. Affronta al orient ab honors del mateix Pallejà; a mitxdie ab lo mateix; a ponent, part amb los pares de la Companyia, antes Maduxer; a tremontana ab honors de dit Pallejà.

12.- Ítem té una viña, nomenada la Viña Nova, de sinch mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab honors de dit Pallejà mediant un torrent; a mitxdie ab lo mateix; a ponent ab una viña

(f. 102 estripat).

[La resta de l'inventari de cases del 1681 es troba mutilat. Segons l'índex comprenia els folis 103 a 114, amb dades de 8 cases. Per a les tres primeres seguim el text que havia redactat prèviament el mateix Jaume Bruniquer, en *Decima, primitia et alia eccler Sti. Genesisi*, 1680.]

(f. 82, N.º 61) [63 en la numeració de 1681. A l'índex s'anomena "Don Joseph Falcó, àlies Serra", pel nom de l'anterior propietari. El 1627 l'amo era Batista Falcó.] **Caseta de don Joseph Falcó** [can Llecsalí]

Esta casa y heretat de don Joseph Falcó està situada dints la parròchia de St. Genís, y a la mà esquerra qui ve de Barcelona (de part dallà del camí real) a Sant Genís. Té esta casa una gleva de terra, part campa, part viña y part boscosa, de trenta mujadas, poch més o manco. Affronta al orient ab lo alou de St. Pere de las Puel·las de Barcelona, mediant lo camí real. Aquest alou és la torre y casa gran que és del mateix Falcó, y és parròchia de St. Pere, de hont se ministran los sacraments.

A mitxjorn affronta ab honors de Onofre Fàbregas, vuy Joseph Pallejà, mestre guadamaciler de Barcelona. A ponent ab dit Fàbregas part, y part ab Miquel Maduxer, vuy lo Col·legi dels pares de la Companyia de Barcelona. A tremontana, part ab lo bosch de Dimas Çafont, y part ab honors de dona Madalena Torres, vuy Joseph Matheu, mestre fuster, ciutadà de Barcelona, verguer de dita Ciutat.

Diu la nota del pare fra Joan Munts que esta casa y heretat paga delme a S. Genís per sentència, y no diu hont fonch feta; crech serà una sentència proferida per los alcaldes de la Seca. No·s fa menció de primícia, però deu pagar-la, encara que al present la casa sie derrocada, per quant en ella se ministraven los sacraments; y també un pollastre.

Esta casa fonch primer de m.º N. Serra, y après de Falcó. Y sempre ha pagat delme de tota la heretat, ço és de las terras cultivas; no emperò la primícia.

Més té altre pessa de terra campa de dos mujadas, poch més o manco, que-s sembra cada any, en lo lloch nomenat la Canonja eo lo Empedrat sobre la Font Vella de la Ciutat de Barcelona. Affronta al orient ab la Font Nova de dita Ciutat, mediant lo torrent que baxa de Ntra. Sra. del Coll. A mitxjorn ab la Font Vella de Barcelona.⁹¹ A ponent, ab honors de N. Guinart part, vuy los pares de Ntra. Sra. de Gràcia, y part ab honors de Fàbregas, vuy dit Joseph Pallejà, guadamaciler. A tremontana ab honors del mateix don Joseph Falcó.

(f. 83, N.º 62) [64] **Casa gran de dit don Joseph Falcó** [can Falcó]

AMDHG: reg. 0125

Esta casa y poch menos tota la heretat és alou y de la parròchia de St. Pere de Barcelona, com se veu en lo n.º 22 de la rodalia antiga de St. Genís,⁹² foleo 8 in dorso.

Primer fonch lo mas d'en Furgadell o Fargadell; après de m.º N. Barberà; après de N. Erige; après de N. Altelló; après de m.º N. Falcó, y vuy al present de don Joseph Falcó.

Té esta casa una o dos pessas de terra en alou de Ntra. Sra. del Coll, y si no me engaño, paga alguns censos a la capella de Nra.

Sra.; falta averiguar si acàs dits censos són per delme reduhit, que si ho fossen tocarie dit delme a St. Genís y no al Coll, perquè nunca ha pogut tenir delmes alguns per lo notat en lo n.º 57 foleo 72 *et sequentibus*.

(f. 84, N.º 63) [65] **Casa de Jaume Calvet, pagès** [can Besora]

Esta casa, en lo present any de 1680, conté dos casas y dos heretats. La primera (inseguint lo orde que porto en esta descripció) primer fonch de N. Travesset; après de N. Clos; après de m.º N. Gironella; après de N. Balaguer; après de N. Millars; après de N. Viladamor; après de missèr N. Hortolà; après del monastir de Montalegre; après de Gerònim Pastor, ciutadà honrat de Barcelona; après dels còniuges lo doctor Amador Orlau y Mariàngela Orlau y Pastor; ara, y vuy al present, de dit Jaume Calvet, per títol de compra que de dita casa y heretat feu als dits còniuges Orlaus, ab acte rebut en poder

91. Aquestes fonts alimentaven una branca de les mines de Collserola per a l'abastiment d'aigua de la ciutat de Barcelona. Seguint l'esquema de Manuel Guàrdia, la branca procedent del terme de Sant Genís d'Aguadells aplegava efectivament dues conduccions: la d'en Falcó i la del Coll. Manuel Guàrdia (ed.) (2011) *La revolució de l'aigua a Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, p. 40-44.

92. En realitat núm. 21.

de ... notari públic de Barcelona als ... de ... del any de ... Y esta casa habita vuy dit Calvet.

La altre casa està dirruйда des de lo any de 1652 ensà, y sols ha quedat cubert un aposento molt petit, hont habitan los biscayns que li couen las fornadas de cals y rajola; si bé lo dit Jaume Calvet, en los anys de 1679, havie comensada una fàbrica suficient, al devant de sa pròpria casa, que ara serveix de celler y pallissa. Esta casa fonch primer de N. Coll; après de Bernadí Castelló; après de Genís Calvet, oncle de dit Jaume Calvet.

Can Besora, fotografia de J. Dolcet; AFCEC: AFCEC_EMCC-X-1372.

Las terras pròprias d'esta segona casa, que com està dit és dirruйда, són: primo nou mujadas de terra campa, en què hi [hagué] en temps pasat alguns entriats, oliveres, figueres y altres arbres; y tot està contiguo a dita casa dirruída. Affronta al orient, mitxdie y tremontana ab honors de la altre heretat que fonch de Gerònim Pastor; al ponent ab lo camí real que de Barcelona va a St. Gerònim y S. Cugat.

Més té altre pessa de sis mujadas, que lo dit Jaume Calvet ha plantat de viña. Affronta al orient ab honors de don Joseph Meca y Cassador; a mitxdie ab lo camí que de S. Genís va a Ntra. Señora del Coll; a ponent y tremuntana ab honors de dit Pastor, vuy de dit Jaume Calvet, pagès.

Ítem té una pessa de terra herma, que part de ella (algunas dos mujadas) ere antes plantada de viña, y vuy és tota boscosa, que tindrà ... mujadas, poch més o manco. La qual affronta al orient ab lo camí real que de Barcelona puja a St. Gerònim; a mitxdie y ponent ab honors de Falcó; a tremuntana ab honors de Joseph Matheu, mestre fuster, antes Torres.

Las terras de la casa dels còniuges Orlaus y Pastor són las següents ...

[De les 4 cases següents (66-69) el llibre de 1680 només conté l'encapçalament, sense cap comentari; el text de 1681 referit a les darreres cases (66-70) ja hem dit que va ser estripat. En substitució, donem les anotacions més rellevants que trobem en els llibres de 1627 (fra Salbà) i 1634 (fra Munts).⁹³ Mantenim,

93. En aquest text, al final hi ha 4 anotacions referides a propietaris forasters:

“Mates de S. Madí, y ara és de don Jayme Cassador. Dit Mates té dins esta parròquia de S. Genís dos mujades de terra herma que solia ésser. Afronta a sol yxent ab Cassador, y part ab en Mariner de S. Genís, y a mixjorn ab la dita comptesa de Benavent y ab lo bosch de la rectoria de S. Genís. A ponent ab lo monestir de S. Geroni. A tramuntana ab dit Mariner.

Castells. Dit Matheu Castells té en dita parròquia una vinya de dues mujades en lo coll de Orta. Afronta a sol yxent ab m.º Oliver. A mixjorn ab Salvador Vallhonestà. A ponent ab Moncaho de S. Andreu. A tramuntana ab lo camí que va de Vila Piscina a Sardanyola.

Femades. Dit Femades té dins d'esta parròquia una vinya de dos mujades prop Sant Cebrí. Afronta a sol yxent ab Melchior Ferrer. A mixjorn ab m.º Vallseca. A ponent ab Simeon Ux. A tramuntana ab Genís Gausachs.”

però, la designació i numeració de cases del document principal, el de Bruniquer de 1681.]

N.º 66. Josep Matheu [el 1680 el títol és: “Casa de Joseph Matheu, mestre fuster”, professió que ens permet identificar-la amb can Fuster, després can Figuerola, avui Museu Palmero.]

[Les anotacions de les cases 63, 65 i 67 deixen clar que la finca que a començaments del s. XVII havia estat de Magdalena i d’Isabel Torres, va ser adquirida després pel fuster Josep Matheu.]

[Text de 1627:] 1544. m.º Torres té una torre la qual és estada de m.º Monjuich y en lo any 1627 és de dona Isabel Torres, viuda relictà de don Bernadí Torres.

34. Dona Isabel Torres. Era casa d’en Borja, y après de m.º Monjuich, y après dels Torres y ara de dita dona Isabel Torres, viuda relictà de don Bernadí Torres.

[Text de 1634:] Torres. Antes d’en Borja y après d’en Montjuic y ara de don Ramon Torres Mateu.

Primo, la Sra. Magdalena Torres poseeix en la parròquia de S. Genís vuyt mujades de terra campa que se sembren cada any, y altres dos mujades de terra herma, y deu mujades de vinya plantada, tot en una gleva entorn de sa casa; y la divideix lo camí que va de Barcelona a S. Cugat. Y està plantada de moltes oliveres, amellés y nogueres.

Afronta a sol ixent ab la vinya d’en Mariner, que és en lo lloch nomenat les Planes. A mixjorn ab Antoni Viladamor. A ponent ab bosch de dita Torres, y a tremuntana ab Çafont y ab Jaume Mariner. 20 mujades. [Al marge:] És tota en franc alou y pague delme de tota ella. [f. 4v]

N.º 67. Francesch Mariner de S. Genís [can Termes, can Gresa o Casa Grogà]

[Text de 1627:] 1544. Jaume Mariner té una casa que fou d’en Oromir, e ans d’en Pelejà, e ans d’en Descoll. Any 1627 és de Jaume Mariner son fill, y aquest té lo fill mayor ya casat, y també se diu Jaume, y en dit any 1627 tindrà trenta-sis anys, y lo fill mayor de aquest terçer Jaume se diu ...

Jaume Mariner, mayor dels tres, era fill de ... Mariner. Aquest Jaume Mariner, a 3 de setembre 1559, en poder de m.º Joan Monjo, notari de Barcelona, feu confessió al prior y convent de St. Gerònim de Valldebron, com a tenint la rectoria de St. Genís, que fa dècima de tots fruyts en general, sens declarar-los. Ytem que fa un pollastre bo y rebedor al temps de las messes; no diu perquè.

En dita confessió, a la fi, lo pare fra Joan Aguiló, com a procurador del convent, li accepta la confessió sens preiudici de la pretenció que lo convent té de preténdrer *primitia* en virtut de la *sententia* que allí se fa mensió.

Ytem confesa que a la festa de Sta. Lúcia a de pagar nou sous per un aniversari que-s diu en lo monestir, y a de dir que-s diu en St. Genís. Los quals nou sous avia de pagar Miquel de Vallseca per la sua torre per dit aniversari, que estava condemnat en pagar-los y lo dit Vallseca avia consignat altres nou sous sobre uns censos que la casa de dit Mariner fa a dit Vallseca, y no diu per quina pessa. Fa a mirar si-s trobarà la pessa.

Can Gresa, fotografia de Jaume Anglada, ca. 1895. AFB: sig. C3-50-22

[Un altre text de 1628:] Jaume Mariner any 1583, que any 1628 és de Jaume Mariner son fill, que vuy viu i té un fill que també se diu Jaume Mariner, casat y serà de edat de vint-y ... anys, y té un fill de edat de cinc o sis anys que-s diu ...; tenen en dita parròchia de St. Genís de Agudells àlies de Orta una casa prop la iglésia de St. Genís ab sis mujades de terra, tot en una gleua, leshores ab alguns entriats de vinya, que afronta a sol ixent, part ab la senyora Magdalena Torres y vuy dona Isabel Torres, y part ab missèr Rafel Çafont, vuy la senyora Mariàngela Çafont. A mitjorn ab dita Magdalena Torres. A ponent y tremontana ab lo dit missèr Rafel Çafont.

Ytem altra pessa de terra campa de altres sis mujades, de les quals leshores se sembravan dues mujades, poch més o manco; y afrontan a sol ixent ab lo dit missèr Rafel Çafont, y part ab la rectoria de St. Genís. A mitjorn ab lo camí que va a Barcelona. A ponent y a tremontana ab lo torrent y vinya de St. Gerònym. Vuy, any 1628, posseex aquestes sis mujades lo monestir de St. Gerònym de Valldebron per aver-les comprades a dits Mariners.

Ytem té altra vinya de nou mujades, les quals afrontan a sol ixent ab lo dit missèr Rafel Çafont, y part ab Simeon Francesch Flux. A mitjorn, part ab la rectoria de St. Genís, y part ab dit missèr Rafel Çafont. A ponent, ab lo bosch de Antoni Mates de St. Madí, que vuy és de don Jayme Cassador, per aver comprat lo dit bosch don Gabriel Cassador, y part ab lo bosch de St. Gerony. A tremontana, ab lo camí que devalla de la montanya y passa a St. Genís, y part ab lo bosch de Melchior Ferrer, que après fonch de Berthomeu Ferrer, son germà, y après de Berthomeu Ferrer, son fill; lo qual bosch veneren sos curadós, que foren Joan Canet y etc., a m.º Miquel Lunell, mercader, lo qual veneren los diputats de Chatalunya al ardiaca Alentorn; y après fonch de sos successors, etc., y vuy de Adrian Gayarte.

Ytem té altra vinya en lo lloch nomenat les Planes, de tinguda de sis mujades, que afronta a sol ixent ab don Fedrich Palau, que après fonch de don Joan Despalau, y vuy de don Miquel Despalau son fill, de edat de onse o dots[e] anys, y part ab Genís Gausachs, y vuy de Jaume Gausachs, son fill, y m.º Gabriel Cassador, vuy don Jaume Cassador. A mitjorn, part ab dit Cassador, y part ab dita senyora Magdalena Torres. A ponent, part ab dita senyora Magdalena Torres, y part ab dit missèr Rafel Çafont. A tremontana ab dit Cassador.

Y tot junt són vint-y-set mujades de terra y vinya.

N.º 68. Caseta de Sant Genís

[Text de 1627:] La carniceria de St. Genís contigua ab lo fosar de la iglésia sempre és estada de la iglésia.

N.º 69. Casa de la Rectoria de St. Genís

N.º 70. Mariana Mijans, viuda [Josepets]⁹⁴

[Text de 1627:] Misèr Gerònim Guinart té una torre dins la parròchia, la qual fou d'en Leopart, e antes era esta d'en Rams. En lo any 1627 és de la senyora Marianna Mijans, viuda relictada de m.º Pere Mijans, y los pares descalsos y estan. Esta casa fa un pollastre y no paga. Ítem fa 9 lliures a St. Genís per aniversari. No paga.

94. El 1625 Josep Dalmau, benefactor dels carmelites descalsos, va comprar aquesta propietat d'11 mujades (la qual comprenia bona part del Putxet) per 700 lliures. El 1626 ja s'hi instal·là una primera comunitat de freres carmelites, amb el propi Dalmau. Hi ha notícia de disputes entre Sarrià, Sant Gervasi, Sant Genís i Sant Just i Pastor per la pertinença de les terres en qüestió a una o altra parròquia. En particular, es diu que un plet començat "l'any 1636 obtingué tres sentències favorables a favor de Mariagna Mitjà, on es declarava expressament que aquestes [terres] i la torre pertanyien a la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià i no a Sant Genís dels Agudells". Josep M. Martí i Bonet (1987) *Els "Josepets" parròquia de la Verge de Gràcia i Sant Josep*, Arxiu Diocesà de Barcelona, p. 29-30 i 39-40.

[Text de 1634:] Dit Guinart té en una gleva alrederor de sa casa devuyt muja[des] de terra campa que sembra cada any, y altres deset mujades de terra herma ab moltes oliveres, etc. Afronta a sol yxent ab en Jener Cassoles, y part ab lo camí que va de S. Geroni a Barcelona. A mixjorn, ab lo dit Jener, y part ab m.º Pedralbes, notari de Barcelona. A ponent ab dona Maria del Ara⁹⁵ y ab lo puix de Ceplanes. A tremuntana, part ab m.º Fàbregues, y ab lo camí que va a Barcelona. 35 mujades. [f. 8r]

Vista de Sant Genís d'Agudells cap al 1920.
Fotografia de Frederic Flos i Gibernau. AFCEC: AFCEC EMC_X_0092

---

95. De Lara.

[Finalitzat l'inventari de les cases, reprenem l'extracte del llibre principal de Bru-niquer (1681).]

(f. 116) **Resumen y sensura del present tractat**

[...] Las dècimas y primícias que tocan al rector de S. Joan en virtud de las concòrdias que-s tròban en foleos 118 y 119 del present llibre, són las següents. Primo, en tota la heretat del señor y amo de la casa de Orta. Ítem, en lo mas y heretat de Joan Ferrer, parrochià de Sant Joan. [...]

Ítem, reb y deu rèbrer lo rector de S. Joan las dècimas y primícias en las terras y heretats dels nou masos, que són los següents.

1.- Primo, en lo mas Fargadell, que vuy és de Ramon Mas, notari causídich.

2.- Ítem, en lo mas de Podiata. És aquest mas una sola pesa de terra que tindrà unas sinch mujadas, poch més o manco, de la heretat y casa del Dr. missèr Mariano Boffurull, y se nomena lo Maset.

3.- Ítem, en lo mas Carbonell, vuy dels fills de don Hugo Tamarit y Càrcer. D'èsta casa se diu que té permutadas las dècimas ab lo dit rector.

4.- Ítem, en lo mas Castellar, vuy de don Joan Descallar.

5.- Ítem, en lo mas Çabufagal, vuy de Hermenegildo Grases, mercader.

6.- Ítem, en lo mas de Portablanca, vuy de Agustí Mariner de la Devallada.

7.- Ítem, en lo mas de na Martha o Marca, vuy de Antoni Saladriga de Sant Joan.

8.- Ítem, en lo mas de ipsa Riera, vuy dels fills de Pere Arolas q.^m, pagès.

9.- Ítem, en lo mas Salat, vuy de Pere Pau Galceran, mestre blanquer.

Ultra de totes estas heretats y terras, que és del més selecto y millor terra de tota la parròquia, tocan al dit rector de Sant Joan, en virtud de ditas concòrdias, dècimas y primícias en totes las heretats y terras que estan en alou, axí de la casa de Orta, vuy de Mariano Riba, mercader, com de la rectoria de Sant Joan. Entre las quals és tota la heretat (menos una pesa de quatre o sis mujadas) de la señora Clara Masdeu i Pla, viuda; y quatre o sis pessas en lo Pla (nomenat antigament lo pla de Ramonet) de la casa y heretat de Joan Pau Font, vuy de la señora Maria Maresch y Font, filla de dit Font. Estas pessas comprenen poch menos tot lo dit Pla, que sens encariment és la millor terra de tota la parròchia de Sant Genís.

De totes estas heretats y terras, com se ha ia dit, no cobra lo rector cosa alguna de dret de primícia, y la dècima, en la maior part no-s cobra, y lo poch que exhigeix és molt malament. Tot lo que, si-s cobrave per enter, serie col·lecta de molt valor en grans y vi, y sens dubte molt maior que la de S. Genís, per ésser las heretats y terras, tot cosa boníssima y ventajosa. Est és lo fruyt que ha resultat entre estas dos iglésias dels molts plets que han suportat tan voluntària y porfiadament per espay de molts centúrias, ab grans (f. 117) expensas y gastos, y quisàs ab maiors danys de las consièncias.

Per a evitar, pues, tots estos danys y altres que-s poden témer, en avant, per rahó de la col·lecta de dècimas y primícias, me apar y so de sentir (salva altre millor sensura) que nostre monastir, tenint ocasió oportuna, compre la casa y heretat de Orta, vuy de Mariano Riba, y ab ella incorpore y unesca la dita rectoria de Sant Joan de Orta, per molts rahons de conveniència. [...]

Y si bé lo preu de esta compra serà cosa de sis a vuit mil escuts (los Ribas ne pagaren sis mil, segons tinch entés) no deu per axó dexar de comprar-ho lo nostre monastir [...].

Quant al trasp[a]lar, en dit cas, la iglésia de Sant Genís, ja per ésser ella distant, poch capàs, y que anys atràs amenassa ruyna, ho dexo a la disposició de nostres successors. Que haver de servir las dos serie de gran dany per lo monastir.

(f. 118) *Prima sentència arbitralis facta inter rectores ecclesiae parochialis S. Gene-sii et capella S. Joannis. Anno domini 1218. [...]*

(f. 119-121) *Secunda sententia arbitralis facta inter praedictos rectores. Anno 1260. [...]*

(f. 122) Venda de la casa y heretat designada en los números en orde quinse, foleo 29. [...]

(f. 130) [...] *Donatio ecclesiae de Fonte Rubea. [...]*

(f. 133) Advertèncias sobre estos quatre instruments. [...]

Camí de Vallcarca a Sant Genís. Fotografia de Jaume Anglada, ca. 1895. AFB: C3-61-16

SUMARI

Nota introductòria , per Jesús Burgueño.....	3
<i>Recopilació de algunes advertències, y notas fahents per a recuperar algunas de las muchas pèrduas de drets parrochials de la iglésia de St. Genís de Agudells àlies de Orta, bisbat de Barcelona</i> , per fra Jaume Bruniquer (1681).....	25
Descriuen-se las casas de tota la parròquia de Sant Genís	32
n. 1. Casa del Sr. Dimas Çafont y de Malla [can Safont]	32
n. 2. Casa de don Joseph Meca y Cassador [Granja Nova]	35
n. 3. Casa dels pubills Roger y Pont [can Generet o can Barret]	37
n. 4. Casa de Joseph Duran, mercader [can Duran, can Gallart o palau de les Heures] ...	38
n. 5. Casa del convent de St. Francisco de Paula de Barcelona [cals Frares].....	40
n. 6. Casa y hermita de St. Ciprià [Sant Cebrià]	42
n. 7. Casa y Torre Subirana de Orta, àlies la torre del Call [Torre Sobirana, can Llupià, palau Desvalls o Laberint].....	43
n. 8. Casa de Joan Mariner del Call.....	45
n. 9. Casa de Francesch Oliva, àlies Marquès [can Pallós]	46
n. 10. Casa de Andreu Rius y Vallhonestà [can Vallhonestà]	47
n. 11. Casa del doctor Mariano Boffurull	48
n. 12. Casa de Eulàlia Saladriga [can Papanaps?]	50
n. 13. Casa de Joan Pau Montaner	51
n. 14. Casa de Ramon Mas, notari causídich [cal Notari]	52
n. 15. Casa de la Sra. Clara Masdeu y Pla [can Masdeu]	54
n. 16. Torre Marlesa, vuy dels còniuges Sala y Sangenis [can Santgenís, de St. Andreu de Palomar].....	56
n. 17. Casa de Pere Pau Lafont [can Sitjar Gran].....	56
n. 18. Casa de Agustí Artés, pagès [ca n'Artera, de St. Andreu de Palomar]	57
n. 19. Casa de Arles, vuy Jaume Mariner [ca Lapeira, de St. Andreu de Palomar].....	58
n. 20. Casa de Isidro Artigues, antes Mariner de la Plassa [can Querol]	59
n. 21. Casa del senyor ardiaca N. Lacasa [can Carabassa, de St. Andreu de Palomar]	61
n. 22. Casa del pubill N. Sitjar, pagès [can Bransí]	61
n. 23. Ferreria, vuy de Iosep Pocavent, ferrer [Ferreria o can Pocavent]	62
n. 24. Casa del pubill N. Ferrer y Marí [can Casals]	63
n. 25. Casa dita de la Volta	64
n. 26. Carniceria de la casa de Orta, vuy Riba	64
n. 27. Corral de la casa de Orta.....	64
n. 28. Casa de la iglésia de S. Genís [a la plaça de Santes Creus].....	64
n. 29. Corral de la Obreria de S. Genís [a la plaça de Santes Creus].....	65
n. 30. Taverna del terme de S. Genís [a la plaça de Santes Creus].....	66
n. 31. Casa de Pere Bo, texidor.....	66
n. 32. Casa de Ioseph Valldoriola, pagès.....	67

n. 33. Casa de Ioan Sanpere, pagès	67
n. 34. Casa de Ioan Ferrer, pagès [can Gras]	67
n.º 35. Casa de Agustí Mariner de la Devallada [can Mariner]	68
n. 36. Casa dels pubills Tamarit y Càrcer [ca n'Albareda]	68
n. 37. Casa de Antoni Saladriga de St. Joan [can Sitjar Xic]	69
n. 38. Capella y rectoria de S. Ioan de Orta	69
n. 39. Casa de Orta, vuy Mariano Riba [can Cortada]	70
n. 40. Casa de Hugo de Sanioan, àlies Alzina	72
n. 41. Casa de Hermenegildo Grases, mercader [can Fontaner o can Blai]	72
n. 42. Casa petita de dit Grases [ca n'Enrich, unit a can Fontaner]	74
n. 43. Casa de dona Marianna Marí, àlies Torme [can Tarrida]	74
n. 44. Casa de la Sra. Fontana, viuda [can Patiné]	75
n. 45. Casa del pubill N. Arolas, àlies Iosa [can Travi Vell]	75
n. 46. Casa de Pere Pau Galceran, blanquer [can Brasó]	76
n. 47. Casa gran del doctor Miquel Ioan Rossell [can Rossell]	78
n. 48. Casa petita de dit senyor Rossell	80
n. 49. Casa de St. Gerònim de Vall de Ebron [Torre Jussana]	81
n. 50. Casa de Pere Jaume Gausachs, pagès [can Milà o Granja Vella]	82
n. 51. Casa de Isidro Mas, pagès [a la Clota]	83
n. 52. Casa don Ioan Descallar, àlies Bertrola [can Don Joan]	85
n. 53. Casa de Grases, àlies Mariner del Coll [can Grases o ca l'Andalet]	86
n. 54. Casa de Ioan Ferrer, àlies Torre Roja [can Grau]	87
n. 55. Casa de Anton Bonanat [can Mans]	89
n. 56. Capella y casa de Ntra. Sra. del Coll	90
n. 57. Casa de Jaume Martí, pagès [can Mora]	93
n. 58. Casa de Ioseph Coma, pagès [can Mora]	95
n. 59. Covas y casa de Miquel Bisbal [can Vidrier]	95
n. 60. Casa de Iosep Montalvà, pagès [can Vidrier]	97
n. 61. Casa de Maduxer, vuy pares de la Companyia [Frare Negre]	98
n. 62. Casa de Josep Pellejà, guadamassiler [can Gomis]	99
n. 63. Caseta de don Joseph Falcó [can Llecsalí]	101
n. 64. Casa gran de dit don Joseph Falcó [can Falcó]	102
n. 65. Casa de Jaume Calvet, pagès [can Besora]	102
n. 66. Josep Matheu [can Fuster, can Figuerola]	104
n. 67. Francesch Mariner de S. Genís [can Termes, can Gresa o Casa Groga]	104
n. 68. Caseta de Sant Genís	106
n. 69. Casa de la Rectoria de St. Genís	106
n. 70. Mariana Mijans, viuda [Josepets]	106
Resumen y sensura del present tractat	108

Mapa següent realitzat sobre el *Plano geométrico del pueblo y término de San Juan de Horta levantado por el geómetra don Juan Serra y Bonet. 1861. 1:5 000.*
Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, R. 457.

Termino de Vallvidrera

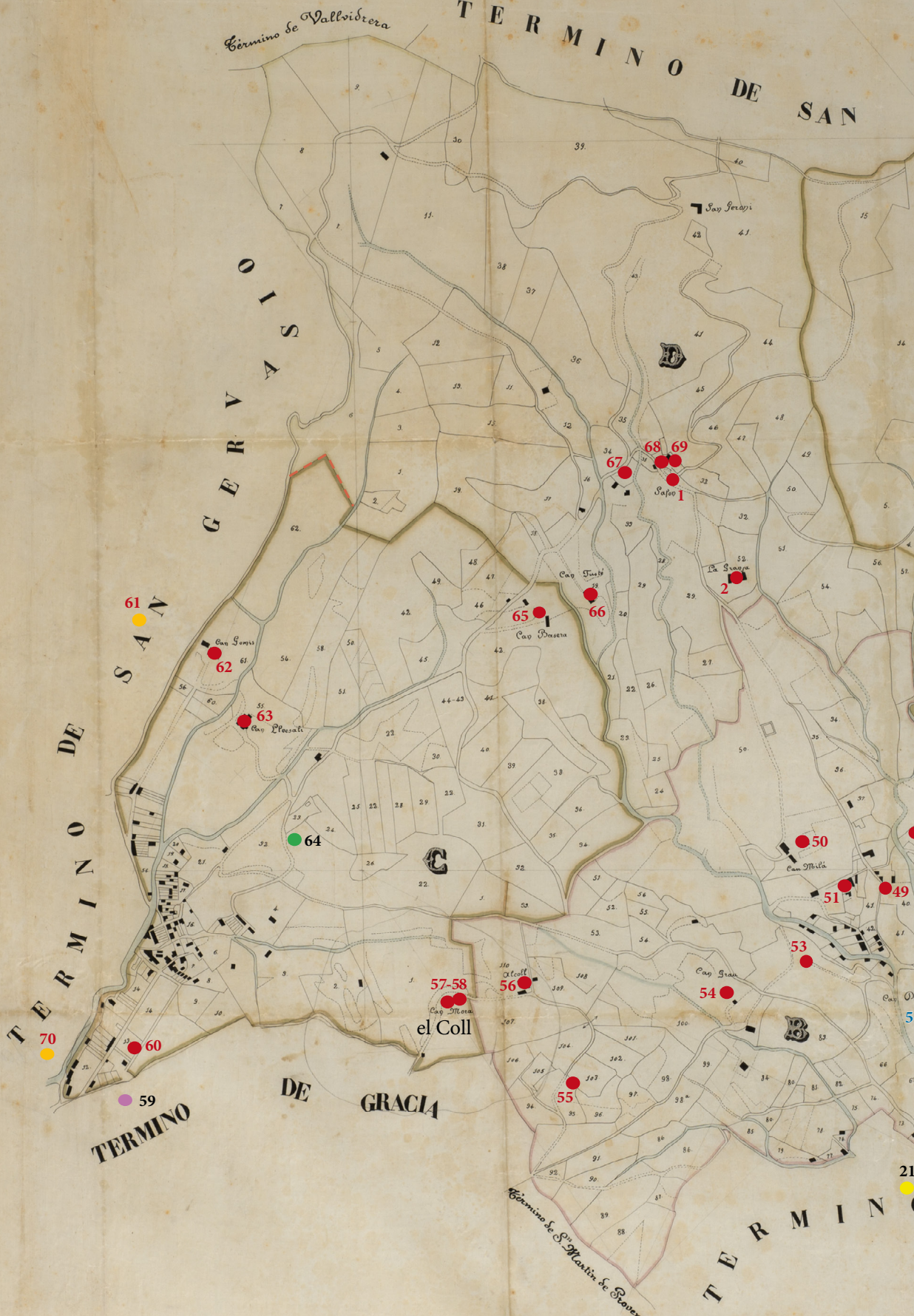
TERMINO DE SAN

G E R V A S I

TERMINO DE SAN

TERMINO DE GRACIA

TERMINO DE S. MARTIN DE BENEVAL

61

62

63

64

57-58

56

65

66

67

68

69

2

50

51

49

53

54

55

59

70

21

TERMINO

CULGAT

TERMINO

Note magnifica

Parròquies

- St. Genís
- St. Joan
- St. Andreu
- St. Pere de les Puelles
- St. Just i St. Pastor
- reclamat per St. Genís, disputat amb Sarrià

Escala de 1:5000.

Barcelona 6 de Agosto de 1861.

B.

Universitat de Lleida